

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих
підприємств України
Молдавська економічна академія
Університет Кі Вест (США)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Тези доповідей
XIV Міжнародного бізнес-форуму

(Київ, 23 березня 2023 року)

Київ 2023

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих
підприємств України
Університет Кі Вест (США)**

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
XIV МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕС-ФОРУМУ**

(Київ, 23 березня 2023 року)

Київ 2023

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

УДК 330.341.1(477):350«364»

П 78

Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяль-
ності в Україні: виклики воєнного часу : [Електронний
ресурс] : тези доп. XIV Міжнар. бізнес-форуму (Київ,
23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Держ.
торг.-екон. ун-т, 2023. – 197 с. – Укр., пол. та англ. мовами.
ISBN 978-966-918-076-6
DOI: 10.31617/k.knute.2023-03-23

Розглянуто сучасні проблеми інноваційної діяльності як фактору світової інтеграції та вплив війни на інноваційні процеси в країні і світі, висвітлено такі актуальні напрями, як: малий і середній бізнес України, інноваційний розвиток бізнесу, інноваційна політика в умовах воєнного стану, роль інновацій у відновленні економіки України після війни, інноваційні технології у сфері внутрішньої та зовнішньої торгівлі, управління інноваційними проектами, інноваційна функція бізнес-освіти, ініціатива держави у збереженні об'єктів авторського права в умовах війни.

У тезах доповідей знайдуть для себе корисну інформацію для подальших наукових досліджень, використання у практичній діяльності представники органів державної влади, бізнесу, наукових, освітніх і громадських організацій, науковці та студенти. Це забезпечить у майбутньому консолідацію інтелектуальних ресурсів для прискорення інноваційного розвитку України на засадах євроінтеграційних процесів.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 330.341.1(477):350«364»

Редакційна колегія: А. А. Мазаракі (відп. ред.), д-р екон. наук, проф., академік НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України; Н. В. Притульська, д-р техн. наук, проф.; А. М. Бідюк, канд. екон. наук, директор Інституту вищої кваліфікації; М. А. Попова, заступник директора Інституту вищої кваліфікації.

Відповідальна за випуск М. А. Попова, заступник директора Інституту вищої кваліфікації.

ISBN 978-966-918-076-6

© Державний торговельно-економічний
університет, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	10

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КРАЇНІ

АНДРОЩУК Г.

ІТ-індустрія та цифровий фронт України: стан і перспективи розвитку	12

БАЙ С., ЄЛІСЄВ В.

Інноваційні зміни як спосіб вижити в умовах воєнного стану	16

БОГМА О., СІЛАКОВА Г.

Зміст дефініції «бюджетна безпека»	19

БРЕЧКО Я., БОСОВСЬКА М., БОЙКО М.

Кластерні моделі повоєнної відбудови бізнесу	21

ВАВДІЙЧИК І.

Інноваційні технології у сфері фінансових послуг	24

ЗНУК О., PASHKUDA T.

Ukraine military-tech priority: the innovative dual-purpose projects	26

ЗІКІЙ Н., ШЕВЧЕНКО А.

Тенденції розвитку ресторанного бізнесу	29

КАНДАГУРА К., КВЯТКОВСЬКА В.

Самоменеджмент працівників в умовах воєнного стану	31

КЛИМАШ Н.

Інноваційний розвиток України: перешкоди та можливості	33

КОСОВЕЦЬ Г.

Інноваційна діяльність в Україні: сучасні тенденції	35

МАХНАЧОВА Н., БОНДАР В.

Стан інвестиційної привабливості України під час війни	43

MELNYK T., ZAVHORODNYA E. Place of Ukraine’s ICT sector in Eastern Europe	45
ПЕТРАНЬ С., ШАМОТА В. Роль інновацій у відновленні економіки України після війни	48
РУДЕНКО І. Ринок інформаційних технологій у контексті інноваційного розвитку економіки	50
СТОЯНЕНКО І., КОНДРАТЮК О. Вплив війни на інноваційні процеси в країні: український вимір	52
SHLIAKHTINA H. Consequences of russia’s armed aggression on innovation processes in Ukraine.....	55
ЯКОВЕНКО Р. Російська військова агресія як механізм розкриття процесів внутрішньої деградації РФ	60
ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	
АДАМЕНКО В. Інноваційна діяльність в Україні впродовж десятиліття перманентних потрясінь	62
BAGATSKA K., VLAKYTA H. The process approach as a managerial innovation in the municipal enterprises financing	64
БЄЛЯЄВА Н., ТОЛМАЧ А. Ефективність стратегічного управління підприємством	66
ВЕЛИЧКО О. Інноваційні процеси в аграрному секторі України	68
ВИСОЧИН І. Цифрова трансформація бізнесу	69

GANUSHCHAK T. Innovative food safety development of enterprises during war and pandemic	72
ГОЛОДЮК Г., КУЖЕЛЬ Е. Екологічно чиста енергія для тепла одержана, а далі	74
GONCHAROVA I., GUICHAOUA D., SAHRAOUI B. Laser-induced breakdown spectroscopy for water quality monitoring.....	76
ГРИНЮК Н. Перспективи міжнародної інтеграції підприємств кооперативного сектору національної економіки	78
ГРУЗДОВА Т. Повоєнне відновлення фармацевтичного сектору України: проблеми та перспективи	80
ЗАЮКОВ І., БАБЧИНСЬКА О. Реалізація програми «Financeast» в умовах воєнного стану як фактор інноваційного розвитку України	82
ЗЕНОВА М. Інноваційна екосистема України в умовах сьогодення	84
ЛЮХІНА В. Фактор інновацій при формуванні конкурентних переваг національної економіки	86
КІНДЗЕРСЬКИЙ Ю. Концепція підприємницької держави для інноваційної відбудови України	88
КУРНОСЕНКО А. Соціальний капітал – драйвер інноваційної активності у повоєнному відновленні	90
ЛАДИЧЕНКО К., АРТЮШЕНКО О. Інноваційні виміри трансформації національного бренду України в умовах війни.....	93

ЛОЙ А.	
Розвиток інноваційної діяльності підприємств торгівлі	95
НАЗУКОВА Н.	
Роль освіти та інновацій у повоєнному економічному зростанні: міжнародний досвід та висновки для України.....	98
ОСПОВА Л.	
Державна інноваційна політика як фактор післявоєнного відновлення економіки України.....	100
ПЕРЕДЕРІЙ Т.	
Інноваційна діяльність як фактор повоєнного відновлення України	102
ПІДКАМІННИЙ І.	
Інноваційна неминучість економічного зростання регіонів України	104
ПРОКОПЕНКО Н.	
Реформування методологічної бази проектування центрів професійно-трудової реабілітації маломобільних груп населення як фактор повоєнного відновлення трудового потенціалу України в системі розвитку інноваційної діяльності	106
САВЧУК П., КУЖЕЛЬ Е., САВЧУК Л.	
Наука і бізнес як впорядкована інтеграція важливих економічних процесів	108
СБЕХАТ Ф.	
Напрями інноваційного розвитку промислового сектору в післявоєнній Україні	110
СЛОБОДЯНИК О.	
Інвестиційний потенціал бренду підприємства.....	112
СОКОЛЬСЬКА Т., ПОЛЩУК С.	
Ефективна інноваційна політика держави як фактор повоєнного відновлення України та шлях до євроінтеграції	114

ТИТИШ Б. Цифровізація у контексті інноваційних чинників розвитку конкурентних відносин.....	116
FEDORCHUK O., DENIARENKO M. Zarządzanie powojenną odbudową infrastruktury transportowej sektora rolnego Ukrainy w kontekście eurointegracji	118
ФЕДУЛОВА І., КОПЕЦЬКИЙ А. Інноваційні тренди в роботі підприємств торгівлі	120
ХАЧАТРЯН В., СТРАТІЙЧУК В. Інноваційні інструменти залучення іноземних інвестицій в економіку України.....	122
КНМООРОВА V., VOLKOVA Y. Insurance-based healthcare – today or the future innovative component	124
ЦШУРИНДА В. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні.....	127
SHVED Y. Capital concentration in high precision arms production: impact of the Russo-Ukrainian war	130
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ: ЗМІНА ЦІННОСТЕЙ, ПРІОРИТЕТІВ, ТРЕНДІВ	
БОВШ Л., ПОЛТАВСЬКА О. Тенденції в ресторанному бізнесі у воєнний час.....	132
ГАМОВА І. Інноваційна екосистема маркетплейсів	134
ЖУКОВСЬКА В., КУРМАЗЕНКО В. Диджиталізація HR-процесів в умовах змін	136

КАВУН-МОШКОВСЬКА О. Ключові тренди розвитку роздрібної торгівлі України в сучасних реаліях	138
КРАУС Н., КРАУС К. «Анатомія» шерингу у прожекторі «репутаційної» економіки.....	140
КУЛЬГАНІК О. Сучасне торговельно-економічне співробітництво України та Великої Британії в умовах воєнного часу.....	142
МЕЛЬНИЧУК О. Тренди транспортних послуг	144
МИКОЛАЙЧУК І., ТКАЧЕНКО Є. Інноваційні HR-технології в управлінні підприємством торгівлі.....	146
ШЕВЧУН М., БЕЗУС А. Особливості формування стратегії інноваційного розвитку підприємства	149
ЯЦЮК Д. Чи зможе Chat GPT замінити людський інтелект?	151
УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ ТА СТАРТАПАМИ	
БОЙКО М., КУЛИК М., РОМАНЧУК Л. Етапи розробки інноваційної маркетингової стратегії в сфері гостинності.....	153
ГАНЕЧКО І., АФАНАСЬЄВ К. Інноваційні проєкти та штучний інтелект: нові можливості.....	155
ГУТ Л. Вплив особливостей управління інноваціями на інноваційний процес...	157
DOVUUCH M. Management of innovative projects and start-ups	159
КАРТАШОВ П. Напрями державної підтримки інноваційних проєктів в умовах воєнного стану	168

ЛУКАШОВА Л.

Мале підприємництво в умовах війни: тенденції та перспективи розвитку 170

ПУРДЕНКО О., МЕЛЬНИК В.

Управління інноваційними проєктами в умовах війни..... 173

ХЛОПЯК С.

Туристичні мобільні додатки на основі no-code програмування 175

**ЗАХИСТ ОБ’ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
І МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ**

ДОРОШЕНКО Д.

Ініціатива держави у збереженні об’єктів авторського права в умовах воєнного часу 178

ІННОВАЦІЙНА ФУНКЦІЯ БІЗНЕС-ОСВІТИ

ГЛУШКО Т.

Філософські виміри бізнес-освіти: розвиток креативного економічного мислення 180

КАЛІНІЧЕНКО О.

Перспективи розвитку інноваційної складової вищої освіти у післявоєнний період..... 182

RAKSHA N.

The importance of innovations in the business education process 185

РЯЗАНЦЕВА В.

Нові формати співпраці бізнесу, освіти і науки 188

FAUVISHENKO D.

Business education: innovation component..... 191

**ДОСВІД БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ ТА ГАЛУЗЕВИХ ОБ’ЄДНАНЬ
В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

БИКОВЕЦЬ В.

Малий і середній бізнес України в умовах воєнного стану: стан і перспективи 193

ПЕРЕДМОВА

Наслідки збройної агресії російської федерації в Україні вражають своєю масштабністю: інфраструктуру зруйновано, економіку дестабілізовано, людські життя втрачаються. І не лише Україна зазнала впливу через військові дії. Уся світова економіка, яка ще не встигла оговтатись від наслідків пандемії COVID-19, тепер потребує тривалого відновлення. Відбувся підступний напад на європейську безпеку, загальноєвропейські цінності і принципи.

Українське суспільство і весь світ у 2022 році зіткнулися з потужним викликом. Чи залишаються актуальними наші довоєнні плани про пошук нових рішень для створення глобальних соціальних систем в рамках поширення інноваційних цифрових технологій у глобальному світовому просторі? Як за умови дії воєнного стану ми і далі, об'єднавшись з країнами світу у сфері науки, освіти та бізнесу, зможемо досягти реальних перспектив впровадження інноваційних технологій, піднесення добробуту населення на якісно вищий рівень?

Розвиток інноваційної бізнес-моделі підприємництва, нарощування людського капіталу за рахунок реформування наявної системи освіти, формування розумної соціальної економіки, збільшення глобальних інвестиційних ресурсів для фінансування дослідницьких та інноваційних освітніх програм є основою інноваційного розвитку будь-якої держави, що об'єднує зусилля державного та приватного секторів у досягненні своїх цілей. Їх діяльність має бути зосереджена передусім на формуванні вітчизняної інноваційної системи, запровадженні сучасних інструментів підтримки прийняття управлінських рішень, використанні технологій штучного інтелекту. Однак все це тепер потрібно намагатись реалізувати в надскладних для держави умовах.

Ще декілька років тому на бізнес-форумі обговорювалися конкурентні переваги гуманітарної, геополітичної, економічної сфери, які дозволили б сформувати національну інноваційну систему та сприяти побудові й розвитку економіки знань. Це мало сприяти рівноправному існуванню України у глобальній економіці. Чи може в умовах війни вітчизняний бізнес бути ефективним за умов використання інновацій як одного із найважливіших чинників його успішного функціонування та економічного зростання?

Державний торговельно-економічний університет з 2009 року забезпечує обмін науковими думками та практичним досвідом у сфері інновацій як в національному, так і глобальному світовому середовищі, надає можливість використати кращі надбання для практичної реалізації спільних інноваційних проєктів і програм у різних секторах економіки.

У тезах доповідей XIV Міжнародного бізнес-форуму «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу» (м. Київ, 23 березня 2023 р.) розкрито особливості підвищення рівня людського та інтелектуального капіталу, досліджено проблеми формування інноваційної політики, застосування інноваційних технологій та методів управління в сучасному бізнесі, визначено стратегічні напрями інноваційного розвитку та інноваційний потенціал окремих господарств країни як під час дії воєнного стану, так і в період повоєнного відновлення.

Запропоновані у тезах доповідей результати наукових досліджень, проведених у рамках тематики бізнесу-форуму, можуть сприяти створенню умов для співробітництва, консолідації інтелектуальних ресурсів з метою прискорення інноваційного розвитку України та забезпечення цього процесу висококваліфікованими кадрами, поширенню передового досвіду і практики, приверненню уваги до винесеної на обговорення проблеми підприємців, інвесторів, влади, ЗМІ.

**Ректор Державного торговельно-економічного університету
доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України,
заслужений діяч науки і техніки України,
лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки,
лауреат премії Кабінету Міністрів України за розроблення
і впровадження інноваційних технологій**

Анатолій МАЗАРАКІ

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КРАЇНІ

Андрощук Г.,

канд. екон. наук, доц., головний науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

ІТ-ІНДУСТРІЯ ТА ЦИФРОВИЙ ФРОНТ УКРАЇНИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Визначальною в цифровій економіці стає роль інтелектуальної власності (ІВ). Роль ІВ та цифрової інфраструктури обороту прав ІВ стає ключовим чинником, що визначатиме зростання національних економік і, як результат – вплив країни в світі. Передумови для цього створені розвитком глобальних цифрових мереж, понад 70% трафіку яких становить рух об'єктів ІВ. Про зростання ролі сфери ІВ в глобальному вимірі свідчить Звіт Всесвітньої організації інтелектуальної власності – World Intellectual Property Report 2022 (WIPR). За 35 років потроїлася кількість інновацій, пов'язаних із комп'ютерною технікою та суміжними галузями (ІКТ), на цей сектор припадає майже чверть всіх патентів, а щорічні темпи зростання становили 8% [1]. Нова революція у сфері інновацій пов'язана із цифровізацією, яка призводить до трансформації цілих галузей. Кількість цифрових інновацій зросла в чотири рази. На цей сектор припадає 12% усіх патентних заявок, а щорічні темпи зростання патентної активності становлять 13%. До війни українська ІТ-галузь була одним із найбільших експортерів ІТ-послуг в Європі. ІТ-ринок стабільно зростав як за рахунок формальної освіти, так і світчингу (перекваліфікації). Галузь щороку демонструвала зростання 25–30% та генерувала понад 4% ВВП країни. Нині в ІТ-індустрії працює приблизно 330 тис. спеціалістів. ІТ є однією з провідних індустрій української економіки яка щороку стрімко зростає [2]. За останні 6 років частка експорту комп'ютерних послуг у ВВП зросла з 1,8% до 3,5%, а загалом в експорті послуг – з 13,4% до 37,8%. Тобто майже 40% від усіх послуг, що експортує Україна на зовнішній ринок, це послуги ІТ. В ІТ-індустрії працює 2% усіх зайнятих осіб, що залучені в економіці країни. Це становить 3,5% у ВВП. ІТ-галузь здебільшого орієнтована на експорт. Останні 6 років обсяг експорту комп'ютерних послуг зростав у середньому на 26,8% щороку й у 2021 році досяг 6,9 млрд дол. США.

Повномасштабна війна струснула індустрію, але не зламала: за даними IT Ukraine Association, понад 34,3% компаній успішно пристосувалися до нових реалій, ще 61,3% подолали достатню кількість проблем, щоб мати змогу стабільно працювати. *Military-tech в Україні* розвивається з великою швидкістю. Проекти, на реалізацію яких раніше відводили 1,5–2 роки, втілюють за 2–3 місяці. Порівняно із 2014 роком (залежно від сфери) галузь зросла від 3 до 7 разів. [3]. Виробництво дронів, автономна війна, програмне забезпечення (ПЗ), штучний інтелект (ШІ), кібербезпека – найпопулярніші напрями MilTech. Важливими для розвитку стартапів military-tech є інвестиції та гранти з боку уряду, однак не менш важливими є волонтерський рух та краудфандинг. Український military-tech розвивається в таких напрямках: *Робототехніка*. В Україні найбільш успішним у цій сфері є виробництво та використання дронів. Серед них є як дрони для аеророзвідки та передавачі інформації, так і дрони-камікадзе для ураження ворога. *ПЗ для військових*. Українські військові забезпечені власним ПЗ, серед якого «Кропива», «Дельта», «Грізельда», «Броня», «Мілчат» тощо. Ці розробки спрямовані на автоматизацію збору інформації, аналіз та обробку в реальному часі тощо. *AR/VR*. Технології доповненої реальності є основою симуляторів різних видів зброї та техніки, що дозволяє проводити навчання військових із меншими витратами і втратами та вдосконалювати їх вміння. Мінцифри у 2023 році планує розвивати military-tech, технологічні стартапи на основі систем ШІ й робототехніки, IT-освіту, digital resistance, Дія City, а також просувати бренд України як IT-держави. Оголошено про старт проекту Армія дронів, партнерами якого є Генштаб ЗСУ та Держспецзв'язку. У межах програми здійснюватиметься системна закупівля дронів, їх ремонт та оперативна заміна, тренування пілотів, а також навчання R&D-галузі. Український фонд стартапів за підтримки Мінцифри надаватиме гранти до \$35000 на проекти, пов'язані з розвитком військових технологій, оборони та кібербезпеки. Ключова особливість програми – можливість отримати безповоротну фінансову допомогу від держави для проектів з критично важливих у цей час індустрій: оборони, кібербезпеки, охорона здоров'я, освіти, інфраструктурної відбудови [4]. На початку війни Мінцифри *створило першу в історії українську IT-армію*, яка складає близько 300 тисяч учасників. Вона об'єднала українських і міжнародних професіоналів і воює на декількох фронтах: 3% спеціалістів у ЗСУ, 12–15%, бере участь у cyber security (кібератаки і робота на кіберфронті). Всі інші – це боротьба на економічному фронті. IT-армія за час існування атакувала понад 6000 веб-ресурсів РФ та Білорусі. Серед

них: сайти держустанов, університетів, банківських систем, відомств, регіональних ЗМІ, воєнторгів, CRM-систем, та інших. Україна має шанси стати світовим лідером з розвитку military-tech. Для цього є високопрофесійні розробники, сильна ІТ-індустрія, що демонструє зростання навіть під час війни, та можливість оперативного випробування технологій на полі бою. Через російське вторгнення 70,8% ІТ-компаній в Україні провели незаплановану релокацію (переміщення) у межах країни та за кордон, чверть з них – повну. З компаній, що здійснили релокацію за кордон 81,5% планують повернутися в Україну після припинення бойових дій. Найбільші виклики для ІТ-компаній через війну: міграція працівників та їх сімей, релокація компаній; заборона виїзду ІТ-фахівців за кордон; призов ІТ-фахівців; утримання клієнтів та мінімізація ризиків у роботі з клієнтами; валютне регулювання та обмеження НБУ [5]. Попри війну ІТ-компанії зберегли 95% контактів та продовжують нарощувати експорт. Ця сфера забезпечила минулого року 6,8 млрд дол. надходжень до економіки України та сплатила податків у понад 23 млрд гривень. Частка ІТ-послуг в експорті всіх українських послуг становила 37%. [2].

Дослідження «ІТ Research Resilience: Вплив війни на розвиток ІТ-індустрії України» показало таке. Близько 7 тис. українських ІТ-спеціалістів мобілізували до лав ЗСУ та ТрО. Від 50 до 57 тис. після початку війни з РФ виїхали за кордон, з них 64% – жінки. Це становить 17%-20% від загальної кількості ІТ-спеціалістів станом на грудень 2021 року. Понад 52 тис. ІТ-фахівців зараз мешкають у західних областях України. За договором підряду (ФОП) працюють 88% спеціалістів. За трудовим договором – 14%, а ще 1% вказали «Інший» як спосіб співпраці з компанією. Як показує аналіз існує *три ключових фактори, що впливають на майбутнє України загалом та ІТ-галузь, зокрема, це: війна, підтримка Заходу та економічна свобода.* Відповідно, ці фактори формують три найбільш імовірних сценарії майбутнього. 1. *Демократична модернізація* – означає, що війна закінчилася або заморозилася, Захід активно допомагає відновитися, держава бере курс на лібералізацію економіки, не втручання, формує чесні й прозорі правила гри. В такому випадку від 87% до 94% ІТ-спеціалістів залишаються в Україні, 6% виїжджають. 2. *Примусова євроінтеграція* – це сценарій, за якого війна завершилася, західні партнери дають Україні гроші, економіка відновлюється, однак існує жорстке державне регулювання, високі податки, мінімальна свобода, держава відіграє велику роль в економіці. За таких умов від 72% до 86% ІТ-спеціалістів готові залишитися, 13% виїжджають. 3. *Український авторитаризм* – може відбутися, якщо воєнний час

в країні продовжать на період її відновлення. Це означатиме обмеження економічних прав, свобод, роботи опозиції тощо. 43–62% ІТ-спеціалістів заявили, що не виїжджатимуть з України за таких умов, а 36% повідомили, що поїдуть. Разом з тим, сьогодні 78% керівників ІТ-компаній вірять, що попри все галузь зростатиме. Реальним поштовхом розвитку цифровізації економіки в напрямі формування цифрової економіки, як наступний етап просування до нової економіки, стало прийняття 2021 р. Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», яким визначено організаційні, правові та фінансові засади функціонування правового режиму Дія Сіті, що запроваджується з метою стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні [2]. Міністр цифрової трансформації М. Федоров презентував післявоєнний план діджиталізації України до 2030 р., що складається з чотирьох ключових цілей: 1) трансформувати повністю всі урядові сервіси у сферу онлайн, 2) забезпечити майже все населення найкращою якістю інтернету, 3) надати мільйонам українців основи цифрових навичок та 4) збільшити частку ІТ у ВВП країни.

Нещодавно ЄС запустив проєкт «Цифрова трансформація для України» (DT4UA) та виділив 17,4 млн євро допомоги. Головне завдання програми – допомогти Україні запровадити ефективні, доступні та безпечні державні послуги, а також швидко реагувати на виклики війни [6]. Євросоюз визначив 4 напрями, на які спрямоване фінансування: розвиток цифрових послуг та застосування Дія; вдосконалення обміну даними між реєстрами та держустановами; розвиток інфраструктури електронної ідентифікації відповідно до регламенту eIDAS; розвиток системи електронного управління, що дозволить прозоро розглядати кримінальні справи. Жорстока війна стала складним випробуванням для нашої високотехнологічної ІТ-індустрії, але водночас, вона є стимулом для її швидкої адаптації до нових умов існування.

Список використаних джерел

1. World Intellectual Property Report 2022 The Direction of Innovation. URL: <https://www.wipo.int/wipr/en/2022/>
2. Андрощук Г.О. Цифрова трансформація економіки України в умовах воєнного стану: роль інтелектуальної власності // Цифрова трансформація та цифрова економіка в умовах воєнного стану: аспекти інтелектуальної власності. Збірник матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. з проблем економіки інтелектуальної власності,

- 27 травня 2022 р., Київ: НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, 2022. – С. 13–21.
3. Оксана Войтко Military-tech в Україні: аналізуємо стан індустрії, проблеми та перспективи галузі. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/military-tech-in-ukraine/>
 4. Уряд запускає грантові програми для переробної та ІТ-галузей. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/uryad-zapuskae-grantovi-programi-dlya-pererobnoyi-ta-itgaluzey.html>
 5. Юлія Даниленко Як повномасштабна війна вплинула на ІТ-індустрію. Дослідження ІТ Ukraine Association. URL: <https://speka.media/yak-povnomasstabna-viina-vplinula-na-it-industriyu-doslidzennya-it-ukraine-association-p6o7np>
 6. 17,4 млн євро на цифрову трансформацію: Євросоюз запускає проект підтримки України у сфері діджитал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/174-mln-ievro-na-tsyfrovu-transformatsiiu-ievrosoiuz-zapuskaie-proekt-pidtrymky-ukrainy-u-sferi-didzhytal>

Бай С.,
д-р екон. наук, професор ДТЕУ
Слісєв В.,
здобувач наукового ступеня доктор філософії ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНІ ЗМІНИ ЯК СПОСІБ ВИЖИТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабної російської агресії українське бізнес середовище зазнало серйозних змін. Підприємцям довелося зіткнутися зокрема з перебоями з електроенергією і зв'язком, евакуацією економічно активного населення за межі країни, зниженням купівельної спроможності населення, руйнуванням і перебудовою ланцюгів поставок, падінням рівня інвестицій практично до нуля. Ці та інші фактори мали вкрай негативний вплив на економічну ситуацію в Україні. За даними інвесткомпанії Concorde Capital тільки за перші 100 днів повномасштабної війни потенціал внутрішнього споживання впав на 20–25%. Руйнування промислових підприємств спричинили скорочення потенціалу промислового виробництва на 25–30%. Блокування Росією морських портів знизило експортний потенціал майже на 50% [1]. В той же час, варто зазначити, що українські підприємства навіть в таких тяжких умовах зуміли досить

швидко переорієнтувати свою діяльність таким чином, щоб ефективно функціонувати навіть в кризових умовах. Розглядаючи конкретні випадки, можна дійти висновку, що найкраще адаптувались до нових умов саме ті компанії, що працюють в інноваційних сферах. Наприклад українська компанія SoftServe, що працює над проектами в галузі технологій штучного інтелекту та віртуальної реальності вдало провела релокацію для забезпечення стабільної і безперервної роботи, перемістивши понад 1,5 тисячі фахівців до Польщі, Болгарії, Великої Британії, Італії, Німеччини та Канади. Компанія За час війни команда розширила штат, найняла 80 нових співробітників та має близько 200 вакансій [2]. Деякі інші компанії, втративши значну частку традиційного для себе ринку вдалися до інноваційних змін як до шляху порятунку стагнуючого бізнесу, що в великій кількості випадків дало практичний результат. Зокрема український поштовий сервіс «Нова пошта» не зважаючи на втрати значної кількості складських комплексів внаслідок бойових дій зуміла завершити інноваційний проект зі створення власної авіакомпанії. З березня 2023-го власна авіакомпанія «Нової Пошти» – Supernova Airlines розпочне перші комерційні рейси. Крім того, негативні умови, що спричинили масову релокацію українців в сусідні країни, паралельно створили умови для полегшеного входу на ринки цих країн для іноземних компаній. «Нова пошта» скористалась цим у жовтні 2022-го відкривши у Варшаві своє перше відділення в Польщі. Станом на 30 січня 2022 року їх 18 у найбільших містах країни: Краків, Люблін, Гданськ, Вроцлав, Познань, Лодзь та Жешув. До грудня середня кількість доставок через усі польські відділення зросла до 2500 на добу [3].

Іншим прикладом вдалого використання інновацій для розвитку бізнесу є кейс інтернет-ритейлера Rozetka. Початок повномасштабної війни був важким ударом для компанії. 29 березня засновник компанії Владислав Чечоткін написав своїм співробітникам листа, яким повідомляв про звільнення, що за три тижні оборот компанії впав більше ніж на два порядки. З 4 млрд гривень на місяць до 23 млн грн. Понад 26 магазинів було втрачено внаслідок бойових дій. Не зважаючи на такі серйозні втрати було прийняте рішення інтенсивно розвиватися з метою компенсувати втрати за рахунок використання нових можливостей, що відкрила ситуація. Це і географічне розширення сфери діяльності на територію центрально-східної Європи і розширення сфери послуг з орієнтацією соціально важливі проекти, такі як перетворення торгових точок у «пункти незламності» [4].

На вищенаведених прикладах ми бачимо, що саме впровадження інновацій дозволяє компаніям залишатися на плаву в важких кризових умовах спричинених воєнним станом. Поза сумнівом, компанії, що успішно переживуть цю кризу будуть намагатися використувати той же підхід для подальшого розвитку в пост-воєнний період.

Список використаних джерел

1. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд червень 2022 року. [Електронний ресурс] // Національний банк України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2022-06.pdf?v=4..
2. Як війна вплинула на українську ІТ-індустрію [Електронний ресурс] // Апостроф. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://apostrophe.ua/ua/pages/kak-vojna-povliyala-na-ukrainskuyu-itindustriyu-izmenenie-planov-relokaciya-ozhidaniya-ot-2023-goda>.
3. Орел І. Нова Пошта» летить в ЄС [Електронний ресурс] / І. Орел, Д. Каціло // Forbes.ua. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://forbes.ua/company/nova-poshta-letit-v-es-operator-zapuskav-vlasnu-aviakompaniyu-z-aviaparkom-radyanskikh-an-i-zbiraetsya-vidkriti-shche-chotiri-novi-kraini-30012023-11371>.
4. Шаповал К. Як Rozetka лавірує між клієнтським попитом, ракетами та тиском держави. Інтерв'ю зі Владиславом Чечоткіним [Електронний ресурс] / К. Шаповал, В. Федорчук // Forbes.ua. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://forbes.ua/company/poshchastilo-shcho-raketi-ne-prileteli-do-nas-yak-rozetka-lavirue-mizh-klientskim-popitom-raketami-ta-tiskom-derzhavi-intervyu-zi-vladislavom-chehotkinim-13122022-10433>.
5. Філіппов М. Створювати інноваційні проекти варто вже зараз: не чекаючи закінчення війни [Електронний ресурс] / М. Філіппов // ШТАБ-КВАРТИРА delo.ua. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://delo.ua/business/stvoryuvati-innovaciini-projekti-varto-vze-zaraz-ne-cekayuci-zakincennya-viini-insaiti-maksima-filippova-iz-gr-capital-402624/>.

Богма О.,
*д-р екон. наук, проф., професор кафедри економіки
та фінансів ДТЕУ*
Сілакова Г.,
*канд. екон. наук, доц., доцент кафедри економіки
та фінансів ДТЕУ*

ЗМІСТ ДЕФІНІЦІЇ «БЮДЖЕТНА НЕБЕЗПЕКА»

На сьогоднішній день в умовах повномасштабної війни України з російською федерацією, введенням воєнного стану, катастрофічним падінням надходжень до державного бюджету, виживання країни за рахунок міжнародної фінансової допомоги одним з основних завдань для нашої держави виступає забезпечення високого рівню ефективності використання державних фінансових ресурсів на основі дієвого управління та контролю. Зазначене являє собою одну з основних функцій державної бюджетної політики, яка спрямована на забезпечення стійких темпів економічного розвитку країни й зростання рівню та якості життя населення, ґрунтуючись на стабільному функціонуванні національної бюджетної системи. У свою чергу, формування стабільно та ефективно функціонуючої бюджетної системи зумовлює необхідність забезпечення необхідного і достатнього рівню бюджетної безпеки країни.

Відзначимо, що в умовах ринкової економіки, провідним інструментом визначення пріоритетних напрямків трансформації та розвитку економіки, впливу держави на суспільне відтворення й забезпечення необхідного і достатнього фінансової безпеки, від якого, своєю чергою, залежить стабільність фінансової системи держави в цілому, є бюджетна безпека країни.

Так, бюджетна безпека держави являє собою особливий стан платоспроможності країни, який забезпечує збалансованість доходів і видатків державного та місцевих бюджетів й ефективне використання фінансових ресурсів бюджетної системи у процесі виконання державною та місцевою владою своїх функцій (державного управління, міжнародної діяльності; фінансування науки, освіти, культури й охорони здоров'я; забезпечення національної безпеки та оборони, реалізації інвестиційної та екологічної політики) за рахунок збереження фінансової стабільності (стійкості) бюджетної системи до впливу загроз [1]. В офіційних методичних рекомендаціях до розрахунку рівню економічної безпеки України бюджетна безпека розглядається як найважливіша складова фінансової безпеки (адже

має найбільший ваговий коефіцієнт – 0, 2023) і розглядається як стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [2].

Та слід відзначити, що досягнення стану абсолютної бюджетної безпеки країною виступає в якості певного еталону, місії органів державної влади, практичне втілення чого знаходить відповідне відображення в економічній системі країни. Бюджетна безпека виступає певним вектором у розв'язку проблематики підвищення стабільності, стійкості та міцності бюджетної системи, який вказує на шляхи, інструменти та механізми забезпечення максимізації ефективності у процесі реалізації бюджетом власних функцій, значущість чого у забезпеченні прийнятної рівню життєдіяльності будь-якої країни важко переоцінити. Базовою умовою досягнення стану безпеки, в тому числі й бюджетної, виступає відсутність загроз, однак на практиці більш реальною є ситуація, за якої бюджетна система й оточуюче її середовище містить певну кількість загроз, небезпек, факторів ризику. За такого стану справ доцільно вести мову про бюджетну небезпеку, тобто категорія бюджетної безпеки набуває іншої форми.

Відтак, під бюджетною небезпекою розуміємо такий стан бюджетної системи, процесу, за якого в умовах існування реальних і потенційних загроз та ризиків відбувається часткова реалізація національних інтересів держави, суспільства та особи в бюджетній сфері. Такими чином, поняття «бюджетна небезпека» слід розглядати в якості синоніму поняття «відносна бюджетна безпека».

Список використаних джерел

1. Московець В.І. Бюджетна безпека держави. Актуальні питання забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації. Харків, 2022. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11441/Biudzhetna%20bezpeka_Moskovets_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (дата звернення 27.02.2023).
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>. (дата звернення 27.02.2023).

Бречко Я.,
директор Академії професійної освіти «Меркур», Словаччина

Босовська М.,
*д-р екон. наук, професор кафедри
готельно-ресторанного бізнесу ДТЕУ*

Бойко М.,
*д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри
готельно-ресторанного бізнесу ДТЕУ*

КЛАСТЕРНІ МОДЕЛІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ БІЗНЕСУ

Україна має потужний туристично-рекреаційний потенціал, що має бути використано для повоєнної відбудови економіки України.

Міжнародна практика формування та просування туристичних продуктів на світовий ринок свідчить, що саме в умовах розвитку кластерних систем суб'єкти логістично- та територіально- пов'язаного бізнесу, зможуть сформувати унікальні компетентності, оптимально використати ресурсний потенціал та стратегічні можливості, отримати конкурентні переваги, синергетичні та мультиплікативні економічні вигоди. За умов, що склалися, розвиток туристичних кластерів вважається одним з найперспективнішою бізнес-моделлю стратегічного партнерства та механізмом конвергенції інвесторів, влади, бізнесу, та науки, що дозволить реалізувати проекти щодо повоєнної відбудови України. Туристичний кластер – це об'єднання на добровільних засадах логістично та територіально пов'язаних та економічно незалежних суб'єктів бізнесу на засадах стратегічного партнерства для створення туристичного продукту. Для дестинацій України, що мають туристично-рекреаційний потенціал, саме туристичні кластери мають стати драйверами повоєнного відновлення регіонів. Структура туристичного кластера повинна включати іманентні сектори (групи підприємств), які забезпечать ефективне функціонування кластера та результативну реалізацію бізнес-проектів щодо розвитку бізнесу. До складу туристичного кластера входять (рис. 1):

донори – це публічний сектор (державні органи влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації), їх основним функціональним призначенням є створення сприятливих зовнішніх умов для кластерного розвитку туристичних дестинацій на основі розроблення реалізації політики, створення інституційної основи розвитку кластерних систем; забезпечення умов для розвитку регіональної туристичної інфраструктури та залучення інвестицій; стимулювання міжнародного співробітництва у галузі туризму;

Рис. 1. Кластерна модель реалізації проектів розвитку бізнесу

бізнес – сектор це як стратегічний потенціал регіону – сектор з виробництва та реалізації туристичного продукту, до складу якого входять суб'єкти туристичної діяльності (туристичні оператори, туристичні агенти, туристично-екскурсійні та курортно-оздоровчі заклади, підприємства готельного та ресторанного господарства, транспортні організації, спортивно-рекреаційні, дозвілєві, розважальні, культурні підприємства тощо), так і суб'єкти забезпечуючого сектору, до складу якого входять системи забезпечення життєдіяльності кластера та дестинацій; суб'єкти транспортної та туристичної інфраструктури, зв'язку,

комунікацій, сервісні та обслуговуючі підприємства тощо і допоміжного сектора, учасниками якого є бізнес-суб'єкти інших сфер та галузей діяльності;

провайдери – освітні заклади, науково-дослідні інститути, біржі праці, фінансові, юридичні установи тощо, що створюють умови для розвитку проектів, їх економічне обґрунтування та просуванню. Важливим учасником кластера має бути *споживач*, який мотивує до створення унікальної високоякісної туристичної пропозиції та є кінцевим бенефіціаром діяльності кластеру, а отже оцінює реалізацію проектів. Донори забезпечують пошук та залучення інвестицій, менторство, впровадження інноваційних технологій, контроль. Бізнес-забезпечує виконання проектів (створення туристичних продуктів) та реалізацію забезпечуючих та допоміжних процесів (технічний, організаційний, юридичний супровід, промцію). Кількісний та якісний склад учасників кластера є основою кластерного розвитку та формують його *середовище* та у своїй сукупності, визначають ступінь привабливості туристичної дестинації для формування туристичного кластера. Основними параметрами розвитку бізнес-середовища є наявність унікальних природно-рекреаційних ресурсів, туристичної та транспортної інфраструктури, механізмів інституційного забезпечення кластерної взаємодії, стратегії регіонального розвитку, пріоритетності туризму, інвестиційних ресурсів, кваліфікованих кадрів тощо. Провайдери – забезпечують обґрунтування проектів, реалізацію науково-освітньої діяльності, дослідження географічних, демографічних, економічних, соціальних, кліматичних, ментальних умов та факторів, впровадження інноваційних технологій, розвиток кадрового потенціалу.

Запровадження кластерної моделі розвитку бізнесу забезпечить економічний розвиток регіонів, оскільки сприятиме зростанню продуктивності через спільний доступ та розподіл ресурсів (трудових, матеріально-технічних, фінансових, природно-рекреаційних, інформаційних), зростанню інноваційності бізнесу, стимулюванню створення нових підприємств.

Список використаних джерел

1. Boiko, M., Bosovska, M., Vedmid, N., Melnychenko, S. & Okhrymenko, A. (2017). Development of the tourism cluster. Problems and Perspectives in Management, №15 (4), 134–149. [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(4\).2017.12](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(4).2017.12)
2. Bosovskaya, M. V. (2015). Integration processes in tourism (832 p.). Kyiv, KNUTE.

Вавдійчик І.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Відновлення як окремих галузей так і економіки України в цілому залежить від швидкості та масштабу провадження інноваційних технологій. Ринок банківських послуг вважається одним із найбільш діджиталізованих секторів економіки. Серед основних видів фінансових послуг, що надаються банками за допомогою інтернет банкінгу та мобільного банкінгу варто відмітити роль платіжних операцій, частка яких стрімко зростає. Неабияке сприяння цьому здійснюється з боку Національного банку України, який з 3 серпня 2020 року забезпечив роботу Системи електронних платежів Національного банку (СЕП) в режимі 23/7. Навіть в умовах воєнного стану Національний банк працює над модернізацією СЕП і з 1 квітня 2023 року запланував здійснити перехід на нове покоління СЕП на базі міжнародного стандарту ISO 20022 та в цілодобовому режимі (24/7).

Одним із таких проявів фінансової діджиталізації є стрімкий розвиток сфери фінансових технологій, яка потребує постійного залучення відповідних інноваційних технологій для забезпечення високого рівня лояльності цільової аудиторії [1].

Розвиток сфери фінансових послуг в Україні є достатньо перспективним з точки зору впровадження інноваційних технологій. Серед основних видів фінансових послуг, що набули значного поширення доцільно виділити: платіжні послуги з використанням смартфонів, смарт-годинників та інших гаджетів; використання мобільних гаманців; рітейл-банкінг; електронні та цифрові гроші (криптовалюта) тощо.

Інноваційні технології не тільки відкривають нові можливості на ринку фінансових послуг, але і дозволяють фінансовим установам знижувати витрати і підвищувати ефективність роботи, будучи основною рушійною силою фінансових інновацій [2].

Національний банк України затвердив Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, яка представляє собою план створення в Україні повноцінної фінтех-екосистеми з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами. Основними стратегічними цілями визначено:

1) розвинена кешлес-економіку, що передбачає підвищення доступності безготівкових операцій та зростання довіри, розвиток інфраструктури для здійснення безготівкових операцій;

2) високий рівень цифрової та фінансової грамотності, що передбачає реалізацію стратегічних ініціатив регулятора, стимулювання розвитку кооперацій між фінсектором та академічною базою;

3) стала фінтех-екосистема, що передбачає розвиток відкритої архітектури фінансового ринку, платформ регуляторів та оверсайту, розвиток інфраструктури фінтех-екосистеми, посилення інвестиційного потенціалу та ступеня розвитку ринку фінтеху, інтеграцію фінтех-екосистеми у світовий простір, стимулювання діджиталізації фінсектору, розвиток цифрової інфраструктури фінансового ринку [3].

З 1-го серпня 2022 року введено в дію Закон України «Про платіжні послуги», яким передбачено створення Національним банком України регуляторної платформи для тестування послуг, технологій та інструментів на платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях.

Створення Національним банком України такої платформи на ринках фінансових послуг передбачено також Законом України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», який вводиться в дію з 1-го січня 2024 року.

Наведеними Законами передбачено, що порядок створення та функціонування зазначених платформ визначається також нормативно-правовими актами Національного банку України.

Очікуваний подальший розвиток нормативного регулювання сфери фінансових послуг сприятиме подальшому розвитку фінансового сектору, підвищенню його прозорості та платоспроможності, належному управлінню ризиками та захисту прав споживачів.

Список використаних джерел

1. Діджиталізація фінансового сектору. URL: <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/17662/1/Ponomarenko.pdf>
2. Клапків Ю.М., Мелих О.Ю. Трансформація діджиталізації ринку фінансових та страхових послуг. Review of transport economics and management. 2019. Вип. 2(18). С. 83–89.
3. НБУ Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025>

Zhuk O.,
*PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Economics and Business Finance,
State University of Trade and Economics*

Kyiv, Ukraine

Pashkuda T.,
*PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Economics and Business Finance,
State University of Trade and Economics*

Kyiv, Ukraine

UKRAINE MILITARY-TECH PRIORITY: THE INNOVATIVE DUAL-PURPOSE PROJECTS

Ukraine faced a difficult economic situation after the start of the war in 2014, and especially since the start of the full-scale invasion in 2022. The conflict caused a significant drop in the country's GDP, as well as a reduction in foreign investment and an increase in inflation.

The Government of Ukraine is already actively moving towards the recovery of the economy, implementing the following measures [1]:

- ✓ increase in foreign investments: the Government actively encourages foreign investors to invest in Ukraine, providing tax benefits and other advantages;

- ✓ improvement of the business environment: the Government has taken steps aimed at reducing bureaucracy and simplifying doing business in Ukraine;

- ✓ infrastructure development: the country's leadership invests in infrastructure projects, such as the construction of roads, railways and airports, to improve the country's connectivity and make it more attractive to foreign investors;

- ✓ promotion of exports: the country's leadership promotes the export of Ukrainian products to other countries in order to increase the country's foreign exchange reserves;

- ✓ improving the work of the banking sector (in particular, increasing capital requirements and introducing new regulatory norms);

- ✓ reducing the level of corruption (implementation of anti-corruption measures to reduce the level of corruption in the country);

- ✓ stimulating the economy (implementing various stimulus packages to help boost the economy and create new jobs);

- ✓ supporting small and medium-sized businesses (providing access to financing and tax benefits, etc.).

Dmytro Shimkiv, a member of the Supervisory Board of the Ukrainian Startup Fund, says that they look for those ideas that will make our innovations relevant for the military not in the future, but already today. Government of Ukraine and entrepreneurs look for a solution together with the military which are implemented as much as possible at the front. Such strategic is important for Ukrainian Startup Fund [2].

How does technological progress help Ukraine during the war? After the Russian invasion of Ukraine, new interest of international investors was attracted by technologies that can have both military and commercial applications – dual purpose projects.

Ukrainian Startup Fund launched the Program for grant support for dual purpose projects to increase the country's defense capabilities and post-war reconstruction. This is a help not only to startups and the ecosystem, but also to the state as a whole in these difficult times.

The dual purpose projects are about both financial (grants, vouchers) and non-financial support of Ukrainian startups (mentoring, training opportunities, promotion, etc.). First of all, in critically important industries: defense, cybersecurity, infrastructure reconstruction, healthcare, education. All these are priorities for the state now and an important component of the reconstruction and economic development of the country after the victory.

Since the launch of the dual program, as of January 18, 2023, the Fund has received 195 applications, including the top 3 of the industry [3]:

- ✓ Infrastructure reconstruction (77 applications).
- ✓ Defense (57 applications).
- ✓ Health care (32 applications).
- ✓ The remaining applications are from the field of education (22) and cyber security (7).

The largest number of applications came from startups from Kyiv, Kharkiv, Zaporizhzhia, and Lviv.

Every day, the number of people willing to participate in the program is increasing. Specialized departments – the Ministry of Defense, the General Staff of the Armed Forces of the Armed Forces of Ukraine, the State Government of Ukraine, the Ministry of Defense, the Ministry of Defense, Ukroboronprom, KSHE, and others joined the cooperation with the Fund within the framework of the dual program.

Now this is systematic work on the development of Ukraine's high-tech weapons industry and other areas that will contribute to post-war reconstruction. Our task is to identify dual-purpose projects, to support

them financially from the state, and most importantly, to match them with specialized state institutions, departments, key industry players, and potential investors for further development and growth.

Based on the results of application review by the Fund's experts together with partners (representatives of relevant ministries and departments), 20 projects were selected as finalists of the dual program. Among the grant recipients are unique CRM systems, new types of drones and protection systems, including electrical energy, etc [3].

The full-scale war of 2022 brought a full-scale crisis to Ukraine, which we are overcoming day by day. Unprecedented challenges for society, government and the country as a whole have given birth to new innovative solutions. Business, the government, the National Bank, the Ministry of Digital, the founders of Ukrainian startups, banks, with their successes in the financial and digital field, make victory closer, and the consequences of war – less tangible for the economy.

References

1. On the approval of the plan of activities for 2021–2023 for the implementation of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period up to 2030. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Plan, Events on December 9, 2021 № 1687 p <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/en/1687-2021-%D1%80>
2. New technological solutions for the army: the Ministry of Digital started a Drone Hackathon in the field of military-tech. (August 26, 2022). Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Press office of the Ministry. Official website. <https://thedigital.gov.ua/news/novi-tekhnorishennya-dlya-armii-mintsifra-rozpochala-drone-hackathon-u-sferi-military-tech-1>
3. Ukrainian Startup Fund. (2023) Program of grant support for dual purpose projects: current results (statistics). Official site. <https://usf.com.ua/programu-grantovoi-pidtrimki-proiektiv-podvijnogo-priznachennya-potochni-rezultati-statistika/>

Зікій Н.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри готельно-ресторанного
бізнесу ДТЕУ*
Шевченко А.,
студент 3 курсу 11 групи ФРГТБ ДТЕУ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Ресторанний бізнес є однією з найбільш поширених галузей в сфері обслуговування. З роками ресторанний бізнес проходив різні етапи розвитку, змінюючи свою структуру та орієнтацію. А сьогодні – є надзвичайно конкурентним та динамічним сектором економіки, що вимагає від підприємців постійної адаптації до нових тенденцій та вимог ринку. Розвиток ресторанного бізнесу залежить від багатьох факторів. Один з найважливіших – це зміна смаків та уподобань споживачів. Сучасні клієнти звертають увагу на якість продуктів, екологічність та сталий розвиток. Це можна досягти за допомогою використання місцевих продуктів та органічних інгредієнтів, а також зменшення використання пластикових упаковок та забруднюючих речовин. Іншим фактором, який впливає на розвиток ресторанного бізнесу, є технологічний прогрес. Завдяки новим інноваціям, які прискорюють та полегшують процес приготування їжі, ресторани можуть знизити свої витрати та підвищити ефективність. Крім того, інтернет-технології дозволяють залучати нових клієнтів та забезпечувати зв'язок з існуючими, використовуючи соціальні мережі та мобільні додатки.

Однак, конкуренція в ресторанному бізнесі є дуже високою. Успішні ресторани повинні забезпечувати не лише якісну їжу та відмінний сервіс, але й унікальний досвід для своїх клієнтів. Це можна досягти за допомогою створення спеціальної атмосфери в ресторані, використання дизайну та візуальної привабливості, які залучають увагу та заохочують клієнтів повертатися знову та знову.

Окрім цього, ресторанний бізнес відчуває вплив глобальних тенденцій, таких як зміна економічної ситуації, міграційні процеси та зміна культурних і соціальних цінностей. З цими викликами пов'язаний розвиток гастрономічного туризму, де ресторани можуть використовувати свої традиції та місцеві інгредієнти, щоб привернути більше туристів.

Наступним важливим фактором розвитку ресторанного бізнесу є зміна способу життя та роботи людей. Зростання кількості людей, які працюють в офісах та мають обмежений час на обід, призводить до

збільшення популярності швидкого та зручного харчування. Ресторани можуть використовувати цю тенденцію, пропонуючи швидкі страви та готові набори, які клієнти можуть забрати з собою.

Основними тенденціями розвитку ресторанного бізнесу є:

1. *Послуга доставки ресторанних страв.* Це стало особливо важливим у зв'язку зі зменшенням кількості клієнтів, які хочуть відвідувати ресторани через загрозу терористичних нападів та військових дій. Доставка їжі дозволила ресторанам збільшити кількість клієнтів та зберегти свій бізнес під час війни.

2. *Вигідні бонуси та пропозиції.* Для збільшення кількості постійних клієнтів використовують додаткові стимули, наприклад, бонуси за замовлення їжі з ресторану у вечірній час [1].

3. *Залучення новітніх технологій.* Сьогодні набирає популярності молекулярна кухня, яка за допомогою фізики та хімії перетворює звичайні страви у витвори мистецтва. Суть молекулярної кулінарії полягає в тому, що в процесі приготування використовуються новітні технології і досягнення молекулярної хімії, що дає можливість отримати страви незвичної консистенції та оригінальних смакових якостей [2].

4. *Взаємодія з місцевими виробниками.* Ресторани в Україні під час війни стали більше співпрацювати з місцевими виробниками продуктів, що дозволило їм отримати якісні продукти за низькою ціною та з підвищеною безпекою.

Отже, ресторанний бізнес є одним з найбільш конкурентних та швидкозмінних сфер підприємницької діяльності. Щоб досягти успіху, ресторани повинні бути готовими до змін та інновацій, використовувати нові технології, відповідати потребам ринку та споживачам. Крім цього, важливо забезпечувати високу якість продуктам харчування, сервісу, бути соціально відповідальним та зберігати лояльність клієнтів. Дотримання вище вказаних вимог дозволить ресторанам зберегти свою конкурентоспроможність та розвиватися в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Сучасні тенденції розвитку ресторанного господарства у світі та Україні. URL: https://pidru4niki.com/1501092252897/turizm/suchasni_tendentsiyi_rozvitku_restorannogo_gospodarstva_sviti_ukrayini
2. Тенденції сучасного ресторанного бізнесу. Art of Cooking Доставка замороженої їжі в Києві та по всій Україні. URL: <https://artofcooking.com.ua/blog/golovni-trendi-u-restorannomu-biznesi>

Кандагура К.,
канд. наук з держ. упр., доц., доцент кафедри
менеджменту ДТЕУ
Квятковська В.,
студентка 1 курсу ФМТП

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна, що триває в Україні, спричиняє значні руйнування, завдає шкоди майну та інфраструктурі, викликає кризові явища в економіці. Зміна зовнішнього середовища змушує підприємства змінюватися зсередини, шукати та використовувати нові шляхи та можливості протистояти викликам часу. Повністю убезпечити себе від ризиків, пов'язаних із введенням воєнного стану, надзвичайно складно. Їх можна мінімізувати, однак уникнути їх цілком – майже неможливо. Це зумовлює необхідність застосування на практиці більш гнучких управлінських методів, а також розроблення превентивної політики реагування на можливі несприятливі умови. Для того, щоб мінімізувати вплив ризиків, необхідно виділити основні фактори, що їх спричиняють та структурувати роботу, модулюючи різні ситуації. Саме самоменеджмент працівників під час воєнного стану прямо впливає на розвиток підприємства в таких умовах.

Самоменеджмент являє собою послідовне та цілеспрямоване використання перевірених методів роботи у вашій щоденній практиці для максимально ефективного та змістовного використання свого часу. Об'єктом самоменеджменту є людина як складна біосоціальна і духовна система, інформаційно-енергетичний комплекс [2].

Під час воєнного стану працівники повинні швидко зібратися та діяти наступним чином:

- Виявити ключові проблеми й наявні ресурси для їх вирішення.
- Спланувати роботу в нових умовах і забезпечити механізми ухвалення рішень і швидкої синхронізації з основними стейкхолдерами (це фізична або юридична особи, які прямо чи опосередковано впливають на роботу організації або мають певні очікування від результатів її діяльності).
- Підтримати мотивацію команди рухатись далі.
- Реалізувати план із ліквідації кризи й повернення до стабільного стану.
- Оцінити результати кризового менеджменту [3].

Все більше набуває популярності методологія SCRUM, яка допомагає робітникам забезпечувати гнучкість команди й вчасне реагування на непередбачувані ситуації. Scrum допомагає людям і командам поступово досягати цінності шляхом співпраці, забезпечує достатню структуру для того, щоб люди та команди могли інтегрувати їх у свою роботу, додаючи правильні практики для оптимізації для їхніх конкретних потреб [4].

Сьогодні більшість людей працюють із різних регіонів і навіть країн, а ситуація на фронті та в тилу змінюється мало не щодня. У такий період, чим частіше відбувається обмін інформацією між колегами, тим швидше і згуртованіше всі реагують на зміни.

Наприклад, працівники в самоменеджменті почали практикувати щоденні синхронізації у Zoom. У певні дні неділі вони діляться новинами зі своїх ділянок роботи. Починають з неформального смолтоку, як пройшли вихідні, і плавно переходять до справ: фіксують, що вдалося зробити за минулий тиждень, і окреслюють плани на поточний. У робочі дні організують ранкові короткі «щоденки», де діляться, що кожен із них виконав учора, які плани мають на день та які є проблеми або запити. Це простий спосіб структурувати думки й бути в хорошому робочому ритмі. Також почали активно вести соціальні мережі – тобто залучати колег до їх ведення. У когось може бути талант у фото та відео зйомці, у іншого в монтажі, а третій взагалі актор від природи. Це нескладна робота, але вона вимагає концентрації, тому добре відволікає та допомагає тримати усіх у тонусі.

Подібні синхронізації допомагають швидко вирішувати поточні невеликі проблеми і виклики. Також можна вчасно виявляти складнощі, які тільки насуваються, і вжити відповідних заходів або сформувати план для їхнього уникнення. Крім того, обговорюючи новини з різних регіонів, працівники стежать за зовнішнім контекстом – коли в країні війна, без цього нікуди. Так і підтримують психологічно одне одного.

Проблема самоменеджменту працівників завжди була, а сьогодні залишається особливо актуальною. В практичній діяльності менеджера важливо управляти не тільки процесами, а й часом. Це дозволить ефективно використовувати свої можливості та можливості підлеглих. Ефективність в управлінні часу полягає не в швидкості, а в грамотному розподілі своїх сил і можливостей, що дозволить підвищити продуктивність і результативність повсякденної діяльності та значно зекономити час і підвищити коефіцієнт використання робочого часу. Майбутнє нашої країни на пряму залежить від чіткої організації роботи працівників, і саме цим повинен займатися менеджер.

Список використаних джерел

1. Самоменеджмент : навч. посіб. / Г. З. Леськів, Г. Я. Левків, М. М. Бліхар, В. В. Гобела, О. П. Подра, Г. В. Коваль. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 280 с. – Режим доступу: <http://surl.li/exau1>
2. Самоменеджмент : навч. пос. / О. Г. Ратушняк, О. Г. Лялюк. – Вінниця : ВНТУ, 2021.– 170 с. – Режим доступу: <http://surl.li/dftro>
3. Кризовий менеджмент в умовах війни: як підтримати проєкт
Режим доступу : <https://happymonday.ua/kryzovuj-menedzhment-v-umovah-vijny>
4. What is Scrum? – Режим доступу: <https://www.scrum.org/resources/what-is-scrum>

Климаш Н.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ПЕРЕШКОДИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Весь час існування людства людина повільним або, навпаки, прискореним темпом здобувала знання і спрямовувала їх на поліпшення свого існування і розвиток.

Новації у ХХІ столітті нерозривно пов'язані із ерою інтернету, штучного інтелекту, біотехнологіями, пошуком альтернативних джерел енергії. Для України особливого значення набувають новації, пов'язані із захистом територіальної цілісності та безпеки громадян під час відкритої агресії зі сторони РФ.

Військові дії в Україні мають значний вплив на інноваційне середовище країни. Це обумовлено наступними факторами, зокрема:

– війна призвела до значних економічних викликів: до зниження рівня інвестицій, збільшення ризику для бізнесу та зниження внутрішнього попиту на продукцію. Ці фактори стали перешкодою для розвитку інноваційного середовища країни;

– значна кількість технічних експертів та інноваційних підприємців залишили країну під час конфлікту. Це призвело до втрати технічної експертизи та зменшення кількості інноваційних проєктів;

– неспровокований конфлікт та економічні складнощі знизили доступність фінансування для інноваційних проектів в Україні. Більшість фінансових ресурсів сконцентрована у секторах, які потребують великих капіталовкладень, таких як будівництво та енергетика.

У глобальному рейтингу інновацій [1] Україна із 49 місця, у 2021 р., перемістилась на 57 позицію, у 2022 р.

Незважаючи на ці виклики, українські інноваційні підприємства та стартапи продовжують розвиватися. Країна продовжує залучати іноземні інвестиції та розвивати інноваційні програми та інфраструктуру. Деякі інноваційні проекти були спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з війною та її наслідками, такі як проекти з відновлення та будівництва інфраструктури в зоні конфлікту.

Ще у довоєнний період Україна мала ряд інноваційних ініціатив, спрямованих на розвиток інноваційного сектору, підтримку стартапів та інших інноваційних проектів. Деякі з цих ініціатив включають:

«Дія» це – програма розвитку економіки та інновацій, яка започаткована в Україні в 2020 році. Її мета полягає в спрощенні бізнес-процесів, зниженні адміністративного навантаження на бізнес, залученні інвестицій та стимулюванні експорту.

Програма «Startup Ukraine» має на меті підтримку стартапів та розвиток інноваційних компаній в Україні шляхом надання фінансової та інфраструктурної підтримки.

«Prozorro», що започаткована у 2014 році, і вона має на меті забезпечення прозорості та ефективності закупівель в Україні. Програма функціонує на відкритій платформі для проведення електронних торгів, що дозволяє зменшити корупцію та підвищити ефективність закупівель.

На думку Ентона Корінека [2] із Вірджинського університету, усі інновації є обопільними: у сукупності вони можуть підвищити продуктивність, але при цьому вони здатні створити різкий ефект перерозподілу доходів на користь власників капіталу відносно працівників. А якщо загальний приріст продуктивності виявляється не дуже великим, тоді негативний ефект перерозподілу доходів може його легко переважити. Цей феномен економісти Дарон Аджемоглу та Паскуаль Рестрепо називають «так собі» інноваціями.

Фінансування інновацій в Україні зменшилося під час війни з кількох причин: війна та конфлікт на сході України призвели до погіршення іміджу країни, що стало перешкодою для залучення іноземних інвестицій; війна створила невизначеність та ризик для інвесторів; призвела до зниження економічної активності та до

збільшення боргового навантаження країни. Це стало перешкодою для залучення фінансування для нових проектів та ініціатив.

Незважаючи на ці виклики, Україна продовжує залучати іноземні інвестиції та розвивати інноваційні програми та інфраструктуру. Крім того, уряд України діє активно, щоб залучити інвестиції та покращити інвестиційний клімат країни, в тому числі шляхом реформ та розвитку підприємництва.

Список використаних джерел

1. Як змінилися позиції України в міжнародних рейтингах у 2022 році. Аналітичний портал Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/09/infografika/svit/yak-zminylsya-pozycziyi-ukrayiny-mizhnarodnyx-rejtynhax-2022-goczi> (дата звернення: 18.02.2023).

2. Родрик Д. Нові технології не завжди приносять благо. *New voice*. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/yak-zastosuvannya-ii-mozhe-zashkoditi-ekonomici-shcho-zagrozhuje-bidnim-krajnam-ostanni-novini-50304248.html> (дата звернення: 17.02.2023).

Косовець Г.,

канд. екон. наук, ГО «Інститут незалежних експертів»

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Постановка проблеми. Відомо, що інноваційна діяльність – це діяльність, направлена на пошук, розробку, впровадження результатів наукових досліджень в новий або удосконалений продукт, послугу або процес з подальшим їх розповсюдженням для отримання прибутку. Для досягнення мети інноваційної діяльності необхідно здійснювати пошук нових способів та можливостей, більш раціонально використовувати наявні ресурси, впровадження найновіших досягнень для задоволення різноманітних потреб споживачів. Інноваційна діяльність складаються з наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, які у своїй сукупності ведуть до створення інновації. На сьогодні в Україні створено та функціонують: 40 індустріальних парків (з яких 31 наявний у Реєстрі індустріальних (промислових) парків), 26 наукових парків, 16 технопарків, 24 центри

інновацій та технологічного трансферу, 22 інноваційних центри, 38 центрів комерціалізації, 24 інноваційних бізнес-інкубатори, одив інвестиційно-технологічний кластер, більше 30 кластерів, 1 інноваційно-виробниче об'єднання, інші стартап-школи, інкубаційні програми, центри інтелектуальної власності, венчурні та інвестиційні фонди, центри науково-технічної та економічної діяльності тощо.

Теза стосовно значущості інноваційної діяльності в Україні нині залишається актуальною, адже активізація такої діяльності є вагомим чинником подальшого розвитку держави. Відповідно до значення глобального індексу інновацій Україна в 2020 р. займала 45 місце з 127 країн світу, що є хорошим результатом (у 2019 р. – 47, у 2018 р. – 43, у 2016 р. – 56, у 2014 р. – 63 місце) [1]. Найбільш інноваційними країнами світу залишається Швейцарія, Швеція, США, Нідерланди та Велика Британія. Згідно Глобального рейтингу стартапів у 2020 р. Україна увійшла до топ-30 країн у глобальному рейтингу стартапів – StartupBlink, що оцінює стартап екосистеми серед 100 країн і 1000 міст світу та зайняла 29 позицію у рейтингу [2].

Інноваційна політика в Україні здійснюється згідно Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [3], яка надає поштовх та орієнтири для її формування, створює необхідні умови для функціонування механізму реалізації такої політики. Вона визначає, з одного боку, ставлення органів влади до існуючих інноваційних і науково-технічних проблем, а з іншого, – можливість забезпечувати участь у їх вирішенні.

Вітчизняні науковці оцінюючи ситуацію, яка склалася в інноваційній діяльності країни, виокремлюють такі тенденції: зосередженість інноваційної діяльності на великих промислових підприємствах; диспропорції у інноваційній активності підприємств та фактично виробленій інноваційній продукції; зниження технологічної активності промислових підприємств; прогресуючу тенденцію втрати вітчизняною промисловістю техніко-технологічного ресурсу модернізації серійного виробництва тощо [4]. Через це постає необхідність дослідження тенденцій інноваційної діяльності, виявлення проблем та окреслення напрямів активізації інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аспекти інноваційної діяльності, її впливу на стан економіки держави досліджували зарубіжні вчені, зокрема: Ф. Агіон, М. Кондратьєв, Я. Кука, Р. Солоу, Б. Твісс, Й. Шумпетер. Формування інноваційних стратегій присвячені праці С. Валдайцева, Л. Водочека, П. Друкера, Г. Менша, Р. Фостера, Ф. Хайека та ін. Серед українських науковців, які досліджували проблеми інноваційного розвитку виділимо О. Амошу,

Б. Буркинського, Я. Жаліло, В. Захарченка, С. Ілляшенка, М. Крупку, О. Лапко, Б. Малицького, Ж. Поплавську, Л. Федулову, З. Юринець та ін. Питання фінансування та іншої державної підтримки інноваційної діяльності присвячено праці як зарубіжних, так і українських учених, серед яких: Б. Мартін, Дж. Ірвін та Ф. Ісард, В. Воліков, К. Савенко та ін. Аналіз інноваційної діяльності України в рамках міжнародних рейтингів присвячені праці О. Левківського, А. Козлова Т. Писаренко, Т. Кваші, Л. Рожкової, О. Коваленко та ін. Проте характер інноваційних процесів настільки динамічний, що виникає необхідність мати інформацію про їхній стан на конкретний період часу, щоб дати належну оцінку з метою прийняття подальших управлінських рішень.

Постановка завдання. Необхідність виявлення сучасних тенденцій інноваційної діяльності в економіці країни та здійснення аналізу такої діяльності дозволить ідентифікувати стан, визначити його характерні ознаки й проблеми, сформулювати напрями активізації інноваційного розвитку в державі.

Метою дослідження є визначення тенденцій інноваційної діяльності в Україні за період 2010–2019 рр. та виявлення закономірностей та ознак їх прояву, а також виокремлення пріоритетних напрямів активізації такої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційну діяльність здійснюють як промислові підприємства, так і наукові організації. У дослідженні ми звернемо увагу саме на них. Оскільки на міжнародному рівні широко використовується інтегральна оцінка стану розвитку інноваційної системи, спочатку зупинимося на результатах України представлених у міжнародних рейтингах.

Глобальний інноваційний індекс засвідчує, що стримуючими чинниками інноваційного розвитку України є такі підіндекси як: «Людський капітал і дослідження» (скорочення витрат на освіту у відсотковому співвідношенні до ВВП (48 місце рейтингу)); скорочення витрат на дослідження і розробки у відсотковому співвідношенні до ВВП (67 місце)); «Інституції» (низький рівень розвитку інфраструктури (97 місце)); низьке значення показника «екологічна сталість» (120 місце) [5].

Рейтинг України за підіндексом «Інноваційна спроможність» у доповіді 2019 р. відповідає 60 місцю [6], а за підіндексом «Впровадження інформаційно комп'ютерних технологій (ІКТ)» – 78 [7].

Значення України за Інноваційним індексом Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard – EIS) у 2019 р. становило 32,9 %. Це вказує на те, що Україна знаходиться у групі країн повільних інноваторів (у 2018 р. – 24,7%). Даний індекс відо-

бражає основні індикатори оцінки ефективності функціонування національної інноваційної система країни. Сприятливе середовище для інновацій та вплив на зайнятість є найсильнішими інноваційними аспектами України. Також високо оцінено такі складові, як широко-смугове проникнення, зайнятість в наукомістких галузях, не пов'язані з НДДКР витрати на інновації та експорт наукомістких послуг. Фінанси та підтримка, привабливість дослідницьких систем та інтелектуальні активи – це найслабші інноваційні аспекти [8]. Вищезазначені результати міжнародного оцінювання інноваційної діяльності України свідчать про її посередній розвиток.

Проаналізуємо результати інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств. Матеріали досліджень вказують на те, що впродовж досліджуваного періоду кількість підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність скоротилось майже вдвічі. Так, якщо у 2010 р. їх кількість складала 1462 од., то вже у 2019 тільки 782 (рис. 1). Найбільша кількість інноваційно активних промислових підприємств зосереджено в Харківській області (116), в місті Києві (88) та Дніпропетровській області (64).

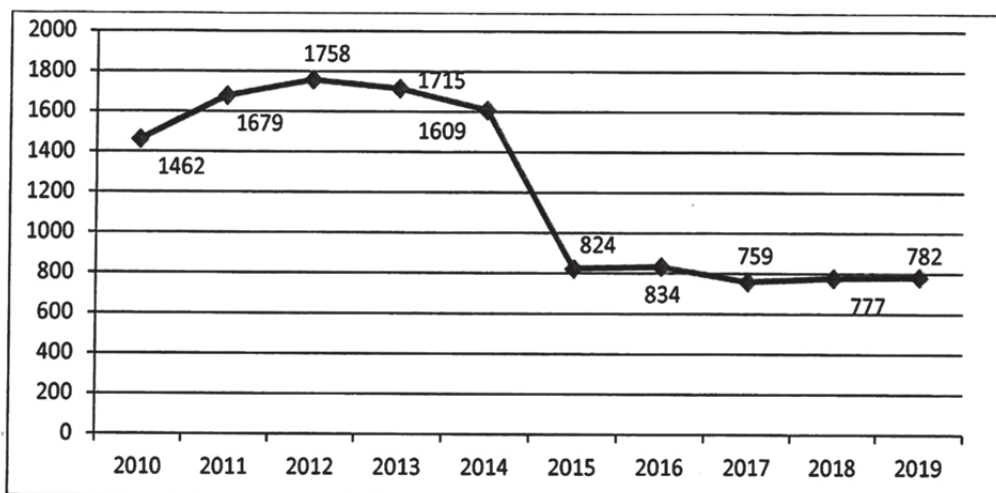

Рис. 1. Динаміка кількості промислових підприємств, що впроваджували інноваційну діяльність

Джерело: складено на основі [7].

При цьому частка промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), у загальній кількості промислових підприємств дещо зростає. Так, у 2010 р. цей показник становив 10,7%, то вже у 2019 р. 13,8%. Натомість питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції з року в рік скорочувалася. Упродовж 2000–

2019 рр. вона скоротилася з 3,8 %, а у період 2014–2015 рр., на тлі поглиблення економічної кризи у країні, знизилася до 1,4%. Впродовж 2018–2019 рр. даний показник не складав навіть 1%. Тільки у 2019 р. ситуація дещо покращилася, про що свідчить значення показника 1,3% (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка показників впровадження інновацій у промисловості України за 2000–2019 рр., %

Джерело: складено па основі [10].

У 2019 р. інноваційно активні підприємства виконали настійні види робіт: внутрішні та зовнішні НДР – 24,4 %; придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 64,7%; придбання зовнішніх знань – 4,5 %; інші роботи – 20,6 %. Значна частка інноваційних центрів, наукових парків, центрів трансферу технологій, технологічних платформ, спін-оф компаній тощо;

– фінансування (співфінансування) інноваційною інфраструктурою малих та середніх підприємств та фізичних осіб-підприємців, що створюють та/або впроваджують інновації на першому-п'ятому рівнях готовності технології; підтримка бізнес-акселераторами стартапів на шостому-дев'ятому рівнях готовності технології; інших видів підтримки, передбаченої законодавством України.

Непряму державну підтримку розвитку інноваційної діяльності передбачено здійснювати шляхом:

– участі у формуванні сприятливої кредитної, податкової та митної політики для розвитку інновацій;

– здійснення заходів щодо пошуку потенційних інвесторів;

– поширення інформації про державну підтримку інноваційної діяльності;

– здійснення заходів щодо популяризації інноваційного потенціалу;

– забезпечення відкритого доступу до інформації про стан розвитку інноваційної інфраструктури та іншої інформації (економічної, правової, статистичної, виробничо-технологічної, маркетингової), необхідної суб'єктам інноваційної діяльності для створення та/або впровадження інновацій;

– сприяння поширенню співпраці між суб'єктами малого і середнього підприємництва, суб'єктами інвестиційної діяльності, іншими підприємствами, науковими установами, закладами вищої освіти та іншими суб'єктами інноваційної діяльності;

– сприяння комерціалізації результатів інноваційної діяльності та наукових досліджень;

– співпраці з українською та міжнародною інноваційною інфраструктурою, міжнародними фондами та організаціями, у тому числі шляхом залучення технічної допомоги.

Погоджуємось із думкою науковців [11, 12] стосовно того, що в Україні існує нагальна потреба формування системи інноваційної культури, розроблення та реалізації низки заходів для підсилення її компонентів:

– інноваційної інфраструктури, національної та регіональних інноваційних систем;

– якості нематеріальних активів (якість менеджменту, людського капіталу, процесного капіталу, компетенції та лояльності людського капіталу);

– рівня інноваційного потенціалу (рівень сприйняття інновацій, інструменти мотивації та розвитку людського потенціалу, ініціативність до розвитку).

Актуальним є і підвищення рівня компетентності вітчизняної економічної еліти, створення програм та ініціатив, спрямованих на усвідомлення необхідності економічного розвитку виключно на інноваційній основі, вироблення цінностей, пов'язаних із імперативом інноваційного розвитку, нового формату поведінки, налагодження соціальних взаємодій, навчання населення інноваційної бізнес-культури, визначення структури відносин в інноваційному бізнес-середовищі, правил поведінки ведення інноваційного підприємництва, встановлення відповідальності учасників для інституалізації інноваційної культури. Для цього варто скористатись досвідом зарубіжних країн:

– сформувати національну програму розвитку інноваційної культури [12];

– підвищувати значення вітчизняних засобів масової інформації у формуванні інноваційної свідомості суспільства, сприяти популяризації науки та її сучасних досягнень, цінностей креативної, інтелектуальної праці;

– розвивати освітньо-інформаційні програми, які зорієнтовані на стимулювання створення та впровадження інновацій на всіх рівнях суспільної діяльності;

– запровадити спеціальні навчальні програми для підприємців з метою зміни мислення в бік необхідності розвитку бізнесу на інноваційній основі, заохочення створення інноваційної продукції та застосування інноваційного обладнання, технології тощо;

– формувати управлінську та правову культури фахівців, менеджерів; залучати персонал у процес змін, до формування системи мотивування на результат, підвищення ефективності на робочих місцях;

– підвищити морально-етичні основи суспільства, рівень освіченості громадян (економічної, інформаційної тощо), колективів працівників підприємств, установ з метою толерантного ставлення до розвитку індивідуальних можливостей кожної особи [13].

Висновок. Проведене дослідження засвідчило, що інноваційна діяльність в Україні потребує активізації. Такий висновок робимо з аналізу даних про Україну як у міжнародних рейтингах, так і тенденції розвитку інноваційно активних підприємств. Так, відповідно до значення глобального індексу інновацій Україна в 2020 р. займала 45 місце з 127 країн світу. Значення України за Інноваційним індексом Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard – EIS) у 2019 р. становило 32,9 %, що є ознакою країн повільних інноваторів.

Результати інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств вказали на те, що впродовж 2010-2019 рр. кількість таких підприємств скоротилось майже вдвічі. При цьому частка підприємств, що впроваджували інновації у загальній кількості промислових підприємств зросла на 3,1%. Значна частка підприємств зосереджують свої діяльність на виробництві харчових продуктів, машин та устаткування. Аналіз структури джерел фінансування інноваційної діяльності свідчить, що вони реалізуються переважно за рахунок власних джерел підприємств і організацій (у 2019 р. – 87,7%). Виявлено тенденцію суттєвого зниження фінансування інноваційно активних підприємств за рахунок іноземних інвесторів. Підприємства найбільше витрачають кошти на придбання машин та програмного

забезпечення (у 2019 р. – 71,6%). Встановлено зростаючу тенденцію витрат на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки.

Виявлено, що не повною мірою використовується інноваційний потенціал наукових організацій. Спостерігаємо тенденції щодо зменшилась на 27,1% таких організацій. Частка фінансування інноваційної діяльності у співвідношенні до ВВП залишається впродовж 2017–2019 рр. на рівні 0,3%.

Встановлено, що розвитку інноваційної діяльності сприятиме можливість використання комп'ютерної техніки й її різноманітного програмного забезпечення в діяльності організацій та промислових підприємств. Стосовно стану зазначених процесів з'ясовано, що використовували у своїй роботі комп'ютери 87,9% підприємств. Найвищий рівень комп'ютеризації показали підприємства, які здійснювали діяльність у сфері інформації та телекомунікації. Найменший рівень комп'ютеризації спостерігався у підприємствах із тимчасового розміщування й організації харчування.

Підсумовуючи результати проведено дослідження, робимо висновок про наявність помірної інноваційної діяльності. Окреслено проблеми інноваційного розвитку економіки держави. З метою активізації інноваційної діяльності зроблено акцент на успішній реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності, а також на формуванні системи інноваційної культури.

Список використаних джерел

1. Global innovation index URL: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>
2. Глобальний рейтинг стартапів URL: <https://report.startupblink.com/>
3. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon5.ray.gov.ua/laws/show/5/2015/print1443640573621204>.
4. Імплементация високих технологій в економіку України: – наукова доповідь / НАН України, Інститут екон. та прогнозув. НАН України, Київ, 2016, с. 13.
5. The Global Innovation Index 2019. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report>.
6. The Global Competitiveness Report 2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>
7. The Global Competitiveness Report 2019. URL: <http://www3.weforum.org/docs/WEFGlobalCompetitivenessReport2019.pdf>

8. European Innovation Scoreboard 2020. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/41941>
9. Впровадження інновацій на промислових підприємствах URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Андрійчук О. Я. Інноваційна культура як ефективний механізм функціонування інноваційної системи підприємства. Економіка: проблеми теорії та практики зб. наук. праць. Дніпропетровськ. 2008. Вип. 237, том III. С. 559–567.
11. Пушних В. А. Инновационная корпоративная культура и конкурентная среда университета URL: <https://zakadry.tpu.ru/newspaper/article/view?id=1223>.
12. Биконя С. Інноваційна культура – умова реалізації інноваційної політики [Електронний ресурс] // Персонал. – 2006. – № 4. Режим доступу: <http://personal.in.ua/article.php?id=266>
13. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / [за заг. ред. д-р екон. наук, проф. С. М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга». 2005. – 582 с.

Махначова Н.,
*канд. екон. наук, доц., завідувач кафедри менеджменту
та адміністрування
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*

Бондар В.,
*асистент кафедри менеджменту та адміністрування
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*

СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Дослідженню сутності інвестиційної привабливості країни впродовж останніх років приділялась значна увага, однак і досі не існує єдиного поняття. У своєму дослідженні Ковель Н. трактує інвестиційну привабливість, як позицію країни на світовому ринку інвестиційних ресурсів порівняно з іншими країнами-реципієнтами інвестицій, яка залежить від умов інвестиційної діяльності в країні та характеризує доцільність вкладення капіталу в конкретну країну. Інші ж дослідники, такі як, Рзаєва Г. та Вакулова В. дають наступне значення, що інвестиційна привабливість в цілому представляє собою

сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов (факторів, елементів), що забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів і відповідно визначають ступінь ризику інвестицій.

За даними UA War Infographics, першого телеграм-каналу про війну в інфографіці від контент агенції TopLead, війна на території України, що спровокована росією доволі негативно вплинула на перспективи розвитку та можливості залучення інвестицій в державу. Станом на кінець 2022 року інвестиційна привабливість України складає 2,17 балів з 5 можливих, що є скоріше негативним явищем (рис. 1).

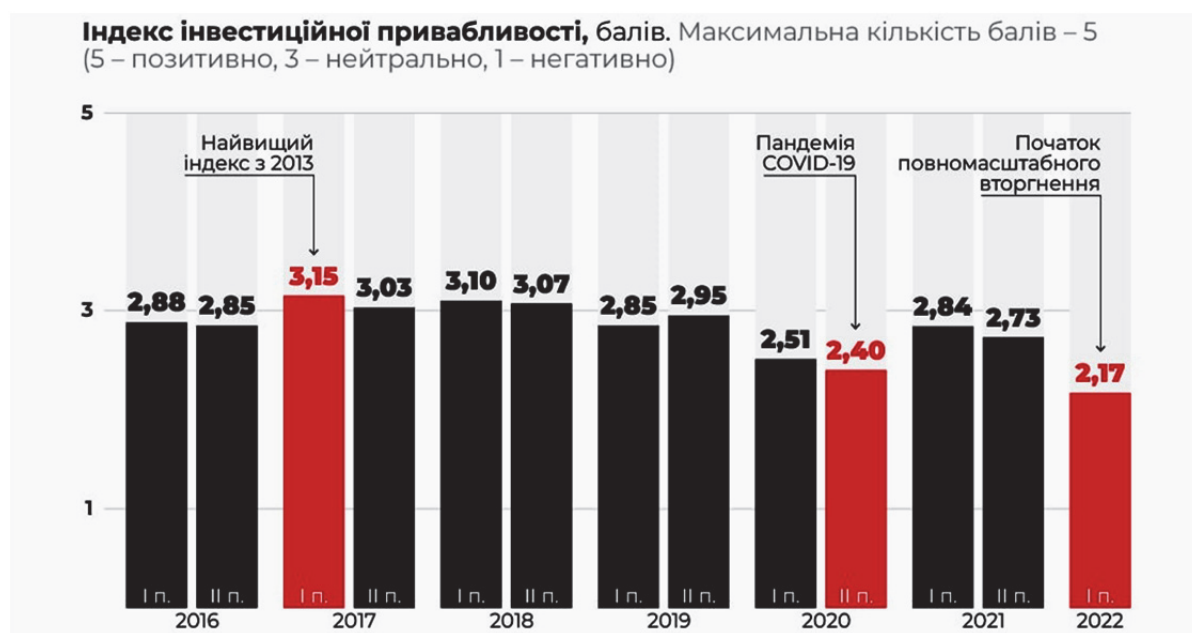

Рис. 1. Порівняльний аналіз індексів інвестиційної привабливості України за 2016–2022 рр. [1]

Таким чином, з вищенаведеного рисунку ми бачимо що індекс інвестиційної привабливості у останньому звітному періоді менший у порівнянні з попередніми роками.

Неможливо не відзначити, що у вересні 2022 р. було запущено інвестиційну платформу Advantage Ukraine. Прес-служба Міністерства економіки України повідомила, що за три місяці роботи даної платформи надійшло понад 500 запитів щодо можливостей інвестування в Україні, а також пропозицій проектів та торгівельної співпраці. Також було зазначено, що більше сотні запитів отримано від стратегічних та портфельних інвесторів із США, Великобританії, Німеччини, Бельгії, Данії, Кореї [2].

Погоджуємось з думкою заступника Міністра економіки України Олександра Грибана, що після перемоги України наша держава стане однією з найкращих у світі за можливостями, які відкриваються перед інвесторами. Також він зауважив наступне: «Зараз ми робимо все можливе для того, щоб процес інвестування у відновлення України розпочався вже зараз, не чекаючи закінчення війни... Впевнені, що масовий потік прямих іноземних інвестицій неминучий. Більше того, ми бачимо велику перспективу у мобілізації ресурсів експортних кредитних агентств, зокрема, для гарантування кредитних ризиків при фінансуванні інфраструктурних проєктів» [2].

Варто додати, що існує ряд переваг інвестування в Україну, серед яких: дерегуляція та стимулювання бізнесу, заохочення інвестицій, законодавство щодо державного приватного партнерства, екосистема «ДІЯ.City», а також вже розроблені інструменти для інвестицій в ІТ.

Отже, ми вважаємо, що інвестиції є одним з важливих засобів забезпечення необхідних умов виходу з економічної кризи, які відіграють значну роль у формуванні економічного зростання та сприятимуть ефективному розвитку України.

Список використаних джерел

1. Інвестиційна привабливість України. UA War Infographics URL: <https://t.me/uawarinfographics>
2. Інвестування в Україну під час війни. [1/2] Advantage Ukraine Trans.info. URL : <https://trans.info/ua/rik-viyny-yak-konflikt-v-ukrayini-vplynuv-na-transportnyi-sektor-yevropy-328130>

Melnyk T.,

*DEC., Prof. Head of the Department of International Management
State University of Trade and Economics t.melnyk@knu.edu.ua*

Zavhorodnya E.,

*International Management Department Postgraduate
State University of Trade and Economics y.zavhorodnya@knu.edu.ua*

PLACE OF UKRAINE'S ICT SECTOR IN EASTERN EUROPE

In recent years, the Ukrainian IT sector has taken a huge step forward, becoming an integral part of the national economy with a share of 4% in GDP in 2021 [1]. Ukraine is one of the largest exporters of

IT services in Europe, has excellent experience, high motivation and wide opportunities for further development. Despite the Russian armed aggression, Ukrainian IT companies continue to provide quality services, support the economy and the high rate of development of the IT sector of Ukraine.

It should be noted that in the period 2014–2021, the largest IT exporters in Eastern Europe traditionally remain such countries as the Czech Republic (USD 255.2 billion in 8 years), Poland (USD 194.1 billion), Hungary (USD 131.8 billion), Slovakia (USD 115.2 billion), and Romania (USD 60.6 billion) [2]. Ukraine is one of the largest exporters of IT services in Eastern Europe: more than USD 7 billion according to the results of 2021 [2], yielding only to Poland (USD 11.6 billion), Romania (USD 8.3 billion) and the Russian Federation (USD 7.2 billion). In particular, over the past 8 years, Ukraine has been able to increase its share in the total export of IT services in the region from 9 to 14% [2].

According to the results of 2021, Ukraine is at the same level as the key exporters of Eastern Europe in terms of the indicator of population covered by mobile communication (100%), however, being significantly lower in terms of the share of households with at least 1 computer (66%) and the share of Internet users (75%). Nonetheless, Ukraine is the absolute leader among the analyzed countries in terms of the average cost of broadband Internet access (7.4 USD/month) and international bandwidth per 1 user (74.0 Kbit/s) [3; 4].

Ukraine ranks third among the key IT exporters of Eastern Europe in terms of the number of users with advanced IT skills (437,000 users), yielding only to Poland (1.89 million) and the Czech Republic (535,000) [3]. Besides, the IT sector of Ukraine is being replenished with new specialists the fastest among all analyzed countries – approximately 39 thousand students of technical specialties graduate from universities every year (compared to Poland – 17 thousand students, Romania – 8.2 thousand students), the Czech Republic – (4.6 thousand students) [5]. According to the results of a comparative analysis [6], in 2022, Ukraine retains an absolute advantage in terms of annual wages (USD 41.05 thousand) compared to Poland (USD 42.46 thousand), the Czech Republic (USD 45.21 thousand), Slovakia (USD 44.3 thousand), Romania (USD 41.89 thousand) and Hungary (USD 41.76 thousand). Most of the technical talents have an intermediate level of English and above, which is also a competitive advantage, as it greatly simplifies communication with foreign customers.

Despite the chosen course towards innovative development, the ratio of gross domestic expenditures on R&D to Ukraine's GDP shows a

constant tendency to decrease in recent years. According to the UNESCO statistical database [7], in 2014, the indicator of the knowledge intensity of GDP in Ukraine was 0.65%, while in 2020 it was 0.41%. A downward trend is also observed in the number of scientists in Ukraine: according to the results of 2014, there were 1,024 scientists per 1 million population of Ukraine, while in 2020 – 846 (a decrease of 17%). The analysis showed that innovative activity in the field of information technologies during 2014–2020 has decreased by an average of 34.4%: in 2014, 193 patents were issued in Ukraine, and in 2020 – 2 (a decrease of 99%) [8].

However, despite the positive trends in the competitive positions of the IT sector of Ukraine, there are a number of shortcomings that significantly slow down its development both in Eastern Europe and in the world. Long-term macroeconomic and political uncertainty, a shortage of small and medium-sized enterprises capable of offering competitive wages, critically stimulate the migration of highly qualified specialists abroad in search of professional growth prospects and lead to downward trends in R&D, as well as in access to financial sources (both in R&D and in professional training / retraining of IT specialists), and in the general state of the business environment in the country. The competitive position of the IT sector of Ukraine is also affected by the level of state corruption (corruption perception index value of 2021 – 32) [9], which causes substantial reputational damage, reducing investment potential (compared to Poland (56), the Czech Republic (54), Slovakia (52) and Romania (45)), as well as the state regulatory policy in the field of ICT, which turns Ukraine into an outsider among the analyzed countries.

In view of all the above, the following issues remain vital: ensuring the stability of the domestic ICT infrastructure during and after the hostilities in Ukraine (in particular, issues of providing electricity and access to the Internet, as well as rebuilding destroyed business locations); overcoming the economic imbalance in the regions of Ukraine caused by the internal migration of IT specialists to the West of the country (as a result of active hostilities in the East and South); creation of a favorable business environment for the interaction of domestic IT companies and foreign customers within the territory of Ukraine, in particular, to slow down the rate of migration of qualified personnel abroad and ensure stable revenues to the state budget of Ukraine; implementation of reforms to ensure transparency and combat corruption of state authorities at all levels, as well as the inclusion of the latest ICT regulation practices for effective distribution and use of ICT infrastructure by all subjects of the national economy.

References

1. Сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] : URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.12.2022).
2. Сайт «UNCTADstat». [Електронний ресурс] : URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/> (дата звернення: 05.12.2022)
3. Сайт «ITU: Committed to connecting the world». [Електронний ресурс] : URL: <https://www.itu.int/en/Pages/default.aspx> (дата звернення: 05.12.2022).
4. Сайт «Cable.co.uk | Broadband, TV & Mobile Price Comparison». [Електронний ресурс] : URL: <https://www.cable.co.uk/> (дата звернення: 05.12.2022)
5. Сайт «N-iX – Software Development Company». [Електронний ресурс] : URL: <https://www.n-ix.com/> (дата звернення: 05.12.2022).
6. Сайт «Pilot: Hire Anywhere | Global payroll, benefits & compliance». [Електронний ресурс] : URL: <https://pilot.co/> (дата звернення: 05.12.2022).
7. Сайт «UNESCO UIS». [Електронний ресурс] : URL: <http://data.uis.unesco.org/> (дата звернення: 05.12.2022).
8. Сайт «Intellectual Property Statistics – WIPO». [Електронний ресурс] : URL: <https://www.wipo.int/ipstats/en/> (дата звернення: 05.12.2022)
9. Сайт «2021 Corruption Perceptions Index». [Електронний ресурс] : URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021> (дата звернення: 05.12.2022).

Петрань С.,

*викладач-методист, спеціаліст вищої категорії,
завідувач відділення ВСП «ВТЕФК ДТЕУ»*

Шамота В.,

здобувач освіти, III курс

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

В умовах сьогодення тема інновацій у відновленні економіки України після війни може досліджувати роль інноваційної діяльності у створенні нових робочих місць, підвищенні продуктивності праці та конкурентоспроможності підприємств, збільшенні обсягів експорту, а також у поліпшенні життєвого рівня всього населення. Дослідження

можуть включати аналіз інноваційних проектів, які були реалізовані у різних галузях економіки України, таких як інформаційні технології, виробництво енергоефективних матеріалів, медичні технології та інші. Дослідники також могли б вивчати роль державної політики щодо підтримки інноваційної діяльності та стимулювання розвитку інноваційних підприємств, а також співпрацю з іноземними компаніями та інвесторами [1].

Загалом, дослідження інноваційної діяльності як фактора світової інтеграції та повоєнного відновлення України, може виявитися корисним для розвитку стратегій підтримки інноваційних підприємств та державної політики в майбутньому. Інновації можуть стати ключовим фактором відновлення економіки України після війни.

Саме розвиток нових технологій, продуктів та послуг допоможе підприємствам збільшити продуктивність та підвищити конкурентоспроможність, що в свою чергу призведе до зростання виробництва та підвищення рівня життя населення. Інноваційна діяльність могла б стати стимулом для розвитку підприємництва та залучення інвестицій до України. Нові технології та продукти привертатимуть увагу іноземних інвесторів та стануть чинником залучення нових інвестицій до економіки країни. Інноваційні проекти можуть стати інструментом укріплення економічної безпеки України. Розвиток нових технологій та продуктів зменшить залежність від імпорту та збільшить обсяги експорту, що позитивно вплине на торговельний баланс країни [2].

Стати чинником сприяння розвитку інноваційних підприємств та збільшення їх ефективності може саме державна підтримка інноваційної діяльності. Відповідна державна політика допоможе підвищити рівень кваліфікації фахівців, забезпечить фінансування інноваційних проектів, а також створить сприятливі умови для впровадження нових технологій та продуктів. Розвиток інноваційної діяльності може стати інструментом укріплення співпраці з іншими країнами та входу України до глобальної інноваційної спільноти. Участь у міжнародних інноваційних програмах, проектах та конференціях сприятиме обміну досвідом та технологіями між країнами, а також залученню іноземних інвесторів до України. Співпраця між державою, бізнесом та науково-дослідними установами стане основою для створення інноваційної екосистеми в Україні. Ефективне використання ресурсів та потенціалу країни, залучення талановитих фахівців та стартапів, що допоможе розвитку економіки та підвищенню рівня життя населення, забезпечить створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності [3].

На шляху до інноваційного розвитку України стоять виклики та перешкоди, які потрібно долати. Серед них можна виділити: недостатнє фінансування інноваційних проєктів, відсутність сприятливого законодавства, низький рівень кваліфікації фахівців та інфраструктури для інноваційної діяльності.

Отже, інноваційна діяльність може стати ключовим чинником відновлення економіки України після війни. Для досягнення успіху в цій галузі необхідно створити привабливі умови для інноваційної діяльності, залучати інвестиції, розвивати співпрацю між державою, бізнесом та науково-дослідними установами, а також долати виклики та перешкоди, які стоять на шляху до інноваційного розвитку.

Список використаних джерел

1. Білостоцький О. С. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/2594>
2. Роль інновацій у забезпеченні розвитку економіки України: thesis / О. А. Біловодська та ін. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/20719>
3. Бакалінська А. О., Білик А. В. Роль інформаційних технологій у повоєнному відновленні регіональної економіки України. Економіка і організація управління. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.2.16>

Руденко І.,

*аспірант кафедри економічної теорії
та конкурентної політики ДТЕУ*

РИНОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Трансформація світових процесів в умовах сучасності мають безпрецедентний характер, адже, технології та інновації стають дедалі більш вирішальними для розвитку сучасного суспільства. Протягом останніх десятиліть відбуваються численні зміни, які пов'язані зі структурними змінами економіки та суспільства, що своєю чергою зумовило активізацію інноваційної переорієнтації на рівні держави та підприємств на базі освоєння нових технологій та зростання інтересу до інновацій, впровадження новітніх досягнень науки і техніки [1].

Незважаючи на повномасштабну війну, Україна продовжує розвивати свій ринок інформаційних технологій та дедалі більше впроваджувати нові технології у свою економічну систему. Ринок інформаційних технологій зміг швидко відновити операційну роботу, стабілізувати бізнес-процеси, зберегти більшість контрактів. Усе завдяки тривалим партнерським відносинам компаній зі своїми клієнтами, налагодженій комунікації і високому рівню лояльності [2]. Війна стала справжнім випробуванням для вітчизняного ринку інформаційних технологій, адже усі компанії зіткнулись з новими викликами та можливостями. Згідно з опитуванням проведеного IT Ukraine Association, 34,3% компаній успішно пристосувались до нових реалій, а більш ніж 43,1% компаній очікують зростання обсягів бізнесу за результатами 2022 р.

За підсумками 2022 р., ринок інформаційних технологій забезпечив економіці України рекордні 7,34 млрд дол. США експортної виручки, що на 400 млн дол. США або 5,8% більше порівняно з 2021 р. Також, варто зазначити, що ринок зміг швидко адаптуватись до перебоїв із електропостачанням, що викликані російськими обстрілами. У листопаді-грудні експорт комп'ютерних послуг із України зростав відносно жовтня, не дивлячись на максимальну інтенсивність обстрілів і відключень світла. У грудні 2022 р. експорт склав 751 млн дол. США, поступаючись обсягами тільки лютому. Загалом, на інформаційні технології припало майже половина усього експорту послуг України у 2022 р. [3].

Відзначаючи стрімке зростання ринку інформаційних технологій в Україні, слід додати, що останніми роками надавалася велика увага інноваційному розвитку держави, зокрема, розвитку стартапів, у тому числі від державних структур. Поява та активна діяльність ініційованого державою українського фонду стартапів також стала катализатором інноваційного розвитку. Держава в тій чи іншій мірі підтримала запуск окремих інкубаторів та акселераторів, Львівської школи стартапів, сприяла просуванню багатьох інших ініціатив, направлених на розширення екосистеми стартапів.

Інформаційні технології сьогодні є економічною опорою держави, а в майбутньому може стати технологічним драйвером розвитку країни. Тому зараз важливо створити для бізнесу всі умови, аби він й надалі мав змогу стабільно працювати та розвиватись. Досвід Організації економічного співробітництва та розвитку показує, що Україна має вирішити структурні проблеми, якщо вона хоче зміцнити свою інноваційну екосистему під час відновлення після війни, зокрема:

- розроблення консенсусної загальнодержавної стратегії для ринку інформаційних технологій та створення національного консенсусу щодо їх ролі, очікуваного внеску в економічне зростання;
- поступове збільшення бюджетної підтримки і встановлення довгострокових інвестицій як на рівні ЄС;
- перегляд механізмів міжвідомчої координації з використання найкращих практик та рекомендацій;
- удосконалення політики та заходів на користь стимулювання бізнес-інновацій;
- вирішення питання витоку з країни кваліфікованих кадрів [4].

Список використаних джерел

1. Людвік І. І. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору. *Економіка та підприємництво*. 2022. № 2. С. 36–40. doi.org/10.32840/1814-1161/2022-2-6
2. Технології та держава: Як розвивалася ІТ-сфера у 2022 році. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/bornyakov-programisti-ta-rozvitok-startapiv-v-ukrajini-yak-zaluchayut-investiciji-pid-chas-viyni-50298067.html> (дата звернення 22.02.2023).
3. Український ІТ-експорт досяг у 2022 році рекордних \$7,3 млрд. Чому це насправді не дуже добра новина. URL: <https://forbes.ua/innovations/ukrainskiy-it-eksport-dosyag-u-2022-rotsi-rekordnikh-73-mlrd-chomu-tse-naspravdi-ne-duzhe-dobra-novina-31012023-11420> (дата звернення 22.02.2023).
4. OECD. Building back a better innovation ecosystem in Ukraine. 2022. URL: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/building-back-a-better-innovation-ecosystem-in-ukraine-85a624f6> (дата звернення 22.02.2023).

Стояненко І.,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства ДТЕУ

Кондратюк О.,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства ДТЕУ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КРАЇНІ: УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

Майже рік минув з моменту початку повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої країни. Не оговтавшись повною мірою

від наслідків пандемії COVID-19, вітчизняний бізнес був змушений знову пристосовуватися до нових реалій.

За даними дослідження компанії Gradus Research [1] у липні 2023 року половина підприємств (51%) в Україні працювала лише частково, 22% працювали як і раніше, а 19% підприємств призупинили роботу тимчасово, хоча і мали наміри відновити її максимально швидко. Лише 48% респондентів зазначили, що їх бізнес не потребує релокації, більша частина ж підприємців задля його збереження, через проблеми з логістикою, збутом, можливістю збереження робочих місць тощо, були вимушені або ж збиралися перемістити свої підприємства в більш безпечні регіони. При цьому 11 % вітчизняного бізнесу його власники перемістили за кордон.

Після глибокого падіння на початку війни економіка України у II–III кварталах 2022 року поволі почала відновлюватися завдяки подальшому звільненню українських земель, адаптації бізнесу до нових умов та роботі «зернового коридору». Однак, наявні логістичні проблеми, особливо в металургії, руйнування виробничих потужностей, зокрема в енергетиці, та зниження реальних доходів населення стримують відновлення економічної системи, а тому за прогнозами Національного банку падіння ВВП в поточному році в Україні може скласти близько 32% [2]. За даними Державної служби статистики майже 60 % великих та середніх підприємств України у січні – вересні 2022 року змогли отримати позитивні фінансові результати [3]. Проте, навряд чи варто сподіватися на подібні тенденції щодо результатів діяльності малого та мікробізнесу.

Відтак, не дивлячись на важливість такого напряму діяльності бізнесу, як інновації, для стратегічного розвитку не лише самих підприємств, а й економіки країни в цілому, в короткостроковій перспективі слід очікувати, скоріш за все, погіршення показників інноваційного розвитку вітчизняної економічної системи.

Згідно Global Innovation Index 2021 [4], Україна посіла у 2021 році 49 місце серед 132 економік і мала кращі результати за інноваційними показниками, ніж у попередні роки. Загальна ж позиція нашої країни серед 39 економік Європи – 32. Традиційно серед кращих показників – висока якість людського капіталу, а найгірші – це стан інституцій та інфраструктури (91 та 94 місця, відповідно). Втратили ми свої позиції і на глобальній мапі стартапів [5], хоча вітчизняна екосистема стартапів залишилася одним з регіональних лідерів, обіймаючи 50 позицію в світі (-16 позицій порівняно з 2021 роком) та 12-ту в Східній Європі (-6 позицій порівняно з 2021 роком).

За словами Олександра Юрчака, голови УКА та координатора платформи Industry4Ukraine [6], війна суттєво посилила процеси деградації вітчизняних інноваційних екосистем, що пов'язано не лише з припиненням роботи (більше як 40% МСП зупинили свою роботу) і намаганням бізнесу просто вижити в умовах, що склалися (інновації не розглядаються керівництвом підприємств наразі як пріоритетний напрям діяльності), а й з втратою багатьма інноваційними МСП експортних ринків. Сьогодні в режим виживання перейшли і десятки екосистемних акторів (університетів, НДІ, інкубаторів), акселераторів, бізнес-об'єднань, агенцій розвитку тощо.

В той же час, російська військова агресія привернула увагу до України з боку ЄС та міжнародної спільноти і сприяла підтримці нашої країни за різними напрямками, у тому числі, й інноваційним. Наразі спеціально для 200 українських стартапів та інноваційних МСП виділено грант на 20 млн. євро [6]. На нашу думку, з врахуванням поточної ситуації, найбільш актуальними сферами розвитку вітчизняних інновацій сьогодні та в найближчій перспективі стануть оборонний комплекс, охорона здоров'я, будівництво, IT-галузь, інклюзивний розвиток та освіта. Однак, напевно чи можливим буде такий розвиток без формування, як слушно зауважив Т. Беялов [7], національних наукових інституцій, здатних бути центрами спеціальних глибоких знань та генерувати адекватні відповіді на нові виклики в контексті національних пріоритетів.

Лише активна взаємодія науки та бізнесу при дієвій підтримці держави в рамках виваженої політики розвитку науки та стимулювання інновацій дозволять перейти економіці України в повоєнний період на якісно новий рівень розвитку і повною мірою використати інтелектуальний потенціал нашої нації. Нас підтримує і буде підтримувати світ, але ніхто за нас не буде відбудовувати нашу країну і будувати наше майбутнє.

Список використаних джерел

1. Половина українського бізнесу працює лише частково: інфографіка про роботу підприємців в умовах війни. URL: [https:// 2plus2.ua/novyny/polovina-ukrainskogo-biznesu-pracyue-lishe-chastkovo-infografika-pro-robotu-pidpriemciv-v-umovah-viyni#:~:text=%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%83%20\(51%25\)%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8E%D1%94,%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8](https://2plus2.ua/novyny/polovina-ukrainskogo-biznesu-pracyue-lishe-chastkovo-infografika-pro-robotu-pidpriemciv-v-umovah-viyni#:~:text=%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%83%20(51%25)%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%8E%D1%94,%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8)

- %D0%B9%20%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%20%D1%87%D0%B0%D1%81%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8.
2. НБУ: ВВП у 2022 році впаде на 31,5%, у 2023-2024 роках зросте на 4–5%. URL:<https://finbalance.com.ua/news/nbu-vvp-u-2022-rotsi-vpade-na-315-u-2023-2024-rokakh-zroste-na-4-5>
 3. Статистична інформація. Діяльність підприємств. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 4. Global Innovation Index 2021. Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2021/
 5. UkraineStartupEcosystemOverview. URL:<https://www.startupblink.com/startup-ecosystem/ukraine>
 6. Юрчак О. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна? URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/innovaczijnyj-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna/>
 7. Беялов Т. Інноваційний розвиток підприємництва в умовах війни та в післявоєнний період. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20218/1/PIONBUG_2022_P066-067.pdf

Shliakhtina H.,
PhD (candidate of sciences in public administration)
Head of the public organization «Territorial Initiatives»

CONSEQUENCES OF RUSSIA’S ARMED AGGRESSION ON INNOVATION PROCESSES IN UKRAINE

Destroyed infrastructure, destabilized economy, destroyed lives – all these are the direct consequences of the armed aggression of the Russian Federation in Ukraine. Military actions have an impact not only on the Ukrainian environment. They threaten the recovery of the global economy after the COVID-19 pandemic, which has negatively affected inflation rates, food and energy security, the consequences of which policymakers around the world are grappling with. This is an insidious attack on common European values, European security, common European principles.

During the military attack, the sphere of innovation of Ukraine suffered significant losses concerning both the technical, financial and human components.

According to the results of 2022, Ukraine ranks 57th among 132 economies in the Global Innovation Index (GII) (down from 49th place in 2021, 45th place in 2020, 47th place in 2019). Ukraine ranks 4th among 34 economies of the group of countries with income below the average and 34th among 39 European economies. [1]

In the Startup Ecosystem 2022 rating, Ukraine immediately fell by 16 positions and occupies only the 50th place. The organizers (Global Research Center for Startups and Innovations StartupBlink) associated such a sharp decline with the full-scale war in our country, which could not but affect the Ukrainian startup system. [2]

The key challenges in the field of innovation related to the war in Ukraine today are also:

1. Increasing destruction of research infrastructure, loss of databases, collections, archives, assets, etc., forced stoppage of numerous research projects. By the end of 2022, the losses of research institutions amounted to about UAH 0.5 billion (almost USD 13 million). Damage to the unique infrastructure cannot be accurately estimated today (equipment, databases, types of specialized buildings and premises, consumables – all this has different costs). The absence of a national database of research infrastructure objects makes all estimates indicative, approximate, based on information provided by damaged research institutions and universities.

2. With the start of a full-scale war, 73% of Ukrainian researchers cannot carry out research as it was before the war (destroyed or damaged infrastructure, problems with Internet connection, lack of consumables, psychological and medical problems). [3]

3. The reduction of budget expenditures in wartime led to a large-scale termination of financing of already started innovative projects and a significant reduction of jobs for scientists and employees of scientific institutions and universities.

In the State Budget of Ukraine for 2023, expenditures on scientific and scientific and technical activities are foreseen in the amount of UAH 11.9 billion (2022 – UAH 14.3 billion). To ensure the activities of the National Research Fund of Ukraine and its provision of grant support to scientific institutions regardless of their departmental subordination, the state budget for 2023 provides UAH 505 million (2022 – UAH 834 million). [4] The government prioritizes research related to the war, but a significant proportion of researchers do not have the ability to quickly switch to other topics.

4. New threats to the national security of Ukraine caused the need to make appropriate changes to the organization of the activities of scientific institutions. This affected not only the work regime of researchers, terms of

payment for their work, but also the priorities of scientific research. Changes have been made to the topics of scientific research and scientific and technical (experimental) developments of the Ministry of Education and Science of Ukraine for 2022–2026 (order of the Ministry of Education, Culture, Sports and Science of 04.11.2022 № 987). The updated list is represented by 71 topics and it is headed by the topic «Scientific research on the formation and implementation of state policy in the field of education, science, innovation and technology transfer. Forecasting scientific, technological and innovative development» [5].

5. Discordance of the organizational structure of defense research and development to the needs and challenges of the industry (limited flexibility and speed of response, insufficient scientific and technical level, non-compliance with EU/NATO standards), which makes scientific support for the introduction of modern military technologies impossible, including those provided to Ukraine by international partners [6].

6. Departure of scientific personnel abroad.

However, at the same time:

– 7 unique innovative calculations of damage to the environment as a result of armed aggression of the Russian Federation for water resources, soils, atmospheric air, forest fund, territories and objects of the nature reserve fund, subsoil, Azov and Black Seas were developed (at the Climatic Summit SOR27 the launch of the Global Platform for estimates of damage to the environment as a result of the war);

– in October 2022, the Government adopted the National Plan for the Implementation of Open Science (an approach to the scientific process that focuses on the dissemination of knowledge as soon as it becomes available with the use of digital collaboration technologies, laid down in the Political Agenda of the EDP – Strategy of the European Commission for Research and Innovation 2020-2024 : OpenScience); [7]

– Ukraine is currently an associated country in the EU science and innovation program «Horizon Europe» (2021–2027). In February 2023, the creation and financing of the work of the Office of the Horizon Europe program in Ukraine until the end of 2027 was announced. This will contribute to Ukraine’s integration into the European Research Area, as well as strengthen the country’s development within the framework of the Recovery Plan. The main tasks of the Office will be: providing targeted support to researchers of Ukraine in the preparation of competitive applications and finding suitable partners; promoting the creation of an active and effective network of national contact points that provide professional services to Ukrainian researchers and innovators throughout

the country. This will be a catalyst for strengthening Ukraine's participation in the «Horizon Europe» program

- since 2017, some Ukrainian regions have started developing Smart Specialization Strategies (S3 – smart specialization – an industrial and innovative strategy that demonstrates how, taking into account the initial conditions of the region, the policy of authorities in the field of scientific research and innovation can affect the economic, scientific and technological specialization of the region, and therefore on its productivity, competitiveness and economic development). From 2021, smart specialization is a mandatory part of regional development strategies and can be used for the sustainable recovery of Ukraine. S3 is recognized as one of the global methodologies for developing science, technology and innovation (STI) roadmaps for the Sustainable Development Goals; [8]

- the war gave Ukraine enormous attention and support from the EU and the international community (a grant of 20 million euros specifically for 200 Ukrainian startups and innovative SMEs, etc.);

- there is a project for small and medium-sized enterprises (SMEs) of the Ukrainian Cluster Alliance (UCA), which focuses on the topic of innovation and digitalization. The participants of the innovation process will unite on one online platform in order to restart and adapt the processes of interaction to new conditions, to prove to ourselves and the world that we are an innovative nation even in times of war; [9]

- integration into the innovative wave of Deep Science, based on breakthroughs in biotechnologies, nanotechnologies, new materials and other sciences continues, which is revolutionizing innovation in four areas of key importance for society: health, food, environment and mobility.

Gradually, a certain experience of the exit of science from extreme conditions of activity is accumulated. An active search for an effective strategy for its development continues. And this applies not only to the science of Ukraine, which found itself in the most extreme state, but also to countries with a relatively prosperous situation, which are looking for means of preserving their own advantages at the expense of science as the main source of economic growth, socio-cultural development and ensuring national security at the expense of innovations. The current historical challenges that Ukraine has faced provide an opportunity to build a new system of relations between science and society, to increase its influence both in scientific and technical progress and innovations, and in strengthening the country's defense capabilities, making socially significant decisions, formulating national development strategies, military doctrines and be reborn under the motto «Build-Back-Better».

References

1. Global innovation index-2022. <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-economy>
2. Global startup ecosystem index-2022. <https://lp.startupblink.com/report/>
3. UAScience.Reload support project for Ukrainian scientists (survey results of Ukrainian scientists who are currently in Ukraine during hostilities or have left for a temporary stay in another country) <https://www.uascience-reload.org/wp-content/uploads/2022/07/UAS.R-Presentation-100-Days-Ukrainian-June-2022.pdf>
4. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_derzhbiudzheti_2022_roku_na_finansuvannia_nauki_peredbacheno_na_21_mlrld_grn_bilshe_porivniano_z_2021_rokom-3228
5. Order of the Ministry of Education and Science «Thematic scientific research and scientific and technical (experimental) developments of the Ministry of Education and Science of Ukraine for 2022-2026» dated February 3, 2022 № 109 (as amended by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 4, 2022 No. 987). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0987729-22#Text>
6. Reconstruction of Ukraine: principles and policy. <https://cepr.org/publications/books-and-reports/rebuilding-ukraine-principles-and-policies>
7. European Commission Research and Innovation Strategy 2020-2024: OpenScience. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/open-science_en
8. Matusiak, M., A. Sarcina, O. Bolibok, D. Chayka, L. Musina (2022). Localized Science, Technology and Innovation (STI) for SDGs Roadmap in Ukraine: defining the governance and policy frameworks. Science-Policy Brief for the Multistakeholder Forum on Science, Technology and Innovation for the SDGs, 2022. <https://sdgs.un.org/sites/default/files/2022-05/1.2.7-6-MatusiakUkraine%20roadmap.pdf>
9. The official website of the brokerage company and matchmaking of participants of UKA clusters. <https://www.clusters.org.ua/innovation-and-digitalization/>

Яковенко Р.,

*канд. екон. наук, доц., доцент кафедри маркетингу,
менеджменту та економіки Економіко-технологічного інституту
імені Роберта Ельворті, м. Кропивницький, Україна*

РОСІЙСЬКА ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗКРИТТЯ ПРОЦЕСІВ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕГРАДАЦІЇ РФ

Розв'язання російською федерацією третьої світової гібридної війни, яка має вигляд прямих гарячих військових дій, пропаганди та інформаційної агресії, економічної війни, тероризму, втручання у виборчі процеси, створення зон підвищеної напруги тощо, має насправді іншу природу та іншу мету [1, с. 458]. Послідовність та логіка – це властивості звичайної середньостатистичної дитини, проте яких позбавлені кремлівські ідеологи та пропагандисти. Саме тому, агресія в Україні визначалась і обґрунтовувалась різними тезами, аргументами та іншими чинниками, жодним чином не пов'язаними між собою. Зокрема, це залежало й від успішності перебігу бойових дій.

Одна з найбільших країн світу виявилась неспроможною до розвитку, формування системи загальнолюдських цінностей, переходу на новий етап економічного постіндустріального розвитку. Наполягання протягом доволі тривалого часу на «додатковій хромосомі» (що є повною маячнею для людини, яка брала в руки підручник біології), особливій місії, певних додаткових відмінностях, виявилось звичайним фашизмом, прагненням відокремити себе від інших, сформувати та визначити «єдину велику расу». Але фашизмом сучасний мордор обмежитись не зміг, ним було сформовано рашизм – найогиднішу форму фашизму, що поєднує у собі фашизм, колоніалізм, націонал-соціалізм та соціальний канібалізм, систему поглядів, що формувалась з часів радянського союзу і отримала своє кристалльне визначення у сучасних умовах. Адже, ані фашисти, ані націонал-соціалісти ніколи масово не винищували представників своєї нації, як це роблять рашисти зараз на території України та робили представники НКВС на території СРСР.

Типовий рашист характеризується загальною безграмотністю, нерозумінням загальних принципів розвитку суспільства, економіки та всесвіту, яскраво вираженою розумовою відсталістю, домінуванням інстинктів та рефлексів у системі поведінки над системою потреб сучасної цивілізованої людини.

Сучасна московія демонструє деіндустріалізацію, перехід до сировинної економіки, що автоматично робить її залежною від ситуації на світових ринках та унеможлиблює декларований авторитарною владою повний контроль за економічною ситуацією в країні [2]. Це було підтверджено багатьма країнами, які, намагаючись ввести заборону на товари російського виробництва, просто не змогли їх знайти на полицях своїх магазинів. Тобто, з'ясувалось, що мордор нічого не виробляє крім погроз та агресії.

Усвідомлення прибутковості інтелектуальної праці, яка, за визначенням деяких експертів, є прибутковішою, ніж злочинність, руйнується класовою побудовою російського суспільства, відсутністю адекватного сприйняття дійсності [3, с. 59]. Однак, розумова неспроможність досягати інтелектуального результату, викликає роздратування та бажання набути статусу визначального світового агресора. Об'єднавчими суспільними факторами за таких умов стають невігластво, злоба, примітивність рівня особистих потреб, жебрацтво, відсутність мінімальних засобів соціальної інфраструктури.

Авторитарний путінський режим використовує інформацію не як економічний ресурс, а як джерело поневолення населення, пропаганди. Іншими словами, замість ініціювання позитивних зрушень, інформація використовується для поширення хибних, неправильних, несправедливих та негуманних думок.

Список використаних джерел

1. Яковенко Р. В. Військова агресія як інструмент протистояння цивілізаційним змінам. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури : виклики постіндустріальної економіки* : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 18–19 травня 2017 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). С. 458–459.
2. Яковенко Р. Військова агресія як інструмент управління внутрішнім регресом. *Тусовка* : веб-сайт. URL: <https://tusovka.kr.ua/news/2021/11/11/viiskova-agresija-jak-instrument-upravlinnja-vnutrishnim-regresom> (дата звернення: 12.11.2021).
3. Яковенко Р. В. Система управління економікою російської федерації як визначальний фактор поразки у військовій агресії проти цивілізованого світу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 18. С. 56–61. DOI: 10.32702/2306-6814.2022.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Адаменко В.,
ст. викладач кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ВПРОДОВЖ ДЕСЯТИЛІТТЯ ПЕРМАНЕНТНИХ ПОТРАСІНЬ

Десятиліттям перманентних потрясінь, про який йдеться у заголовку, є проміжок часу з початку 2010 року до кінця 2021 року. Йому передувала глобальна фінансово-економічна криза, наслідки якої відчувалися впродовж декількох років, а закінченням став початок широкомасштабної військової агресії РФ 24 лютого 2022 року. З огляду на потрясіння, які переживала Україна впродовж цього десятиліття (а саме: економічну блокаду з боку РФ з весни 2013 року, анексію АР Крим і розгортанням воєнних дій на Донбасі з 2014 року, а також пандемію коронавірусної інфекції з початку 2020 року), інноваційна діяльність в країні зазнала рецесії.

Про рецесію інноваційної діяльності суб'єктів національної економіки свідчить ряд показників, серед яких чільне місце посідає обсяг витрат на наукові дослідження та розробки (*Research & Development, R&D*). Динаміку цих витрат в Україні за період з 2010 по 2020 рік (даних за 2021 рік у відкритому доступі немає) ілюструє рис. 1.

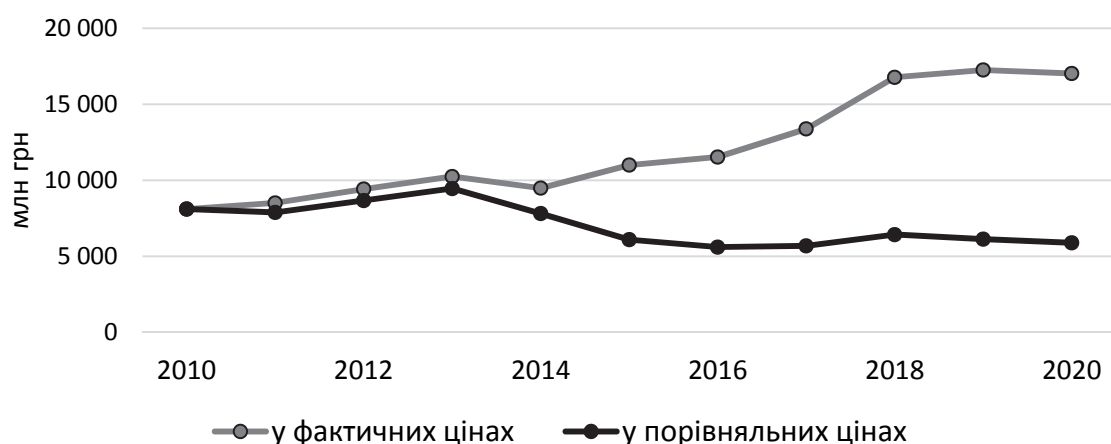

Рис. 1. Динаміка витрат на R&D в Україні за 2010–2020 рр.:
а) у фактичних цінах; б) у порівняльних цінах 2010 року

Джерело: авторська розробка на основі даних [1].

Динаміка витрат на R&D, що спостерігалася впродовж десятиліття, також є свідченням відсутності єдиної державної політики щодо розвитку інноваційної діяльності, оскільки вона має ознаки випадкового блукання (як свідчить рис. 2).

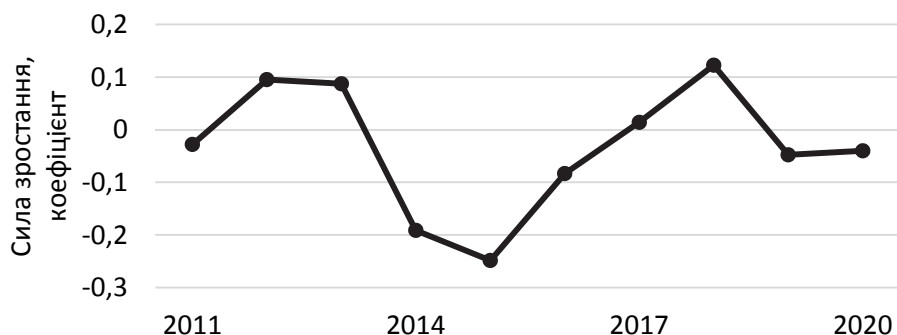

Рис. 2. Динаміка сили зростання витрат на R&D в Україні у порівняльних цінах за 2010–2020 рр.

Джерело: авторська розробка на основі даних [1].

Рух називають випадковим блуканням (*randomwalk*), якщо послідовні зміни незалежні одна від одної.

У разі реалізації цілеспрямованих заходів з боку об'єкта управління на суб'єкт, який характеризується певним показником (зокрема, якщо реалізується державна політика щодо інноваційної діяльності, розвиток якої характеризується витратами на R&D), зміни цього показника априорі не повинні бути випадковим блуканням.

Для спростування припущення про випадкове блукання обсягу витрат на R&D в Україні здійснено перевірку статистичної гіпотези про те, що значення сили зростання цього показника – натурального логарифма його темпу зростання – є реалізацією випадкової величини з нормальним законом розподілу. З урахуванням малої кількості значень у ряді динаміки для цього використано критерій Шапіро-Вілка (*Shapiro-Wilk*), що передбачає використання статистики W_H [2]. За результатами обчислень $W_H = 0,940$, що більше критичного значення $W_H(\alpha=0,05) = 0,842$.

Отриманий результат свідчить, що гіпотеза про нормальний розподіл випадкової величини сили зростання витрат на R&D в Україні не суперечить фактичним даним спостереження і спростувати висновок про випадкове блукання цих витрат неможливо. Отже, за останнє десятиліття в Україні не реалізовувалася повноцінна політика щодо розвитку інноваційної діяльності, тому повернення у довоєнний стан і відновлення цих тенденцій після перемоги над РФ є небажаним.

Список використаних джерел

1. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення 09.02.2023).
2. Shapiro S. S., Wilk M. B. An Analysis of Variance Test for Normality (Complete Samples) // *Biometrika*. 1965. Vol. 52. № 3/4. P. 591–611.

Bagatska K.,

Cand. of science (economics), docent, doctoral student of the Business Economics and Finance of the Enterprise department,

Blakytta H.,

Doctor of science, professor, Head of the Business Economics and Finance of the Enterprise department, State University of Trade and Economics

THE PROCESS APPROACH AS A MANAGERIAL INNOVATION IN THE MUNICIPAL ENTERPRISES FINANCING

Regulation, characteristic and processes description have not been widely used in enterprise and corporate finance. In public finance, where the central system-forming process that determines all financial relations regarding the formation, distribution and use of financial resources is the budgetary process, process approach seems to be natural.

The process of the municipal enterprise (MOE) capital formation is not only a sequence of operations, but also a sequence of management decisions that cause the emergence of financial, property relations, and relations of ownership and management, and are performed at the level of various systems (at the level of the enterprise and at the level of local authorities), and for the effective implementation of the process, monitoring and control are required as a separate phase of the cycle.

Since the funds of the local budget are an integral primary source of capital formation at least at the beginning of the establishment of the MOE, the process of the municipal enterprise capital formation is regulated as a process that is formed at the intersection of two systems: the budget system at the local level and the system of enterprise finance.

Moreover, the stages of the MOE's capital formation process correspond to the stages of the budgetary process at the community level,

and the capital functions are determined by the theoretical basis of enterprise finance using a process or process-oriented approach.

As the process theory researchers emphasize, the concept of the process life cycle is quite difficult to implement in the practical sphere of enterprise activity, primarily due to the lack of relevant knowledge and detailed instructions on the process approach implementation. We believe that detailing the stages of the process life cycle with the subsequent development/ regulation of process maps can minimize this drawback. Let's describe each stage of the capital formation process of MOE life cycle (table 1[2; 3]).

Table 1

**Characteristics of the capital formation process
of a municipal enterprise life cycle**

Stage	Municipal enterprise action
Strategy development	MOE should develop a capital formation strategy as a starting point for all subsequent process activities. Establishing absolute and relative capital targets (KPI): total balance sheet capitalization, planned capital structure (equity/debt), planned ROIC, determination of priority sources of capital financing, determination of the target level of internal sources
Modelling	Development of regulations, or process maps with sub-processes in accordance with the selected standard. Regulations of capital formation processes should be created for each source of formation (or for each investor)
Implementation and execution	Carrying out activities related to attracting capital from external sources and mobilizing capital from internal sources as separate processes
Monitoring, control	Monitoring activities, establishing violations/shortcomings, checking KPIs, developing measures to improve processes

The process of MOE capital formation of is not end-to-end at the enterprise, as it does not concern all its functional divisions, instead, it is closely tied to the external process of the governing institution, so it can be identified according to the interconnected approach.

References

1. Angel M. M. Process management: an effective management approach. *Visión de futuro*. 2010. Vol. 7, no. 13. P. 1–19. URL: <http://www.scielo.org.ar/pdf/vf/v13n1/v13n1a04.pdf>
2. Meerkamm, S. (2010). The Concept of Process Management in Theory and Practice – A Qualitative Analysis. In: Rinderle-Ma, S., Sadiq, S., Leymann, Business Process Management Workshops. BPM 2009. Lecture Notes in Business Information Processing, vol 43. Springer, Berlin, Heidelberg.
3. Weske M. Business Process Management: Concepts, Languages, Architectures. *Ibid*, 2012. 403 p.

Беляєва Н.,

канд. екон. наук, доц., доцент кафедри менеджменту ДТЕУ

Толмач А.,

студентка факультету фінансів та обліку ДТЕУ

ЕФЕКТИВНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У наш час, стратегічне управління є не лише певним комплексом рішень, а й комплексом конкретних дій, що допомагають підприємству стрімко відповідати змінам зовнішнього середовища, переглядати цілі та обирати різноманітні шляхи розвитку.

Ефективність та результативність стратегічного управління забезпечується дотриманням процесу його реалізації, що включає декілька періодів, а саме: формування місії підприємства; створення цілей; дослідження зовнішнього середовища підприємства; обґрунтування сильних та слабких сторін; оцінка стратегічних можливостей; підбір стратегії; реалізація обраної стратегії; оцінка та аналіз обраної реалізованої стратегії [1].

Головна задача стратегічного управління – це гарантування зв'язку між місією та основними сформованими цілями підприємства в умовах зовнішнього ринкового середовища: поєднання високого професіоналізму менеджерів, їх творчості та інтуїції, залучення всіх працівників організації до реалізації цілей [2].

Підхід з позиції стійкості. Підхід, що демонструє майстерність організації досягати поставлених цілей та задач при постійній зміні

зовнішнього та внутрішнього середовища, при цьому зберігаючи цілісність свого розвитку та здатність розвиватися [3].

Позиція конгруентності організаційної поведінки. Конгруентність – це стан повноти організації, коли всі групи співробітників працюють колективно заради єдиної мети. Інакше кажучи, це такий стан організаційної системи, коли всі вчинки узгодженні між собою і направлені на досягнення спільної мети та виконання певних завдань для бажаного результату.

Позиція ділового процесу. Ефективність цього процесу визначається постійним прийняттям управлінських рішень та плануванням процесів з максимальною результативністю [4].

Позиція конфлікту інтересів. Підприємство здійснює діяльність не тільки з причини отримання фінансової вигоди, а й задля створення сприятливих умов для діяльності співробітників, їх навколишнього середовища та стабільності у групах.

Стратегічне управління на підприємстві дозволяє сформувати можливості виробництва, їх максимальне застосування, вчасно гармонізувати бізнес-процеси щодо розвитку підприємства. Зважаючи на зміст стратегічного управління, його результативність використання внутрішнього потенціалу може бути виражена через отримання прибутку, а зовнішня ефективність – через обсяги реалізації створеної продукції [5].

Список використаних джерел

1. Стратегічне управління – сучасний варіант реалізації цільового підходу. URL: <https://buklib.net/books/24968/> (дата звернення 08.03.2023).
2. Зміст стратегічного управління. URL: https://pidru4niki.com/16460108/menedzhment/zmist_strategichnogo_upravlinnya (дата звернення 06.03.2023).
3. Стратегічні планування та управління. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/pauci/m21.html> (дата звернення 08.03.2023).
4. Стратегічне управління підприємством. URL: https://pidru4niki.com/13500826/menedzhment/strategichne_upravlinnya_pidpriyemstvo (дата звернення 18.03.2023)
5. Сутність стратегічного управління підприємством <https://osvita.ua/vnz/reports/management/13374/> (дата звернення 06.03.2023).

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Сучасний стан аграрної галузі обумовлюється глобальним впливом технологічної модернізації, яка не завжди є доцільною і не відповідає дійсним потребам та можливостям сільськогосподарських виробників. Тому вітчизняні аграрні товаровиробники в своєму прагненні дотримуватися основних принципів інноваційного розвитку, мають враховувати особливості й можливості власного аграрного виробництва. Сільгоспвиробники, незважаючи на значні труднощі, що обумовлені впливом військових дій та нестабільність інноваційної активності, намагається інтегрувати передові науково-технічні розробки й адаптувати їх у власне виробництво.

До основних пріоритетних напрямів інноваційного розвитку аграрного сектору можна віднести наступні:

- переоснащення високоефективним технологічним обладнанням;
- вдосконаленні технології виробництва аграрної продукції і підвищенні її якості;
- формуванні механізмів раціонального використання сировини [1].

Інноваційний розвиток підприємства передбачає здійснення певних дій, пов'язаних з вибором оптимального виробничо-технологічного рішення та забезпеченням його практичного впровадження в діяльності підприємства. На даний час фахівці більшості агропідприємств не спроможні забезпечити успішну реалізацію інновацій. Сучасна наука пропонує великий асортимент інноваційних продуктів, проте визначення оптимального з них практично не здійснюється, що суттєво сповільнює інноваційний процес в аграрному секторі економіки та погіршує кінцеві результати.

Основним учасником інноваційного процесу в аграрному секторі виступає саме сільськогосптоваровиробник. Тому ми підтримуємо позицію дослідників, що «... основними суб'єктами інноваційної діяльності є підприємці – не вчені та інженери, що створюють нові знання, не посередники, які сприяють комерціалізації таких знань, не державні інститути, які визначають правила гри на ринку і фінансують деякі початкові етапи інноваційного циклу. Всі ці інститути і суб'єкти, безумовно, важливі і грають на інноваційному полі не останні ролі. Але, все-таки, вони є тільки одними з учасників ... А головні виконавці, від активності яких залежить, чи буде ця діяльність інтенсивною й успішною або невиразною і анемічною – це

підприємці, які беруть на себе всі труднощі і ризики перетворення ідей і «образів» нового продукту або послуги в необхідний на ринку товар» [2].

Сучасні агровиробники не відрізняються високим рівнем інноваційної активності, проте, конкурентоспроможне функціонування підприємств неможливе без здійснення ними інноваційної діяльності. При здійсненні інноваційної діяльності керівники сільськогосподарських підприємств мають враховувати не тільки економічні закони, але й закони природи, тому що, наприклад, прорахунки в селекції неможливо компенсувати внесенням добрив.

Розвиток сільського господарства на інноваційній основі в подальшому має відбуватись за рахунок використання нових видів техніки, обладнання, машин, інструментів, сортів рослин та порід тварин, нових технологій виробництва продукції, способів пошуку, акумуляції, обліку та передачі інформації, підвищенням рівня кваліфікації працівників, виробництва нових видів або з новими властивостями аграрної продукції, запровадження нових форм управління та організації виробництва, освоєння нових ринків та способів продажу продукції, побудові нових логістичних систем, тощо.

Список використаних джерел

1. Гарбар Ж. В. (2021) Пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в галузі рослинництва. Агросвіт (12) <https://doi.org/10.32702/2306&6792.2021.12.9>
2. Офіційний сайт Українського клубу аграрного бізнесу URL: http://ucab.ua/ua/ukab_propouue/doslidzhennya/2022/

Височин І.,

д-р екон. наук, професор кафедри економіки та фінансів підприємства ДТЕУ

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ

Основними засобами отримання, обробки, накопичення та використання інформації та знань є цифрові технології. Цифровізація в тій чи іншій мірі допомагає оптимізувати або змінювати бізнес-процеси компаній, формувати конкурентні переваги та здатність до оперативного реагування на потреби споживача [1].

Важливо зазначити, що у науковій літературі все частіше обговорюється проблематика цифрової трансформації бізнесу та бізнес-моделей, та серед великої кількості робіт науковців та дослідників поняття «цифрова трансформація» має безліч трактувань та пояснень, що зумовлено складною природою даного поняття, багатоаспектністю та складною взаємодією з іншими суспільними процесами. Загалом, можна виокремити такі визначальні характеристики цифрової трансформації як процесу:

- це об'єктивний процес і його розвиток не залежить від моделей поведінки окремих економічних систем;
- це безперервний процес, в якому окремі системи змінюються внаслідок впливу інформаційно-комунікаційних технологій на їх функціонування;
- це процес зміни, який притаманний системам різних розмірів, типів та властивостей.

Загалом під цифровою трансформацією розуміють перетворення компанії на сучасну та ефективну, що відбувається в руслі Четвертої промислової революції (концепції «Індустрія 4.0»). У будь-якому випадку, ключові сутнісні ознаки цифрової трансформації полягають в наступному[2]:

- безперервний процес;
- завжди пов'язана з інноваціями та проривними технологіями;
- спрямована на збільшення продуктивності праці та конкурентоспроможності в цифровій економіці, і технології тут – лише частина успіху;
- нові бізнес- та операційні моделі, які базуються на запитах та очікуваннях клієнтів.

Україна визначила цифрову трансформацію як пріоритетну політику, що вже відзначено нещодавніми визнаннями серед європейської експертної спільноти успіхами у впровадженні систем «ProZorro» та «e-Health» [3] – системи електронного врядування в охороні здоров'я, у запровадженні мобільного покриття 4G та запуску електронних послуг у державному та приватному секторах [4].

Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа» до 2027 року, якою передбачено надання фінансування для цифровізації країн Європи за різними напрямками. У рамках плану відбудови України United 24 до 2025 року урядовці пропонують залучити і витратити на напрям диджиталізації 69,2 млрд грн. [5]. Загалом на цифровий розвиток України до 2025 року хочуть витратити 69 млрд. грн.

Отже, цифрова трансформація як процес переходу від оптимізації до цифрової економіки часто починається як відповідь на мінливі вимоги клієнтів, такі як оптимізація взаємодії з ними, більш швидке та повне задоволення їхніх потреб, створення та обробка баз даних про клієнтів тощо, часто зачіпаючи та поглиблюючи у процес трансформації бізнес-процеси та організаційні структури.

Цифрова трансформація означає інтеграцію цифрових технологій у всі сфери бізнесу. Ця інтеграція призводить до принципових змін у тому, як діють громадяни, підприємства та організації, як вони забезпечують цінність для себе, своїх працівників, клієнтів, партнерів, досягаючи власних та спільних, економічних та соціальних цілей швидше, дешевше та з новою якістю.

Список використаних джерел

1. Дергачова Г.М., Колешня Я.О. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2020. № 17. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/216367> (дата звернення 13.02.2023 р.).
2. Цифрова трансформація бізнесу: навіщо вона потрібна і ще 14 запитань, 02.12.2019 р. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/digital-transformation/id/cifrova-transformacija-biznesu-navischo-vona-potribna-i-sche-14-pitan-2046/>(дата звернення 13.02.2023 р.).
3. Про систему електронного врядування в охороні здоров'я : Український кризовий медіа-центр, 22.12.2016. URL: <https://uacrisis.org/uk/51104-e-health> (дата звернення 13.02.2023 р.).
4. Публікація в рамках проєкту «Підтримка діяльності УНП ФГС СхП» : «Цифрові трансформації в Україні» URL: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf(дата звернення 13.02.2023 р.)
5. Вернигора О. Як розвиватиметься цифрова економіка у найближчі роки. *Економічна правда*. 13.01.2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/13/681412/>(дата звернення 13.02.2023 р.).

Ganushchak T.,

*PhD in Economics, associate Professor of the department of Economics
and Finance State University of Trade and Economics, Ukraine*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7391-3308>

INNOVATIVE FOOD SAFETY DEVELOPMENT OF ENTERPRISES DURING WAR AND PANDEMIC

The crisis has spread throughout the world in recent years. People in many parts of the world are frightened by the situation with the pandemic and war in Ukraine. But not least, there are problems for all of us in the food industry's development. The pandemic has reduced supplies. As a result, demand for many food products far exceeded supply. Inflation has increased and food prices have also increased agricultural food industry accounts for about 8% of GDP and 15% of jobs in European countries, which is twice as much as our oil and coal sectors. Thus, the food and beverage industry is a major component of economic activity. [1] Rising world food prices in 2022 pose a direct threat to many countries and millions of households around the world. World food prices are the highest in six years due to a jump in value due to demand from China's vulnerable supply chains and adverse weather. In recent years, the International Food Safety Assessment (IFSA) estimates that between 500 and 700 million people in the 76 countries surveyed do not have food. The pandemic has caused significant and long-term shocks to the country's economy. Agricultural production is carried out by 1,044 agro-industrial enterprises and 42,8 thousand individual farms. The average number of employees employed in agriculture in December 2020 was 10,1 thousand people, which is 11,8% more than the previous month. An important component in the structure of the food industry is the milk market. [2]

The main reasons for the decrease in milk production are the increase in the price of feed, the low purchase price for milk and debt for milk. Reduction of the number of cows in connection with the reduction of the number of farms in Ukraine. The economic crisis and pandemic have weakened the industry in most countries. But the joint activities of enterprises and countries to develop the milk market will improve the situation. There are the following main aspects, the implementation of which will improve the mechanism for ensuring the development of the milk market: protect personal data and ensure an adequate level of security guarantees against the risk of loss, unauthorized access or misuse, destruction, alteration, unintentional disclosure or unintentional disclosure of personal data during business correspondence, negotiations,

conferences, online discussions; personal and identification data obtained by banks when granting a loan to agricultural enterprises are used exclusively for the purposes specified in the notification on the purposes of data processing; an increase of information culture in the food industry and limited access to suppliers, buyers and competitors; to introduce time management and time calculation in the implementation of all production and economic processes; in case of downtime in the next supply's production of raw materials to take into account past miscalculations. We will provide recommendations for improvement Development of enterprises' food security in Ukraine, that is: to implement well-coordinated, timely and viable approaches at the level of public authorities regarding the development of the food industry; to achieving joint strategies of the food industry` planning and development of health, trade and agricultural industry; to cooperate with employees of different countries in this field; to create refresher courses for outreach to employees and top managers of enterprises; to increase of information, consumer and financial literacy among the population that is an employee, future employee of enterprises or consumer of products; to establish the relationship between food industry enterprises and universities; to develop the direction of Internet delivers; to develop marketing policy: slogans, various types of advertising; to take into account the sociological features of the country that affect the consumption of milk products, that is the number and size of packaging: birth rate, mortality, divorce, single people, age; to take into account the cultural characteristics of the country: giving preference to specific types of milk products; to take into account health: consumption of milk products with lactose or without lactose; to be engaged in the restoration of milk business in Ukraine: to recycle unfit fixed assets, material and technical devices (metal, glass, plastic), to lease existing land and cows, to participate in international grant programs for the development and start-up of milk products.

References

1. Food industry URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences> (Accessed 05 December 2022).
2. World data Atlas topics agriculture domestic supply feed URL: <https://knoema.com/atlas/topics/Agriculture/Domestic-Supply-Feed/Milk-for-feed> (Accessed 10 December 2022).

Голодюк Г.,
канд. техн. наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
Кужель Е.,
патентний повірений України, рег. № 144

ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТА ЕНЕРГІЯ ДЛЯ ТЕПЛА ОДЕРЖАНА, А ДАЛІ ...

Ще з кінця минулого століття прогресивні екологи та енергетики світу закликають звернути увагу на екологічні негаразди планети Земля, звертаючись до урядів країн та впливових міжнародних організацій. Забруднення довкілля через техногенну діяльність людей, видобуток тепла для виробничих технологій або для створення комфортності умов проживання шляхом спалювання викопних видів палива, нарешті стали спонукати людство до вживання необхідних заходів через відчуття небезпеки на самих себе. Тому на даний час достатньо широко вживаються заходи з приводу одержання та використання «зеленої» енергетики, а також екологізації виробничих процесів. Як доводить світова практика, використання відновлювальних джерел енергії цілком спроможне задовільнити усі енергопотреби суспільства, враховуючи питання енергонезалежності, які здебільшого хвилюють уряди країн. При цьому слід зазначити, що, на щастя, на сьогоднішній час розроблено чимало технологій та організаційно-економічних заходів, використання яких спрямоване на вирішення усього комплексу проблем, що постали майже глобально перед суспільством. [1]

Доречним буде згадування про те, що невпорядкована погоня за одержанням прибутку в економічному розвитку світової цивілізації у минулому столітті за будь-якою ціною незважаючи на нанесення шкоди довкіллю, зіштовхнула сьогодні людство з цілою низкою проблем, які посилюють деградацію природних систем. Ось чому в системі «людина-природа» необхідно вживати заходи, що регулюються відповідними механізмами їх реалізації з техніко-економічними та економічно-правовими включно. [2]

Стосовно розуміння невирішених досі питань щодо екологізації довкілля, а також проблем, пов'язаних з енергозабезпеченням, слід приділити увагу такому аспекту як енергозбереження вже одержаної енергії, зокрема теплової.

Енергетики і господарники сучасності добре розуміють, що дорожнеча всіх енергоресурсів з тепловими включно та непостійність

їх доставки не в змозі стимулювати стабільність економічного розвитку, а навпаки лише сприяють кризовим явищам. Тому всі країни світу особливо уважно ставляться до власної і світової енергетики.

Отже, цілком зрозуміло, що сфера енергетики є багатоаспектною системою, а тому одним з суттєвим її аспектів є питання забезпеченості зберігання вже отриманої енергії з раціональним її витрачанням. Світова практика пропонує велику кількість засобів, що спроможні позитивно вирішувати складнощі, які утворилися при використанні тепла. Незважаючи на російську агресію в Україні, креативними розробниками інноваційних пропозицій запропоновано багато засобів організаційного і технічного характеру для втілення у сучасну та перспективну діяльність.

Авторами вивчена і опрацьована науково-технічна патентна та патентно-асоційована інформація, а також проведене польове маркетингове дослідження, яке дозволяє надати власні рекомендації з нагальних питань сьогодення в галузі теплоенергетики. Акцентом у проведених авторами розробок є створення сучасних засобів теплоізоляційних конструкцій і матеріалів. Так, на даний час, підготовлені матеріали для патентування стінових панелей, що використовуються у будівництві. В панелях виконані оригінальні за конструкцією теплові ізоляційні прокладки, які мають високі теплоізоляційні властивості при зниженні ваги і вартості, що, з погляду авторів, вкрай потрібно для відбудови, особливо у регіонах, що зруйновані військовими діями. Авторами також розроблені і підготовлені для патентування конструкції термokonтейнерів, які призначені для збереження температурного режиму для харчових чи біологічних продуктів. Оригінальність цієї розробки полягає у тому, що крім високих термоізолюючих показників виробів, наповнювач термоізоляційного матеріалу являє собою відходи органічних речовин, чим суттєвим знижується собівартість виробів з підвищенням їх термоізоляції.

Таким чином, можна з впевненістю стверджувати, що одержана екологічно чиста енергія може бути раціонально використана у багатьох виробничих процесах теплоенергетики, зокрема у сфері матеріального виробництва.

Список використаних джерел

1. Кужель І.Є., Кужель Е.В. // Від «Е» до «Я» тричі – «зелене» будівництва / International congress on scientific research – VI, April 1–2, 2022. Ankara.

2. Кужель Е.В., Скалига М.М. // Екологія та енергетика – нерозривний дует сьогодення / XXV Міжнародна науково-практична конференція «Innovative trends of science and practice, tasks and ways to solve them». Афіни, Греція, 30.05.2022 р.

Goncharova I.,

*PhD in Chemistry, Associate Professor,
Department of Commodity Science, Safety and Quality Management,
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine,
Moltech-Anjou laboratory, University of Angers, UMR CNRS, France*

Guichaoua D.,

*PhD in Physics, Research Scientist,
LPHIA, SFR Matrix, Photonics Laboratory, Physics Department,
University of Angers, UMR CNRS, France*

Sahraoui B.,

*Doctor of Physical Sciences, Professor,
LPHIA, SFR Matrix, Photonics Laboratory, Physics Department,
Moltech-Anjou laboratory, University of Angers, UMR CNRS, France*

LASER-INDUCED BREAKDOWN SPECTROSCOPY FOR WATER QUALITY MONITORING

Water from natural sources is a complex dispersed system containing many various elements, organic and inorganic compounds, the composition and ratio of which are determined by the conditions of its formation. The quality of water is defined by the chemical, physical-chemical, biological properties that determine water suitability for certain uses [1].

Nowadays, providing the population with clean drinking water is a priority task around the world. The problems with the supplying of safe water are caused both by its ever-increasing consumption and high requirements for water quality against the background of the growing level of water pollution according to the World Health Organization [2].

This problem is most acute today during the hostilities in Ukraine. Since the Russian invasion of Ukraine on February 24, 2022, more than 5000 rockets have been fired. Missile strikes are not only accompanied by consequences for people and infrastructure, but the environment suffers from them (air, water, soil). First of all, the level of heavy metal ions, different organic and inorganic contaminants in the natural resources increases significantly. The ecology of Ukraine will continue to feel the serious consequences of enemy shelling for several more decades.

Therefore, the quality monitoring of water is a critical part of environmental management and protection, and to be able to qualitatively and quantitatively determine contamination and impurity levels in water is especially important during martial law and post-war recovery of Ukraine.

For water quality evaluation, the general focus is on the detection of the levels of heavy metals ions, total phosphorus, total nitrogen, chemical oxygen demand, total organic carbon, and permanganate salt presented in a water sample. It is known that most of the current detection techniques are based on the traditional optical and mass spectroscopy measurements require long detection cycle, and some of them need the use of specific chemicals which may cause secondary pollutions [3].

Laser-induced breakdown spectroscopy (LIBS) is a novel method based on atomic emission spectroscopy, which has applications in ecology, medicine, pharmacology, agriculture, commodity science etc. LIBS has several advantages, including no need or a little sample pre-treatment, fast and easy operation, chemicals free during the process. This method can identify multi-state substances simultaneously, rapidly and remotely [4].

Experimental LIBS system includes the laser source, the optical path, the spectrometer, and the data analysis unit. Setup for single-pulse LIBS consists Q-switched Nd:YAG high-power laser with a pulse duration of 10-15 ns, a repetition rate of 10 Hz, and maximum pulse energy of 850 mJ, and an output at the fundamental wavelength of 1064 nm.

We primarily focused on the application of LIBS for the detection of heavy metals in water samples. A series of experiments was prepared using LIBS for the determination of Pb and Cu in model solutions. LIBS spectra containing information on all elements were collected after microplasma generation. On the basis of LIBS spectra for model solutions of $\text{Pb}(\text{NO}_3)_2$ and CuCl_2 , the values of the wavelength were selected and calibration curves were constructed. The content of Pb and Cu in water samples of natural sources of Angers (the Loire and Maine rivers, Maine lake) was calculated based on the calibration curves.

References

1. Westall F., Brack A. The importance of water for life. Space Science Reviews. 2018. Vol. 214, N. 50. 23 pages.
2. Guidelines for drinking-water quality: fourth edition incorporating the first and second addenda. Geneva: World Health Organization; 2022. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO, 584 p.

3. Yu X., Li Y., Gu X., Bao J., Yang H., Sun L. Laser-induced breakdown spectroscopy application in environmental monitoring of water quality: a review. *Environ Monit Assess.* 2014. Vol. 186. P. 8969–8980.
4. Khan Z. H., Ullah M. H., Rahman B., Talukder A. I., Wahadoszamen Md., Abedin K. M., and Haider A. F. M. Y. Laser-induced breakdown spectroscopy (LIBS) for trace element detection: a review. *Journal of Spectroscopy.* 2022, Article ID 3887038. 25 pages.

Гринюк Н.,

канд. екон. наук, доцент кафедри світової економіки ДТЕУ

ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ КООПЕРАТИВНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Головна мета розвитку багатофункціонального кооперативного сектора національної економіки має полягати в реалізації широких можливостей кооперації та ефективному використанні її потенціалу для економічного зростання економіки України [1].

З усіх підсистем кооперативного сектора в Україні споживча кооперація є найбільш структурованою і організаційно оформленою: діє як соціально-економічна система і має диверсифіковану діяльність, що є характерною ознакою поширених в розвинених країнах багатофункціональних кооперативів.

Головною метою розвитку міжнародної інтеграції кооперативного сектора національної економіки слід вважати підвищення організаційно-економічної ефективності зовнішньоекономічного співробітництва як важливого напрямку трансформації, зміцнення і динамічного розвитку споживчої кооперації в умовах глобалізаційних і інтеграційних перетворень [2].

Сьогодні створені всі необхідні правові передумови для ефективної діяльності споживчої кооперації України на світовому ринку. Вітчизняне законодавство у сфері зовнішньоекономічної діяльності базується на дотриманні критеріїв економічної безпеки та національних інтересів, а також враховує вимоги міжнародних організацій щодо правового забезпечення міжнародних економічних зв'язків.

В сучасних умовах стратегічною метою розвитку споживчої кооперації повинно стати максимальне використання всіх переваг та потенційних можливостей співпраці з міжнародними кооперативними

інституціями. Важливою передумовою розвитку міжнародного економічного співробітництва споживчої кооперації України є її участь у міжнародному кооперативному русі. Як член Міжнародного кооперативного альянсу (МКА) Укоопспілка з 1992 р., використовуючи досвід кооперативних організацій інших країн світу, бере активну участь у розвитку світового кооперативного руху. У рамках реалізації глобальної стратегічної мети МКА – посилення консолідації його членів [3], – споживча кооперація України розвиває партнерські відносини з більшістю національних кооперативних організацій МКА, бере активну участь у роботі його спеціалізованих комітетів, організовує прийом іноземних делегацій для ознайомлення з діяльністю української кооперації.

Реформування міжнародної економічної діяльності споживчої кооперації України як основної складової інтеграційних пріоритетів системи пов'язано з необхідністю більш активного застосування ринкового досвіду розвинених країн, виходом на нові ринки збуту, підвищенням рівня виробництва шляхом отримання іноземних інвестицій, нових технологій, належної фінансової підтримки.

Реалізація вищезначених перспектив міжнародної інтеграції кооперативного сектора національної економіки сприятиме досягненню значних позитивних ефектів: зростанню продуктивності вітчизняного кооперативного сектора; розширенню торгівлі між країнами; структурній перебудові економіки; збільшенню обсягів зарубіжних інвестицій, трансферу технологій; посиленню національної конкурентоспроможності, зокрема кооперативного сектора економіки.

Участь у міжнародну кооперативному співробітництві дозволить не лише інтенсифікувати розвиток кооперативного сектора української економіки, а й модернізувати і оптимізувати всю національну економіку, сприятиме максимізації отриманих переваг від її участі у інтеграційних процесах. Ефективний розвиток споживчої кооперації України залежатиме як від рівня реалізації заходів, направлених на адаптацію до сучасної економічної ситуації в країні, активізації міжнародного кооперативного співробітництва, так і від налагодженої системи підтримки й стимулювання діяльності кооперативних підприємств та організацій на загальнодержавному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Про кооперацію: Закон України від 10 лип. 2003 р. № 1087-IV / Верховна рада України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-4> (Дата звернення: 03.03.2023).

2. Про споживчу кооперацію: Закон України [Електронний ресурс]: Закон України № 2265-ХІІ-ВР від 10.04.1992 р. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12> (Дата звернення: 03.03.2023).
3. ICA Activities [Electronic resource]. – URL: <http://www.ica.coop/activities/index.html> (Дата звернення: 03.03.2023).

Груздова Т.,

молодший науковий співробітник

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ¹

Фармацевтичний сектор є однією із пріоритетних сфер економіки України. Однак, пандемія COVID-19, а потім і російська воєнна агресія у 2022 році створили серйозні виклики вітчизняним виробникам фармацевтичної галузі. Ще у 2021 році обсяг реалізації фармацевтичної продукції складав 50633,8 млн грн., проте вже з березня за даними аналітичної системи дослідження ринку «PharmXplorer» / «Фармстандарт» компанії «Proxima Research» 2022 р. ринок фармацевтичної продукції демонструє зменшення обсягів продажу на 11%, у квітні 2022 р. – на 32%, при цьому починаючи з травня темпи спаду поступово сповільнюються порівняно з квітневими на 24%. [1] Наразі в Україні працює понад 150 фармацевтичних підприємств. Найбільші вітчизняні виробники фармацевтичної продукції, які займають понад 50% фармацевтичного ринку виробників України, а саме: ПАТ «Фармак», Корпорація «Артеріум», АТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» та ін. понесли збитки через знищення, пошкодження, мародерства на фармацевтичних складах, відтік висококваліфікованих кадрів, проблеми з логістикою, постачанням та зростання цін на паливо тощо.

Фармацевтична промисловість України значною мірою залежить від імпорту фармацевтичної продукції (субстанції, допоміжні речовини, пакувальні матеріали та ін.). Так, у 2021 році імпорт

¹ Тези доповіді підготовлені в межах відомчої наукової теми ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»: «Оцінка інноваційного розвитку і структурні трансформації в економіці України» (реєстраційний номер 0119U103803)

лікарських засобів перевищив експорт майже у 9,4 разів. Проте, спостерігається тенденція до зменшення імпорту у 2021 році проти 2013 року майже у 1,5 рази. Це свідчить про наповнення українського фармацевтичного ринку продукцією іноземного виробництва, хоча потрібно відмітити, що протягом останніх років спостерігається тенденція до зростання споживання більш дешевих ліків у зв'язку із низькою платоспроможністю споживачів, що позитивно впливає на діяльність вітчизняних виробників лікарських засобів.

У 2022 році через російську військову агресію (зупинка авіа- та морського сполучення тощо) як наслідок обсяг експорту фармацевтичної продукції скоротився через логістичні труднощі. Наприклад, за даними ПАТ «Фармак» до російської військової агресії реалізовував до понад 50 країн світу 25–30% виготовленої продукції. Після втрати складу в березні і до червня практично всі виробничі потужності підприємство зосередило на потребах внутрішнього ринку. Внаслідок чого відбулося падіння експорту: за січень–серпень порівняно з аналогічним періодом минулого року на 11%.

Що стосується кадрового потенціалу фармацевтичної галузі, то з початком російської військової агресії населення масово мігрувало до західних регіонів України та емігрувало за кордон. Перед суб'єктами господарювання постала проблема яким чином компенсувати дефіцит персоналу на ринку праці, особливо висококваліфікованих кадрів, що призводить до обмеження спроможності фармацевтичних підприємств нарощувати обсяги виробництва фармацевтичної продукції.

Із вищевикладеного, можна зробити висновок, що внаслідок російської військової агресії перед фармацевтичним сектором України постали такі проблеми як: руйнування виробничих потужностей, пошкодження та мародерство на складах, що завдало великих збитків вітчизняним виробникам фармацевтичної продукції; логістичні труднощі, як наслідок зменшення обсягу експорту та імпорту фармацевтичної продукції; відтік кваліфікованих кадрів, що призводить до обмеження спроможності фармацевтичних підприємств нарощувати обсяги виробництва фармацевтичної продукції; паливна криза, що негативно впливає на доставку та вартість фармацевтичної продукції тощо.

Для повоєнного відновлення та подальшого розвитку діяльності сектору фармацевтики потрібно: суб'єктам господарської діяльності разом із навчальними закладами вищої освіти III–IV рівня акредитації створити нові програми перекваліфікації персоналу для потреб фармацевтичної галузі, організовувати заходи щодо залучення студентів до праці на підприємствах фармацевтичної галузі, а саме приймати

участь у розробках та дослідженнях інноваційних лікарських препаратів; активізувати участь вітчизняних фахівців у міжнародних програмах та проектах фармацевтичної сфери (наприклад, у створенні продуктів біомедицини) зокрема, залучати вітчизняних науковців у якості експертів за результатами міжнародних програм та проектів; розроблення нових логістичних маршрутів для покращення експорту та імпорту фармацевтичної продукції; залучення підприємств фармацевтичної галузі до фінансування грантових програм західних партнерів; прийняття участі у міжнародних програмах щодо навчання студентів, науковців, підприємців із напрямку хімії, фармації та медицини; виведення на ринок нових фармацевтичних продуктів; освоєння нових терапевтичних ніш; розширення географії експорту; поглиблення співробітництва зі стратегічними партнерами із країн ЄС – Словаччини, Польщі, Німеччини та ін в контексті відновлення, модернізації та технологічного оновлення виробничих процесів тощо.

Список використаних джерел

1. Дані аналітичної системи дослідження ринку «PharmXplorer» / «Фармстандарт» компанії «Proxima Research» [http:// pharmxplorer.com.ua/](http://pharmxplorer.com.ua/)

Заюков І.,

д-р екон. наук, доцент Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

Бабчинська О.,

д-р екон. наук, доцент Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ «FINANCEAST» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження викликана тим, що в умовах воєнного стану сфера науки зазнала величезних втрат, що потужно вплинуло на неї, зокрема пошкоджено 15% наукової інфраструктури [1]. Попри це урядом України встановлено пріоритети відновлення сфери науки, пошкодженої інфраструктури та інтеграції нашої країни до ЄС, зокрема, до Європейського дослідницького простору. Одним із

актуальних напрямів інноваційного розвитку є створення нових можливостей для фінансування наукових досліджень.

Проблеми інноваційного розвитку досліджували закордонні і вітчизняні науковці, зокрема такі, як; Ю. Бажал, О. Волков, М. Денисенко, П. Друкер, П. Завлін, С. Ілляшенко, М. Йохна, В. Стадник, П. Микитюк, Л. Федулова та багато ін. Попри величезний внесок наведених вище науковців, нині залишається необхідність пошуку напрямів інноваційного розвитку в умовах воєнного стану.

Метою роботи є активізація державних програм фінансування інноваційної діяльності середнього і малого бізнесу в умовах воєнного стану.

З метою забезпечення інноваційного розвитку середніх і малих суб'єктів підприємництва (СМСП) в Україні виникає необхідність в пошуку джерел фінансування. В сучасних умовах це зробити вкрай важко. Тому частково цю проблему вирішує держава спільно із партнерами з ЄС. Одним із суб'єктів на якого покладено відповідну функцію державою є Фонд розвитку підприємництва (Фонд). Фонд в межах наявних фінансових ресурсів (кредитних програм) через банки-партнери здійснює фінансування СПСП через такі програми:

- «програма мікрокредитування»;
- «програма підтримки ММСП у пріоритетних галузях»;
- «програма підтримки МСП у сільській місцевості»;
- «програма підтримки інвестицій МСП».

Акцентуємо увагу на таких програмах, які спрямовані на забезпечення розвитку СПСП, зокрема інноваційного в межах реалізації *«програми підтримки інвестицій МСП»*:

- державна програма «доступні кредити 5–7–9%»;
- програма «Financeast»;
- державна програма «доступна іпотека 7%»;
- державна програма «доступний фінансовий лізинг 5–7–9%» тощо.

Розглянемо таку перспективну програму як – «Financeast», яка реалізується в межах укладеної угоди між Урядом України та Європейською Комісією *«Підтримка ЄС для Сходу України»*. Дана програма спрямована на відновлення фінансування інвестиційних проектів ММСП на Сході України. Крім того, вона сприяє активізації ділової, зокрема інноваційної їх активності та відновленню миру на Сході України.

Важливою особливістю програми є компенсація 50% від вартості інвестиційного проекту, що дозволяє реалізувати інноваційні проекти. Так, програма «Financeast», зокрема направлена на активізацію ММСП в сфері сільського господарства (с/г) використовуючи сучасні

інноваційні методи та підходи його розвитку. Так, основними поширеними новаціями в цій сфері є: нові сорти та гібриди рослин і породи тварин, нові штами мікроорганізмів; нові марки і модифікації с/г техніки та технології, а також хімічні і біологічні препарати або вакцини тощо. Це вимагає значних обсягів фінансових ресурсів. З метою їх забезпечення для ММСП в межах реалізації програми «Financeast» Фондом було профінансовано станом на 01.01.2022 року біля 153 інвестиційних проєктів із загальним обсягом кредитування у сумі біля 0,613 млрд. грн., з них 0,251 млрд. грн. або 8,1 млн. євро були направлені Фондом на компенсацію 50% від вартості інвестиційних проєктів.

Таким чином, інноваційна діяльність ММСП не можлива без фінансового її забезпечення, адже в умовах воєнного стану досить гостро постала проблема дефіциту фінансових ресурсів. ММСП в с/г нині застосовують сучасні новації, зокрема використовують насіння нових сортів і гібридів с/г культур, розводять елітні породи тварин, використовують сучасну інноваційну техніку та вакцини, що в кінцевому підсумку дає можливість підвищити врожайність с/г культур, збільшити обсяги створення доданої вартості. При цьому ключову роль відіграють державні програми, зокрема програма «Financeast».

Список використаних джерел

1. Сайт Міністерства освіти і науки України. Головні досягнення у сфері науки та інновацій 2020-2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/golovni-dosyagnennya-u-sferi-nauki-ta-innovacij-2020-2022/>
2. Сайт Фонду розвитку підприємництва. Річний звіт 2021 Фонду розвитку підприємництва. URL: https://bdf.gov.ua/storage/files//Report_UA_forWeb.pdf.

Зенова М.,
*канд. юрид. наук, начальник відділу розвитку інноваційної екосистеми
Департаменту розвитку інноваційного
та креативного секторів Українського національного офісу
інтелектуальної власності та інновацій*

ІННОВАЦІЙНА ЕКОСИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Стан справ. На сьогодні майже усі процеси, що відбуваються у сфері інновацій, мають негативну динаміку. Зменшується науковий та інноваційний потенціал як кількісно, так і якісно. Протягом

останніх 25 років кількість вчених в Україні скоротилась у 5 разів, а наукоємність ВВП – більш, ніж у 3 рази. Кількість осіб, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, продовжує щороку зменшуватись. Рівень фінансування наукової і науково-технічної діяльності за рахунок бюджетних коштів зменшується через зрозумілі причини. Існуюча дослідницька інфраструктура не забезпечує високий рівень досліджень і розробок, що обмежує можливості залучення зовнішніх коштів та співпраці в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва. Тенденція до отримання охоронних документів науково-дослідними установами є негативною. Заклади вищої освіти та наукові установи України виводять на ринок лише близько 10 % створених розробок, оскільки існує обмежена ефективність інноваційної інфраструктури, необхідної для проведення техніко-економічного обґрунтування, маркетингових досліджень та надання інших послуг, необхідних для супроводу виведення розробок на ринок. Крім того, спостерігається нестача фахівців у сфері трансферу технологій. Підприємці та інвестори не поспішають впроваджувати розробки у виробництво, тому що не впевнені у їх якості та у тому, чи принесе їм прибуток нова продукція.

Як наслідок, наукоємність ВВП України залишається критично низькою, що призводить до втрачання наукою здатності виконувати економічну функцію, а Україною – шансу стати країною з інноваційною економікою.

Проблеми, їх причини та шляхи вирішення. *Проблема законодавчого характеру:* недосконалість законодавства, зокрема, в частині інвестування в розробки, а також необхідність його приведення у відповідність до законодавства ЄС. Ця проблема може бути вирішена шляхом внесення змін та доповнень до законодавчих актів в частині усунення прогалин, актуалізації, дерегуляції та приведення нашого законодавства у сфері інновацій у відповідність до законодавства ЄС.

Проблема, пов'язана з недосконалістю інноваційної інфраструктури: недостатній розвиток інноваційної інфраструктури через нерозуміння необхідності такого створення. Ця проблема може бути вирішена шляхом запровадження системного підходу до її створення, розширення та розвитку існуючої мережі інноваційних структур, їх тісної співпраці. Першочергово необхідно: створити модель офісу трансферу технологій для України на підставі кращого зарубіжного досвіду; розробити усі необхідні стратегічні, методичні та типові документи та забезпечити доступ до них усіх учасників інноваційного процесу; забезпечити інформаційно-консультаційну підтримку винахідникам та інноваторам.

Проблема недостатності фахівців у сфері інновацій та трансферу технологій через недостатній рівень їх підготовки та відтік висококваліфікованих спеціалістів за кордон. Ця проблема може бути вирішена шляхом навчання інноваційній діяльності та трансферу технологій на усіх рівнях (ключовими фігурами у цьому ланцюгу є менеджери з трансферу технологій).

Проблема низького рівня культури винахідництва і підприємництва серед молоді через непопулярність науки та інновацій як сфер діяльності; низький рівень довіри населення до винахідників та інноваторів через неочевидність результатів їх діяльності. Ця проблема може бути вирішена шляхом забезпечення ефективної комунікації між усіма учасниками інноваційного процесу та забезпечення популяризації інновацій.

Проблема неналежної фінансової підтримки інновацій: відсутність ефективної моделі фінансової підтримки розвитку інновацій та інноваційного бізнесу через відсутність державної підтримки та бюджетних коштів; обмежений доступ до фінансування на ранніх стадіях розвитку інновацій через малу кількість програм підтримки та небажання інвесторів. Ця проблема може бути вирішена шляхом запровадження нових (недержавних) механізмів надання фінансової підтримки винахідникам та інноваторам.

Ілюхіна В.,

викладач УДУ імені Михайла Драгоманова

ФАКТОР ІННОВАЦІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблема формування конкурентних переваг національної економіки займає визначальне місце у економічній політиці будь-якої країни, що стикається з численними глобалізаційними викликами та постійним загостренням міжнародної конкуренції. Країни, що володіють конкурентними перевагами заснованими на інноваціях, займають належне місце в світовому співтоваристві. На жаль, на сьогодні використання інновацій як одного з найвагоміших факторів підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки України системно не здійснюється. Таким чином, стратегічним завданням є підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки на інноваційних засадах, що має сформувати переваги для вітчизняних

виробників у боротьбі з конкурентами на внутрішніх та зовнішніх ринках і дозволить Україні зайняти гідне місце поряд із розвиненими світовими країнами.

З огляду на рейтинги, якими оцінюють конкурентоспроможність національних економік, наприклад, найчастіше використовуються міжнародні методики, представлені Інститутом розвитку менеджменту та Всесвітнім економічним форумом, відбувається відхід від статичних та динамічних конкурентних переваг до інноваційних, досягнення яких передусім пов'язане з переходом країн на інноваційний шлях з метою здобуття якісно-нового рівня соціально-економічного розвитку. Місце країни в міжнародній спільноті окреслюється станом освіти, розмірами застосовування наукових та технічних досягнень, ефективністю інтеграції факторів виробництва, капіталу, інформаційних та інтелектуальних ресурсів.

В останні роки провідні позиції в рейтингу серед у середньому 140 країн світу займають Швейцарія, Швеція, Сінгапур, США та Нідерланди. Характерним для країн-лідерів є суттєве випередження саме в сфері застосування інновацій, висока концентрація найбільш рентабельних видів бізнесу (що створюють продукт з найбільшим вмістом доданої вартості), переважно високотехнологічна структура національного виробництва, винесення за межі країни промислово-технологічного циклу еколого- та ресурсоемних виробництв, зосередження найбільших фінансових потоків. Досвід цих країн підтверджує твердження М. Портера, що запорукою високої конкурентоспроможності економіки є формування та розвиток інноваційних конкурентних переваг. Наявність та реалізація інноваційних конкурентних переваг для цих країн стало базою для інтенсивного економічного зростання.

В теорії виділяють п'ять основних типів інновацій: виробництво нового продукту, впровадження нового способу виробництва, створення нового ринку, відкриття нового джерела ресурсів, оновлення структури управління. Ефективне впровадження інновацій дозволяє створити суттєві стратегічні переваги в найбільш конкурентних галузях. Інноваційні конкурентні переваги є стійкими до впливу зовнішнього середовища, яке є динамічним та непередбачуваним та їх значно важче повторити конкурентам, оскільки це вимагає на їх формування та розвиток. При створенні інноваційної конкурентної переваги виокремлюють два основних види інновацій:

1. Зростаючі інновації (incremental innovation) – цей тип інновацій стосується удосконалення продукту та технології виробництва.

Найчастіше застосовується при «наздоганяючому» типі економічного зростання або для підтримки наявного рівня конкурентоспроможності.

2. Радикальні інновації (radical innovation) – це ті інновації, що не лише створюють нову технологію або продукт, але також нові концепції бізнесу, нову структуру та спосіб управління, новітнє джерело сировини. Їхній стрибкоподібний та, загалом, революційний характер викликає те, що вони забезпечують часто порівняно тривалу конкурентну перевагу, створюючи нові умови конкуренції [1].

Отже, інновації формують конкурентні переваги в ринковій боротьбі, а їх впровадження дозволяє брати активну участь у формуванні світової економічної системи завдяки досягненню інноваційної конкурентоспроможності на національному рівні. Ставка на інновації в сучасних економічних умовах є найбільш перспективним підходом, адже, перемогу в конкурентній боротьбі отримують саме ті учасники ринку, які займають активну позицію у використанні інновацій.

Список використаних джерел

1. Бжуска Я. Інноваційні моделі бізнесу // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 628. – С. 29–35.
2. Управління міжнародною конкурентоспроможністю: підприємство – регіон: монографія. Ю.Г. Козак, І.О. Уханова, О.А. Єрмакова, О.О. Сукач, С.В. Ляліков, О.В. Сулім, Д.Н. Бурлаченко, О.В. Захарченко, О.Р. Швагер, Н.А. Постова, О.О. Біла, Л.І. Андрусенко, П.Д. Дмитрієв, Д.А. Нікіфоров; за ред. Ю.Г. Козака, І.О. Уханової. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 173 с.

Кіндзерський Ю.,

д-р екон. наук, провідний науковий співробітник ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

КОНЦЕПЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Економіка України серйозно поступається економікам країн Заходу і потребує кардинальної зміни моделі розвитку. Ця проблема набуває особливої гостроти у світлі повномасштабної воєнної агресії, якої зазнає Україна з боку Російської Федерації. У цьому зв'язку привертає до себе увагу можливість використання концепції підпри-

ємницької держави («Entrepreneurial State») для забезпечення цілеспрямованих структурних змін та інноваційного розвитку, яка сформувалась в розвинених країнах.

Концепція виходить з того, що ринок сам по собі неспроможний ефективно розподілити ресурси, коли виникає необхідність відійти від усталеного стану господарської системи та існуючої траєкторії розвитку, забезпечити швидке і динамічне формування нових сфер діяльності у відповідь на виклики, що постають перед суспільством та його потреби [1]. Приймається, що ринок далеко не завжди розвивається траєкторією, оптимальною з точки зору соціальних результатів. Підприємницька держава відходить від пасивного спостереження за традиційними ринками і їх фіксації як таких, водночас активно ініціює створення нових, які змінюють структуру економіки, надає стимули приватному бізнесу входити на ці ринки слідом за собою [2]. Держава бере на себе функцію венчурного інвестора. Тоді як приватний венчурний капітал стає дедалі більш короткостроковим з очікуванням на отримання результату до 3-х років, держава здійснює довгострокові (15–20 років) інвестиції у появу нових, насамперед проривних і революційних, технологій і продуктів на усіх етапах інноваційного циклу. Державні банки розвитку і державні суверенні фонди отримують принципово нову опцію у інноваційному процесі – вони, беручи на себе частину ризиків, відходять від фінансової підтримки традиційних видів діяльності, водночас усе більше переносять свою увагу на фінансову підтримку інноваційних процесів/проектів з довгим строком реалізації у нових сферах [3].

Держава приймає на себе усі надвисокі ризики втрат, що виникають при цьому і які не готовий самостійно нести приватний бізнес на початкових етапах, коли інновації ще не можуть приносити прибуток. Підприємницька держава, виступаючи венчурним інвестором, як і будь-який приватний венчурний інвестор, об'єктивно приречена на помилки і невдачі, які не слід сприймати як «провали» і неефективність держави, особливо ураховуючи довгостроковий характер інвестицій. Приймаючи на себе роль венчурного інвестора, держава отримує підстави та право на винагороду за високо ризикові вкладення. Винагорода має компенсувати збитки від можливих невдач і формувати ресурси для нових вкладень. Для цього держава використовує портфельний підхід у здійсненні вкладень, входить у капітал компаній, бере участь у розпорядженні їх прибутком.

Підприємницька держава у виборі напрямів вкладання коштів відходить від вирішення вузьких технічних питань і мети отримання прибутку лише приватним власником, ставлячи перед собою

насамперед широкі соціально-економічні цілі, на партнерській і горизонтальній мережевій основі залучає суспільство і бізнес до виявлення проблем і визначення напрямів трансформацій, системно формує для цього інституційне і регуляторне середовище.

На практиці завдяки такій концепції в розвинених країнах впродовж останніх принаймні півстоліття було створено принципово нові напрями науково-технологічного розвитку (інформаційні, біо-, нанотехнології, нові ліки і т.п.), що заклали основу для формування вже приватного високотехнологічного бізнесу. В руслі цих напрямів закладається нова техніко-економічна парадигма розвитку, формуються підйоми для нового технологічного прориву і зміни структури передових економік світу.

Для структурної трансформації економіки України та переведення її на рейки інноваційного високотехнологічного розвитку досвід застосування концепції підприємницької держави є надзвичайно цінним і повчальним.

Список використаних джерел

1. Mazzucato M. *The Entrepreneurial State. Debunking Public vs. Private Sector Myths*. London, Anthem Press, 2013. 202 p.
2. Mazzucato M. *Innovation Systems: From Fixing Market Failures to Creating Markets*. *Intereconomics*. 2015. №3. PP. 120–125.
3. Mazzucato M., Semieniuk G. *Public financing of innovation: new questions*. *Oxford Review of Economic Policy*. Vol. 33, Number 1. 2017. PP. 24–48.

Курносенко А.,

аспірантка кафедри економіки та фінансів підприємства ДТЕУ

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ – ДРАЙВЕР ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ

Соціальний капітал чутливий до кризових ситуації, а точніше саме в момент їх виникнення відбувається його стрімка структурна та якісна зміна. Час війни та майбутнє повоєнне відновлення вимагатиме і від влади, і від населення, і від бізнесу злагоджених дій, кооперації, інтелектуального ресурсу, інноваційних рішень, прозорості та відкритості процесів, що вже забезпечується цифровізацією державного апарату.

Ці компоненти тісно взаємопов'язані між собою, і їх концентрація в соціально-економічному житті забезпечується високим рівнем міжособистісної довіри та довіри до соціальних інститутів. В свою чергу, довіра виникає там, де є прозорі, системні та ефективні дії, а також налагоджений діалог держави з бізнесом, населення, науковцями тощо.

За даними Центра Разумкова рівень довіри в умовах війни збільшився до більшості соціальних інститутів. Сумуючи відповіді «повністю довіряю» та «певною мірою їм довіряю» маємо такі результати у вересні-жовні 2022 року: Збройні сили України – 92%, Президент України – 82%, гуманітарні і добродійні організації – 78%, університети – 62%, державні установи – 55%, поліція – 55%, екологічні організації – 54% та інші [1].

Неоднозначним є ставлення до Уряду України, телебачення і преси, де рівень довіри та недовіри майже 50% на 50%. Найбільший рівень недовіри мають політичні партії, суди, банки, профспілки, Верховна рада України, великі компанії та вибори (рівень недовіри від 77% до 56%) [1].

Існуючий взаємозв'язок між рівнем соціального капіталу, людським капіталом та процесом цифровізації, формує «тріаду» активаторів інноваційного потенціалу країни у повоєнному відновленні. За їх високого рівня в країні домінує атмосфера креативності, впевненості, відчуття підтримки, значущості.

Візьмемо до прикладу державний інструмент Мінцифри Дія, який активно розвиває цю «тріаду». Основний вектор Дії – це цифровізація всіх бюрократичних процедур, паралельно їх спрощення, доступність та прозорість. Вони активно взаємодіють з бізнесом, створюючи низку грантових проектів, щотижня розглядають цікаві стартапи та публікують свої новини у соціальних медіа. На їх веб-платформі є низка освітніх курсів у сфері здобуття або покращення цифрових навичок населення, фінансової грамотності, підприємницької ініціативності, знайомство з інноваційними корисними бізнес-інструментами тощо. Від цих та низки інших успішних заходів Мінцифри маємо антикорупційний ефект у розмірі 2,05 млрд. грн. на рік [2].

Тобто ми спостерігаємо активну участь держави у нарощенні соціального та людського капіталу, а також розвитку мережевої економіки. Все це є компонентами інноваційного розвитку. Ефективність такого комплексного розвитку підтверджується прикладом скандинавських країн (див. табл. 1).

**Місце України та Швеції за вибіркою міжнародних індексів
у 2021 році (оцінка / місце в рейтингу)**

Країна Індекс	Субіндекс Соціальний капітал (GSCI)	Індекс мережевої готовності (NRI (WEF))	Індекс людського розвитку (HDI)	Глобальний індекс інновацій (GII)	Індекс сприйняття корупції (CPI)	Індекс процвітання (2023 рік, місце)
Україна	43,9 / 85	55,7 / 53	0,773 / 77	35,6 / 49	33,0 / 122	74 (2020-92)
Швеція	62,4 / 3	81,57 / 2	0,947 / 7	63,1 / 2	85,0 / 4	2

Джерело: [3, 4, 5, 6, 7, 8].

За Індексом процвітання, який також має Субіндекс «Соціальний капітал» і вже є дані за 2023 рік, ми бачимо Україну на 59 місці [8].

Список використаних джерел

1. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia>
2. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/saving>
3. The global sustainable competitiveness index. URL: <https://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index/social-capital>
4. Networked Readiness Index. URL: <https://portulansinstitute.org/our-publications/>
5. Human Development Index. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>
6. Corruption perceptions index. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>
7. Global Innovation Index. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf
8. The legatum prosperity index. URL: <https://thedigital.gov.ua/saving>

Ладиченко К.,
канд. екон. наук, доц., доцент кафедри світової економіки ДТЕУ
Артюшенко О.,
здобувачка вищої освіти ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНІ ВИМІРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО БРЕНДУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Початок повномасштабної війни в Україні став переломним моментом у розвитку та популяризації національного бренду. З цього моменту українці почали створювати прогресивний національний бренд своєї держави, ототожнюючи країну із такими якостями як сміливість та непоборність.

Метою розбудови національного бренду як системи є підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни та її виробників, впізнаваність національного продукту та формування образу країни в світі. Один з підходів трактує національний бренд як створений в свідомості споживачів країн світу імідж країни, який відображає сукупність брендів її національних виробників [1]. У роботах таких науковців, як Л. Шульгіна, С. Каширська, Н. Калюжнова висунута теорія, що бренд є конкурентним ресурсом країни й чим вища конкуренція між регіонами, тим кращий рейтинг бренду країни. Такі науковці, як Д. Хайде, Ф. Котлер розглядали національний брендинг через вплив ефективного використання фінансових, інтелектуальних, технологічних, географічних, промислових ресурсів країни [2]. Проблемою цих теорій є їхня застарілість та непристосованість до сучасних геополітичних викликів.

Міністерство культури та інформаційної політики України позиціонує бренд, як візуальну єдність, яка буде представляти культурну ідентичність України, відповідаючи сьогоднішнім викликам. МКІП розробили візуальне підтвердження, яке є ідеальним для кожної сфери, починаючи культурою, закінчуючи інформаційною безпекою [3].

За результатами NBI за останній рік національний бренд України піднявся на одне місце, 47-е, в той час як російський з 58-го впав на 27-е [4]. Це свідчить про зміцнення національного бренду.

Для оцінки факторів, що формують національний бренд застосовують чисельні індексні рейтингові методи. Зокрема Ін Фан та Хосе Філіп Торрес висунули свою теорію щодо факторів національного брендингу. Ін Фан виділив чотири загальні складові: експортний, політичний, культурний брендинг та брендинг місця. Хосе Філіп

Торрес зосереджуючись на тенденції інформаційного розвитку, виділив основні критерії: ВВП, рівень задоволення, запити в Інтернеті, сприйняття. За версією рейтингу Глобальної м'якої сили компанії Брендфайаненс кількість таких факторів набагато більша. До основних зокрема належать: управління, бізнес та торгівля, стійке майбутнє, культура та спадщина, освіта та наука, люди та цінності, ЗМІ та комерційна діяльність, міжнародні відносини. Кожний з цих параметрів має свої складові. Проте в цій теорії не вистачає такого пункту, як Інтернет присутність, адже час показує, що весь світ рухається в сторону діджиталізації [5].

Війна змусила чисельні приватні компанії та державні органи влади України консолідувати зусилля щодо диференціації національного бренду України від країни-агресора, вказувати на наші розбіжності, пояснювати за що ми боремось та які цінності захищаємо. Необхідність однозначно шукати допомоги по всьому світі змісило використовувати інноваційні підходи що допомогли розширити та зміцнити національний бренд.

Для швидкої фінансової допомоги Україні по всьому світу, було розроблено та запущено масштабні акції за підтримки української влади: United 24, Народний Байрактар, Повернись живим та Be Brave Like Ukraine та інші.

«United 24» – це фандрейзингова платформа. Її завдання – стати головним вікном для збору пожертв на підтримку України [6]. За останні десять місяців роботи було зібрано понад 287 млн дол з 110 країн світу. Кошти збиралися за допомогою відомих проєктів: «Армія дронів», «Флот морських дронів», «Ловець шахедів» тощо. Амбасадорами платформ ставали десятки відомих лідерів думок та зірок по всьому світу. Також United 24 співпрацює з великими компаніями: компанія Multi Corporation, мережа мультимаркетів «Аврора», UACatsDivision, Епіцентр та багато інших [7].

Be Brave Like Ukraine – комунікаційна кампанія, створена під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну 2022 року [8]. Гасло «Будь сміливим, як Україна» транслювалася на більше ніж 10 000 найвідоміших екранах у 140 містах світу, абсолютно безкоштовно [9]. Також BBLU запустили онлайн-курс про те, як формувалася українська ідентичність та сміливість [10].

Отже, в умовах воєнного стану широкі комунікаційні компанії в нових медіа, та за допомогою інноваційних каналів допомогли виокремити національні цінності, протидіяти пропаганді та дезінформації країни-агресора росії та популяризувати національний бренд у всьому світі.

Список використаних джерел

1. Савченко С. М. Формування національного бренду України в процесі інтеграції до ЄС. 2017. – URL: <http://ied.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/03/ВоробйоваНП-Автореферат.pdf>.
2. Люльов О., Решетняк Я., Хоменко Л. Методи оцінки національного бренда країни: місце України у глобальній економічній системі. 2019. – URL: https://www.researchgate.net/publication/337008030_metodi_ocinki_nacionalnogo_brenda_kraini_misce_ukraini_u_globalnij_ekonomichnij_sistemi.
3. Міністерство інформаційної політики України. 2022. – URL: <https://www.mkip.gov.ua/news/5554.html?PrintVersion>.
4. Ukraine and Russia's brands one year later. 2023. – URL: <https://www.ipsos.com/en-us/ukraine-and-russias-brands-one-year-later>.
5. Drivers of Reputation vs Perception of Performance 2023. 2023. – URL: <https://brandirectory.com/softpower/drivers>.
6. Проворний Є. Для чого створили платформу UNITED24? 2022. – URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/14/dlya-chogo-stvoryly-platformu-united24/>.
7. Платформа United24 збрала майже \$290 мільйонів для України. 2023. – URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/02/22/101198427/>.
8. Be Brave Like Ukraine. 2022. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Be_Brave_Like_Ukraine.
9. Доценко О. Бренд на \$3+ млн. Bravery to be Ukraine стала найдорожчою кампанією України – як її безкоштовно поширювали світом. 2022. – URL: <https://ain.ua/2022/05/30/brend-na-3-mlrd-bravery-to-be-ukraine/>.
10. Кулеш С. Стартував онлайн-курс з історії України Be Brave Like Ukraine. 2022. – URL: <https://itc.ua/ua/novini/startuvav-onlajn-kurs-z-istoriyi-ukrayini-be-brave-like-ukraine/>

Лой А.,

аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства ДТЕУ

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Розвиток інноваційної діяльності підприємств торгівлі є однією з ключових складових їх повоєнного відновлення в Україні. Після складних економічних та соціальних перетворень останніх років,

важливо зрозуміти, які дії та заходи можуть сприяти ефективному використанню інновацій для розвитку підприємств торгівлі та їхньому успішному повоєнному відновленню.

Підприємства торгівлі мають можливість ефективно використовувати різні інноваційні технології та інструменти для забезпечення стабільного розвитку та конкурентоспроможності на ринку. Однією з найбільш важливих технологій є впровадження електронної комерції, що дозволяє здійснювати продажі та покупки через Інтернет. Вона дозволяє підприємствам торгівлі збільшити свій обсяг продажів та підвищити рівень задоволеності клієнтів, завдяки більш широкому асортименту товарів та послуг.

Однак, важливо зазначити, що інноваційний розвиток не обмежується використанням новітніх технологій. Підприємства можуть використовувати інші методи для вдосконалення своєї діяльності, такі як залучення нових клієнтів через маркетингові заходи, розвиток нових товарів та послуг, а також вдосконалення логістики та управління ланцюгом поставок.

Також, важливо звернути увагу на кадрові ресурси. Розвиток інноваційної діяльності вимагає наявності кваліфікованого персоналу зі спеціалізованою освітою та досвідом роботи у відповідних галузях. Тому, підприємства повинні забезпечувати постійне навчання та розвиток своїх працівників. Крім того, необхідно встановлювати відповідну корпоративну культуру, яка стимулюватиме та підтримуватиме інноваційну роботу та експерименти. Така культура передбачає розуміння, що невдачі та помилки – це не негативний результат, а навпаки, це можливість навчитися та зробити краще у майбутньому. Також важливим є співпраця між підприємствами та науковими установами, що дозволяє обмінюватись досвідом та знаннями та розробляти інноваційні проекти.

У майбутньому, розвиток інноваційної діяльності в торгівельній галузі буде продовжуватись. Це стане можливим завдяки постійному розвитку технологій та наукових досліджень, підтримці з боку держави та інших підприємств, а також наявності кваліфікованих кадрів у галузі.

Для забезпечення успішного розвитку інноваційної діяльності в торгівельній галузі, підприємства можуть здійснювати такі заходи:

- активно залучатись до державних програм та ініціатив, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності;
- розробляти та впроваджувати нові технології для підвищення ефективності та якості своєї діяльності;

- розвивати електронну комерцію та онлайн-торгівлю;
- забезпечувати постійне навчання та розвиток своїх працівників.

В той же час, державні програми та ініціативи спрямовані на підтримку інноваційних проектів та співпрацю між підприємствами та науковими установами також можуть допомогти у розвитку інноваційної діяльності в галузі торгівлі. Тому для підтримки розвитку інноваційної діяльності в Україні, національна державна політика повинна сприяти:

- фінансуванню науково-дослідних робіт та інноваційних проектів;
- підтримці партнерства між підприємствами та науковими установами для спільного розвитку інновацій;
- наданню пільг та підтримки в розвитку електронної комерції та онлайн-торгівлі;
- забезпеченню кваліфікованого персоналу зі спеціалізованою освітою та досвідом роботи у відповідних галузях.

Для досягнення успіху в інноваційній діяльності підприємства повинні бути готовими до змін та постійно вдосконалювати свою діяльність. Ці кроки дозволять підприємствам торгівлі в Україні стати більш конкурентоспроможними на міжнародному ринку та забезпечити стабільний економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Інноваційний розвиток України: теорія та практика: монографія / за ред. В.Г. Петрова. Київ: Видавництво Національного університету «Києво-Могилянська академія», 2018. 456 с.
2. Макарова І.В., Кобильський О.Ю. Інноваційна діяльність підприємств торгівлі в Україні. Економіка і управління: науково-практичний журнал, 2017, № 3 (12), с. 63–70.
3. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#n12>

Назукова Н.,
канд. екон. наук, старший науковий співробітник
відділу державних фінансів
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»

РОЛЬ ОСВІТИ ТА ІННОВАЦІЙ У ПОВОЄННОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Узагальнення результатів емпіричних досліджень щодо факторів повоєнного економічного зростання таких країн, як США, Німеччина та інших країн Західної Європи, Південної Кореї та Ізраїлю дозволяє зробити висновок, що головним фактором збільшення ВВП на душу населення стало збільшення інвестицій в основний капітал і робочу силу, що відігравали важливу роль до 1970-х, а також зростання продуктивності, яку слід розуміти як ефективність, з якою праця та капітал використовуються у виробництві і яка залежить від технологічного прогресу.

Рушійною силою чудес розвитку післявоєнної Європи, включаючи переможені держави, була реконструкція за Планом Маршалла. У період відбудови та структурної модернізації 1950-х рр. вагому роль відіграла робоча сила. Освітня політика держав Західної Європи була направлена на забезпечення економіки необхідними кадрами, інвестиції в середню та вищу освіту зростали.

Інвестиції в освіту відіграли вагому роль і у повоєнній відбудові Південної Кореї. Фізична присутність США та їх геополітичні мотиви в регіоні мали унікальний і глибокий вплив на корейську освіту. Лише близько 100 млн дол. було витрачено на освіту та навчання у період відновлення після корейської війни. Саме завдяки американським інвестиціям у період з 1945 р. по 1965 р. відбулось швидке зростання кількості закладів, викладачів і студентів.

До 1970-х повоєнні економіки успішних країн Західної Європи та Азії наповнилися капіталом та робочою силою, сформувавши усталені підходи до макрофінансової стабілізації та освітні системи, орієнтовані на потреби ринку праці, увійшли до клубів вільної торгівлі, оформивши відповідні економічні союзи та усунувши торговельні та інші обмеження. Таким чином конкуренція вивела на перший план фактор продуктивності, збільшення якої відтоді є головною запорукою економічного зростання.

Південна Корея після 1970-х продовжила зростати випереджаючими темпами відносно країн ОЕСР. Корейський процес економіч-

ного «наздоганяння» тривав навіть після фінансової кризи 1997 р. Це стало можливим завдяки переходові країни від промислової структури, заснованої на низькооплачуваних, трудомістких галузях, до структури, заснованої на капіталомістких та науково-технічних секторах. З початку 1980-х вона перейшла до галузей, що ґрунтуються на знаннях, із стратегіями досліджень і розробок, заснованими на «наздоганянні» за допомогою методу зворотної розробки та дублювання/імітації наукових розробок. Одним із найважливіших висновків, з яким погоджуються дослідники економічного зростання, є те, що країни, які ступили на шлях розвитку пізніше, мають більший потенціал для «наздоганяння» лідерів саме завдяки доступові до всього обсягу уже існуючих технологій, без необхідності їх винайдення. Що далі країна відстає від промислового лідера на момент початку економічного дива, то більший її потенціал для швидкого зростання та «наздоганяння». Цей висновок важливий для післявоєнного розвитку України.

На відміну від Кореї, Ізраїль орієнтований на нові знання, їх патентуванні, на експорті патентованих ноу-хау та високотехнологічної продукції з високою часткою доданої вартості. Зі створенням держави Ізраїль у 1948 р. до неї почали переїздити вихідці з різноманітних частин світу: як з розвинених, так і з найбідніших. Процес імміграції до Ізраїлю був тривалим, із значними сплесками у 1960-х та 1990-х. Необхідність забезпечити усіх робочими місцями призвела до поділу населення за знаннями, уміннями і навичками. Підхід, що сформувався, ускладнює отримання вищої освіти населенням, що має слабе соціально-економічне підґрунтя. Питання послаблення бар'єрів до вищої освіти підіймалося у 1990-х, водночас суттєвих змін у вимогах до вступників до вишів не відбулося. Слабка реакція влади на протести може бути пояснена відсутністю дефіциту високоосвічених працівників, які іммігрували у 1990-х з колишнього СРСР. Сьогодні Ізраїль фінансує вищу освіту кращих випускників шкіл. Розподіл державного фінансування освіти за рівнями в Ізраїлі виглядає так: на початкову і середню освіту розподіляється 37,9% та 29,3% видатків відповідно, на вищу освіту – 15%. Для порівняння, у Кореї на початкову і середню освіту розподіляється майже така ж кількість, тоді як на вищу освіту майже на 6% більше видатків. Слід зауважити, що Корея «дозволила собі» збільшення фінансування підготовки фахівців з вищою освітою лише після того, як рівень доходу на душу населення досяг 8 тис дол (у 1992 р.) [1]. Якщо поглянути на пріоритетні напрями підготовки фахівців з вищою освітою, то в Ізраїлі це науково-технічні, інженерні та математичні науки.

Список використаних джерел

1. Mundle, Sudipto, (1998), Financing human development: Some lessons from advanced Asian countries, World Development, 26, issue 4, p. 659–672.

Осіпова Л.,

канд. екон. наук, доцент

Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інноваційна діяльність являється одним із шляхів вирішення проблем підвищення ефективності виробництва, а ефективна інноваційна стратегія держави є фактором світової інтеграції та повоєнного відновлення економіки України. Інноваційній діяльності підприємств та інноваційній політиці держави присвячені праці багатьох вчених: І. Федулової, Л. Федулової, А. Амоші, В. Зянька, О. Маслак, К. Дорошкевич, Л. Чумака, Д. Крикуненка, В. Бурлака, В. Вовк, В. Гевко, Ж. Говорухи, І. Гончарука, Т. Гринька, А. Козлова, Л. Лебедева, О. Луцків, Р. Топіна, Т. Беялова, І.В. Яцкевич та ін.

Сучасне економічне зростання це безперервний інноваційний процес. Успіх у глобальній конкуренції безпосередньо пов'язаний з державною інноваційною політикою, під якою розуміють комплекс заходів зі створення соціально-економічних, організаційних та правових умов ефективного розвитку інноваційної діяльності, впровадження сучасних екологічно чистих та ресурсощадних технологій, збільшення випуску конкурентоспроможної інноваційної продукції. Урядом України розроблено стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Держава намагається створити заохотливі умови і можливості для стимулювання співпраці науковців між собою та з представниками бізнес-середовища задля комерціалізації інноваційної продукції, намагається налагодити комунікацію та співпрацю суб'єктів господарювання із науковим середовищем, що має збільшити кількість інновацій, які будуть цікаві ринку та відповідатимуть його запитам.

Проте інноваційні стратегії держави, нажаль, не є ефективними особливо в промисловості і війна суттєво погіршила ситуацію.

Огляд European Innovation Scoreboard 2021 свідчить про те, що Україна втратила позиції в своїх показниках інноваційного розвитку в порівнянні з 2014. Згідно Global Innovation Index 2021, Україна посідає 49 місце серед 132 економік. У 2021 році Україна має кращі результати за інноваційними показниками, ніж у попередні роки й посідає третє місце серед 34 країн з нижчим за середній рівень доходу, та загальне 32 місце серед 39 економік Європи. Серед наших кращих показників – традиційно висока якість людського капіталу, а найгірші – це стан інституцій та інфраструктури (відповідно 91 та 94 місця) [1]. А в 2022 році Україна в Глобальному інноваційному індексі посіла 57 місце, утримуючи 4-ту позицію серед 36 країн економічної групи lower-middle income [2]. Війна значно посилила процеси деградації інноваційних екосистем промислових хайтек секторів й, в першу чергу, серед промислових МСП. Майже половина перестали існувати. Але ситуація в кожному регіоні складається по різному. Війна, разом з тим, надала Україні величезну увагу та підтримку ЄС та міжнародної спільноти, наприклад, грант на 20 млн євро спеціально для 200 українських стартапів та інноваційних МСП [1]. ЄС уже активно підтримує «зелену» трансформацію України в енергетиці, сільському господарстві та транспортній галузі, виділяючи 300 млн євро грантів та €700 млн позик. І це далеко не все.

Інноваційна політика держави у повоєнний період – це комплексна реалізація стратегічних пріоритетів інноваційного відновлення та розвитку економіки країни у секторах та регіонах, збалансованого з інтелектуальним потенціалом та виробничими ресурсами регіонів на базі знань та інновацій [3]. Заходи післявоєнної інноваційної політики мають бути спрямовані на формування та реалізацію ефективної державної політики розвитку науки та стимулювання інновацій; інтеграцію наукового сектора і економіки; технологічну модернізацію виробництва; запровадження європейських стандартів у сфері організації виконання та фінансування наукових досліджень; формування (відродження, модернізація) мережі центрів дослідницької та інноваційної інфраструктури; створення належних фінансових стимулів до продуктивної праці дослідників; популяризацію вітчизняної науки, підвищення її соціального статусу [4].

Список використаних джерел

1. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна?
URL : <https://www.industry4ukraine.net/publications/innovacijnyj-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna/>

2. ВОІВ: оприлюднено глобальний інноваційний індекс 2022 року. URL : <https://ukrpatent.org/uk/news/main/wipo-global-innovation-index-2022-29092022>
3. Яцкевич І. В. Інноваційна політика України у післявоєнний період. *Економіка а суспільство*. Випуск 39. 2022. URL : <file:///C:/Users/User/Downloads/1392>
4. Белялов Т. Інноваційний розвиток підприємництва в умовах війни та в післявоєнний період. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20218/1/PIONBUG_2022_P066-067.pdf

Передерій Т.,
аспірант ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

В сучасних умовах війни чимало українських підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були релокувати бізнес в більш безпечні регіони або припинити роботу. Згідно даних досліджень Advanter Group, за результатами 2022 року, 26,5% підприємств повністю зупинили роботу[1].

Водночас дефіцит електроенергії, руйнування підприємств та інфраструктури, порушення логістики, скорочення пропозиції товарів та послуг, зростання виробничих витрат, а також низька платоспроможність населення продовжують суттєво впливати на економічну активність підприємств, і в тому числі на економіку держави в цілому.

Саме тому невід’ємним пріоритетом інноваційного відновлення розвитку економіки у повоєнний період, яка передбачатиме управління збалансованим інтелектуальним потенціалом та виробничими ресурсами є інноваційна діяльність.

Інноваційна політика України є основою перспективної економічної політики та найважливішим інструментом реалізації інвестиційного спрямування держави у повоєнний період [2].

Указом Президента 266/2022 створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни (далі – Нацрада) [3], яка має три основні завдання: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України; визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди; підготовка стратегічних

ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди.

На конференції з питань відновлення України в Лугано 04–05 липня 2022 року представлено проект Плану відновлення України [4], який включає три етапи відновлення: «терміново» (2022), «відбудова» (2023–2025) та «модернізація» (2026–2032). Цим етапам відповідають і три основні цілі плану: стійкість: забезпечити економічну, соціальну та екологічну стійкість у марафоні до перемоги; відновлення: знайти ефективні рішення для якнайшвидшого відновлення найважливіших економічних та соціальних процесів, і природних екосистем; модернізація: розробити план модернізації країни, який забезпечить стійкий економічний ріст та добробут населення. Представлений проект Плану відновлення містить п'ять принципів: негайний початок, поступовий розвиток; нарощування справедливого добробуту; інтеграція в ЄС; build back better (включаючи перехід до зеленої економіки); стимулювання приватних інвестицій та підприємництва. План містить 15 так званих національних програм, згрупованих у три сектори: стратегічний імператив (безпека, інтеграція в ЄС, довкілля, енергетика), сприятливі фактори (поліпшення бізнес-середовища, доступ до екстреного фінансування, макрофінансова стабільність) та рушії відновлення (розвиток секторів економіки з доданою вартістю, освіта, модернізація житла та інші).

Таким чином, в умовах повоєнного періоду інноваційна діяльність України має враховувати сучасні тенденції внутрішніх і зовнішніх факторів соціально-економічного розвитку держави при інтеграції європейської інноваційної системи, а також впроваджувати системні інструменти модернізації економіки з гнучким управлінням та з урахуванням сьогоденних викликів.

Список використаних джерел

1. Бізнес не бачить перспектив покращення економічної ситуації найближчим часом – дослідження. URL: <https://forbes.ua/news/biznes-poki-ne-bachit-perspektiv-pokrashchennya-ekonomichnoi-situatsii-doslidzhennya-16022023-11771>. (Дата звернення: 05.03.2023).
2. Яцкевич І.В. Інноваційна політика України у післявоєнний період // Електронне наукове фахове видання «Економіка та суспільство» 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1392>. (Дата звернення: 05.03.2023).

3. Указ Президента України № 266/2022 «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>
4. Outcome Document of the Ukraine Recovery Conference URC2022: 'Lugano Declaration' (Lugano, 4–5 July, 2022). URL: https://reliefweb.int/report/ukraine/outcome-document-ukraine-recovery-conference-urc2022-lugano-declaration-lugano-4-5-july-2022?fbclid=IwAR04jKBC7H_VdMjopNiaUeRNjkbvdm4yh0OwIUESbJnmrRvvSq5qIowzxpK

Підкамінний І.,

канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНА НЕМИНУЧИСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Значення інноваційної діяльності в підвищенні конкурентоспроможності підприємства, регіону та держави в цілому недооцінити важко, адже її результатом є нові технології, процеси, продукти. Виробництво та комерціалізація інновацій сприяє створенню нових робочих місць в регіонах розміщення інноваційних підприємств, залученню інвестицій у виробничу, транспортну та соціальну інфраструктуру, збільшенню податкових надходжень у державний бюджет.

В попередні роки інновації не були пріоритетом в діяльності українських підприємств через їх високу ризикованість, інвестиційний апетит і потенційно руйнівний характер для усталених товарних ринків і застарілих технологічних укладів (2–3 рівня) національної економіки України. До 2014 році продукція українських підприємств, з найвищою внутрішньою конкурентоспроможністю (товари чорної металургії, машини та устаткування, харчові продукти, ІТ-послуги) в основному, експортувалася. Вона, на відміну від ІТ-послуг, має не надто високий рівень доданої вартості (порівняно з «високими технологіями»), а тому не здатна в довгостроковому періоді сприяти соціально – економічному зростанню суспільства.

Післявоєнне відновлення країни, як передбачається, спричинить сплеск національних інноваційних розробок, здатних створити ринки нової продукції. Завданням державної влади України є створення соціально-економічного та політичного середовища для сприйняття

нових ідей і впровадження технологій. Існуючу нормативно-правову базу інноваційної діяльності підприємств в Україні необхідно доопрацювати в напрямку створення зон пріоритетного інноваційного розвитку, спеціальних економічних зон, технологічних і наукових парків.

Післявоєнне економічне поживлення в Україні, зумовлене прямими іноземними інвестиціями, потребуватиме їх державної підтримки та захисту не тільки на національному рівні. Але й на регіональному. В обласних державних адміністраціях доцільно було б створити офіси підтримки регіональних інновацій, що сприяли би цільовому залученню підприємств і інвестицій для забезпечення створення нових соціально-економічних середовищ в областях, створенню нових підприємств і галузей, реалізації інноваційних проєктів талановитої молоді.

Для післявоєнної України відкриються великі можливості для утворення нових економічних кластерів на базі індустріальних (промислових) парків (яких в державному реєстрі сьогодні налічується 60). Тільки держава може забезпечити концентрацію фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках науково-технологічного розвитку країни, здійснення моніторингу та прогнозування розвитку технологій у світі. Жоден підприємець ніколи не буде фінансувати фундаментальні наукові дослідження, прогнозований успіх яких навряд чи буде перевищувати 5% та орієнтуватися на імовірний ринковий попит у далекій перспективі. Разом з тим, такі найсучасніші технології як high-hume та метатехнології (напр., мережевий комп'ютер, сучасні технології зв'язку, організаційні технології), що є інструментами спостереження та трансформації діяльності людей, створюються в країнах із потужним державним регулюванням науково-дослідної, науково-технічної та інноваційної діяльності.

Отже, переорієнтація державної ринково-орієнтованої інноваційної політики на – технологічно-орієнтовану, забезпечить плановану переорієнтацію структури національної економіки на розвиток високотехнологічних галузей, створення нових робочих місць, підвищення соціально-економічного добробуту населення та освоєння нових зарубіжних ринків.

Прокопенко Н.,

*д-р біол. наук, головний науковий співробітник
ДУ «Інститут геронтології ім. Д.Ф. Чеботарьова НАМН України»*

РЕФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ПРОЄКТУВАННЯ ЦЕНТРІВ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ ЯК ФАКТОР ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Війна Росії проти України завдала і продовжує завдавати величезних збитків економічному та соціальному розвитку країни, гинуть чи стають інвалідами тисячі молодих здорових людей, руйнується інфраструктура, міста, села, погіршується екологічна ситуація, погіршуються демографічні умови відтворення населення. При цьому страждають як кількісні, так і якісні характеристики трудових ресурсів. У цих умовах швидко втрачається трудовий потенціал. Для відновлення економіки та інфраструктури необхідні інвестиції. Однак інвестори, які забажають запустити виробництво в країні з такими демографічними умовами, зіткнуться з нестачею робітників та фахівців. Таким чином, одним із основних ризиків у рамках реалізації інвестиційних проєктів є зниження трудового потенціалу окремого регіону та країни в цілому. Комплексні позитивні зміни у регіонах неможливі без ефективного використання регіонального потенціалу, розширення можливостей працевлаштування та отримання доходу на тлі подолання наслідків війни та нерівномірності географічного та обласного поділу цих можливостей на засадах збалансованого соціально-орієнтованого розвитку.

На думку Нобелівського лауреата щодо економіки Пола Кругмана, перспективи розвитку окремих регіонів зумовлені двома групами базових факторів. До однієї групи він відносить забезпеченість природними ресурсами та вигідне географічне положення, а до іншої групи – агломераційний ефект, людський капітал, інститути, що сприяють зростанню мобільності населення, поширенню інновацій та ін. Натомість, людський капітал сприймається як сукупність знань, умінь, навичок, які використовуються для задоволення різноманітних потреб людини і суспільства загалом, тобто як сукупність

людських можливостей, що використовуються для здобуття природних (здоров'я, інтелект, творчі здібності) та набутих (знання, навички, продуктивна праця) доходів, розвинених в результаті інвестування в оздоровлення, освіту, професійну підготовку, науку. Ці характеристики визначають якість трудових ресурсів, що у умовах інноваційної економіки є необхідним чинником забезпечення прогресивного розвитку суспільства. Війна, яку зараз переживає наше суспільство, породжує зростання тягаря для громадського здоров'я через психічні розлади та інвалідність населення. В Україні має застосовуватися цілісна система реабілітації населення, постраждалого від повномасштабної російської воєнної агресії. На сучасному етапі розвитку суспільства здійснення комплексу заходів для соціальної адаптації інвалідів у суспільство з наданням можливості отримання працездатності є одним із пріоритетних напрямків соціальної політики держави. Для рішення цієї проблеми необхідне формування спеціальних закладів – центрів професійно-трудової реабілітації (далі ЦПТР) [Прокопенко О.В., к.арх. <https://apx.org.ua/architect/24037-skyzn-e-ydey-reabylytaczynn-h-czentrov-architecture-of-a-rehabilitation-centre.html>].

Основними принципами ЦПТР є доступність, комплексність, трансформованість та комфортність. До соціальних факторів, що впливають на проектування ЦПТР, належать: самореалізація, адаптація, можливість вільного пересування, зниження нервового та фізичного навантаження, організація дозвілля, повсякденний догляд, медичне обслуговування. Інтегрований підхід до професійно-трудової реабілітації населення забезпечує оптимальні можливості для праці й життя як здорових громадян, так і інвалідів та інших маломобільних груп населення (далі ІтаІМГН) із диференційованим урахуванням їх специфічних вимог. Організація комплексних реабілітаційних центрів дасть змогу суб'єктам державної програми реабілітації ІтаІМГН скоротити терміни адаптації, відновлення ІтаІМГН і повернення їх у соціальне середовище.

Відповідно до «Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр.» перед нашою державою стоїть багато цілей і завдань на шляху до сталого розвитку. Однієї з основних стратегічних цілей є підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів. Трудовий потенціал регіону характеризує можливості, що можуть бути мобілізовані та приведені в дію у процесі праці. В умовах повномасштабних військових дій, в силу особливостей демографічної обстановки, що скла-

лася, формування ЦПТР для імплементації професійно-трудової реабілітації щодо управлінням громадським здоров'ям дозволить пришвидшити відновлення трудового потенціалу регіонів країни та держави в цілому.

Савчук П.,

д-р техн. наук, директор

Волинської державної сільськогосподарської дослідної станції

Інституту картоплярства Національної академії

аграрних наук України

Кужель Е.,

патентний повірений України, рег. № 144

Савчук Л.,

канд. біол. наук, доцент,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

НАУКА І БІЗНЕС ЯК ВПОРЯДКОВАНА ІНТЕГРАЦІЯ ВАЖЛИВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Відомо [1, 2], що в переважній більшості всесвітня наукова спільнота в галузі економіки і технологій, а також провідні практики технологічного бізнесу схильні до думки, що шлях до добробуту мешканців будь-якої країни тримається на інноваціях з ретельним плануванням останніх. На заваді розвитку української економіки у різноманітних видах діяльності стало виникнення дисбалансів, диспропорцій та викривлення інформаційних потоків, які консервують кризові явища у всіх фазах суспільного життя, поглиблюють деіндустріалізацію у сфері матеріального виробництва. Усе це є наслідком відсутності критично необхідного рівня впливу держави на макровідтворювальні процеси, пропорції та достатнього рівня керованості структурними зрушеннями у базових ланках національного господарства. Тому слід визнати, що перед нашим суспільством став бар'єр у формі ряду господарських перегинів, які поглиблюють сировинну спрямованість економіки та енергозалежність країни.

Використання науково обґрунтованого прогнозування та перспективного планування в рамках стратегічних рішень у багатьох випадках суттєво полегшують процеси досягнення позитивних результатів і дозволяє оптимізувати та сконцентрувати різноманітні

ресурси, які можуть бути спрямовані на вирішення актуальних завдань сьогодення та перспективних задач розвитку економіки, а у підсумку одержати максимально високий прибуток [2].

Слід визнати, що основні доходи підприємств формуються за наявності оригінальних технологій та моделей ведення бізнесу, у підвищенні ефективності яких впливову роль відіграє грамотне управління інноваційними проектами. Тобто, правильний вибір стратегії і напрямків галузевого розвитку, як свідчать процеси у реальному секторі економіки, є запорукою успішної реалізації будь-якого проекту. Крім вище наведеного, слід врахувати, що наука і бізнес – це тісно пов'язаний дует, у якому для оптимізації управлінських процесів необхідно враховувати поєднання оперативного і стратегічного їх аспектів. Тобто, слід взяти до уваги, що управлінський процес є бінарною системою.

Волинська державна сільськогосподарська станція Інституту картоплярства НААН України (ВДСГДС) активно працює в інноваційному середовищі, над впровадженням власних технологій в бізнес, так і шляхом науково-технічної кооперації з виробниками інноваційної продукції.

Один з напрямків ВДСГДС – розвиток картоплярства в Україні. Спільно з Інститутом картоплярства НААН впроваджуємо нові сорти картоплі в дочірніх дослідних господарствах та СОК «Волинська картопля» за рахунок використання власних технологічних інновацій. Актуальним є питання модернізації картоплесховища для збільшення його продуктивності та якості зберігання продукції. В цьому плані напрацьовано відповідні патентні розробки, йде пошук фінансових ресурсів на їх реалізацію.

Також спільно з ТОК «Пастернак» працюємо над вдосконаленням технології виробництва біогумосу для розвитку технологій органічного землеробства та вирішення екологічних проблем, зокрема шляхом переробки рослинних відходів, що накопичуються на території м. Луцька.

Таким чином, симбіоз взаємодії в ланці наука та бізнес буде сприяти технологічному прогресу у галузі АПК у Волинській області.

Список використаних джерел

1. Голяк В. А. // Усунення господарських дисбалансів і диспропорцій як важлива передумова відновлення економічного зростання в Україні // Журнал «Економіст» – № 7. – 2019 р. – С. 7.

2. Кужель Е.В., Павліха Н.В. / Интеллект – інформація – інновації – триєдиний засіб позитивних зрушень в економіці // Інформація, аналіз, прогноз, стратегічні важелі ефективного державного управління: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції 7 листопада 2019 р. // м. Київ. – 2019. – С. 184–187.

Сбехат Ф.,

*студент 4-го курсу факультету економіки,
менеджменту та психології ДТЕУ*

НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ В ПІСЛЯВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Великою проблемою для інноваційного розвитку є сучасний геополітичний стан в країні. В умовах війни показники, які мали погану динаміку, погіршились ще більше. Воєнний стан значно посилив процеси деградації інноваційних екосистем промислових хайтек секторів і малих та середніх підприємств. Так, більше 40% промислових МСП зупинили свою роботу. Тим, що працюють, й в режимі елементарного виживання керівникам не до інновацій – лічені з них розглядають цей напрям роботи як пріоритетний, й такий, що має відношення до головного пріоритету – отримання бодай якихось замовлень.

Багато інноваційних МСП до війни працювали на експортних ринках – сьогодні вони так само втрачені, або заморожені. В режим виживання перейшли також десятки екосистемних НДІ, інкубаторів – акселераторів, бізнес-об'єднань, агенцій розвитку тощо. [1]

Стратегічною перевагою України у післявоєнний період є розвиток інноваційної складової. Так, широкий спектр наукових досліджень, вміння практично застосувати комерціалізацію інноваційних результатів, кваліфікаційні кадри сприяють інноваційному розвитку країни, що відповідає ідеології стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. [2]

Основними напрямками інноваційного розвитку промислового сектору в післявоєнній Україні можуть бути:

- підтримка іноземних партнерів для збереження існуючої науково-дослідної та інноваційної бази, а також створення нових можливостей для українських стартапів та інноваційних малих і середніх підприємств;

- розробка комплексної інноваційної політики, яка оптимізує структуру інноваційної системи та прогресивні форми ринкових інститутів і створює основу для функціонування економіки;
- створення сприятливого середовища для інноваційного розвитку шляхом реалізації державної та регіональної політики, спрямованої на досягнення довгострокових соціально-економічних цілей та відтворення якісного основного капіталу;
- підвищення ролі вищих навчальних закладів як «інкубатора» фундаментальних і прикладних досліджень та розробок, а також місця для реалізації стартап-ідей. [3] Цього можна досягти шляхом фінансування найбільш привабливих технологій, забезпечення взаємодії вищих навчальних закладів з компаніями та іншими інноваційними/дослідницькими установами, а також формування державної підтримки найбільш цікавих проектів.

При успішному впровадженні напрямів інноваційного розвитку зазначених вище, для малого і середнього бізнесу в післявоєнній Україні з'являться нові перспективи розвитку. Зокрема, це розвиток сильної та стійкої інноваційної екосистеми, яка може сприяти соціально-економічному розвитку країни та створення нових можливостей для українських стартапів та інноваційних малих і середніх підприємств шляхом залучення підтримки іноземних партнерів.

Серед інших перспектив – оптимізація інноваційної системи та формування прогресивних форм ринкових інститутів, може допомогти залучити нові інвестиції та створити робочі місця в промисловому секторі. Посилення ролі вищих навчальних закладів як «інкубатора» фундаментальних і прикладних досліджень і розробок, може призвести до комерціалізації інноваційних результатів і появи нових високотехнологічних продуктів і послуг. Загалом ці перспективи можуть допомогти Україні подолати виклики, зумовлені війною та геополітичною ситуацією, та побудувати сильний і конкурентоспроможний промисловий сектор, здатний сприяти розвитку та процвітанню країни.

Таким чином, післявоєнний період в Україні буде мати значні виклики для інноваційного розвитку промислового сектору. Конфлікт призвів до значної деградації інноваційних екосистем промислових високотехнологічних секторів та малих і середніх підприємств, багато інноваційних малих і середніх підприємств припинили свою діяльність, а науково-дослідні інститути та агенції з розвитку перейшли в режим виживання. Перспективи інноваційного розвитку промислового сектору в післявоєнній Україні полягають в оптимізації інноваційної системи та державній підтримці найбільш цікавих проектів.

Також, завдяки створенню фондів відновлення економіки України після війни, Фонду відновлення майна, Фонду економічного відновлення та трансформації, Фонду підтримки малого та середнього бізнесу, Україна може досягти довгострокового сталого розвитку та подолати виклики післявоєнного періоду.

Список використаних джерел

1. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/innovacijnyj-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna/>
2. Кабінет Міністрів України «Розпорядження Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
3. В Україні запрацювали чотири фонди відновлення: що це і як допомогти. 2022. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/12/683904/>

Слободяник О.,

аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства ДТЕУ

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БРЕНДУ ПІДПРИЄМСТВА

Активний розвиток споживчих ринків, зростаючий вплив нових каналів розповсюдження інформації, поряд із подальшою міжнародною інтеграцією товарних ринків та ринків послуг в цілому зумовлює суттєве підвищення ролі та значення бренду як однієї з найважливіших конкурентних характеристик діяльності підприємств майже у всіх галузях. І якщо для найбільших та найвідоміших компаній світу оприлюднюються окремі рейтинги вартості їхніх брендів, що вимірюється десятками та сотнями мільярдів доларів [1, р. 30–36] та є співставною з ринковою капіталізацією цих компаній, таким чином підкреслюючи значення бренду для загального інвестиційного потенціалу компанії, в цілому, навіть на найрозвиненіших ринках, усталені та загальноприйняті підходи до оцінки та прогнозування впливу бренду на стратегію та ефективність діяльності підприємств не сформувалися. У той самий час, конкуренція за доступ до капіталу, необхідного для розвитку підприємств, також посилюється та все

більше набуває характеру змагання за найкращі довгострокові перспективи продукції компаній на своїх ринках. Таким чином, суб'єктивні та підвладні інформаційному впливу уявлення окремих інвесторів, кредиторів та інших постачальників капіталу про вартість та, головне, перспективи бренду окремого підприємства, суттєво впливатимуть на інвестиційну привабливість, а отже й спроможність, останнього. А для самих постачальників капіталу релевантність таких оцінок стає критичною складовою прийняття інвестиційних рішень.

З іншого боку, не менш важливим є оцінювання ефективності інвестиційного потенціалу бренду й для самого підприємства, оскільки успішний розвиток бренду (або портфелю брендів) вимагає значних організаційних, трудових й, передусім, фінансових витрат. Так, згідно з деякими дослідженнями, усереднене співвідношення маркетингових бюджетів (у яких суттєву частку займають власне витрати на створення та просування бренду або брендів) до доходів компаній на світових ринках хоча й досі не повернулось до значень, притаманних періоду до пандемії COVID-19, останнім часом активно зростає, й досягло у 2022 р. рівня у 9,5% [2, р. 4]. Відповідно, ефективність (окупність) витрачання десятої частини річного доходу підприємства, на наш погляд, безперечно вимагає ретельної та зваженої оцінки інвестиційного потенціалу таких витрат.

Окрім того, проблема інвестиційного потенціалу бренду не обмежується його статичною оцінкою. Важливішими є питання ідентифікації чинників, які формують довгострокову вартість бренду, розробки заходів щодо позитивного впливу бренду на загальний інвестиційний потенціал підприємства, побудови системи постійного моніторингу та коригування даних заходів тощо. Лише в такому випадку інвестиційний потенціал бренду розкриватиметься з огляду на довгострокову успішність та інвестиційну привабливість підприємства повною мірою.

Теоретичні дослідження щодо створення брендів, управління ними, оцінки їх вартості є чисельними, але, на нашу думку, дуже плюралістичними щодо самих понять та пропонованих методичних підходів, й вимагають систематизації у вужчому контексті. З іншого боку, зв'язок діяльності із розбудови брендів підприємств та їх інвестиційного потенціалу в широкому сенсі досліджений неповно. Отже, можна зауважити, що накопиченого наукового досвіду поки що недостатньо для формування інтегральної системи оцінювання інвестиційного потенціалу бренду підприємства, особливо в умовах швидкоплинного розвитку ринків та технологій.

Таким чином, відсутність системних теоретичних напрацювань щодо побудови комплексної системи оцінки вартості, а відповідно й інвестиційного потенціалу, бренду та прийняття на її основі відповідних управлінських рішень, з одного боку, і об'єктивна потреба у таких інструментах корпоративного менеджменту, з іншого, обумовлюють високу актуальність наукових пошуків з даної проблематики та їх апробації у діяльності вітчизняних підприємств, що поступово стають повноправними учасниками розвинених ринків.

Список використаних джерел

1. Brands as Acts of Leadership. Best global brands 2022: Interbrand. URL: <https://interbrand.com/best-global-brands-2022-download-form> (Last accessed: 02.03.2023).
2. The State of Marketing Budget and Strategy 2022: Gartner. URL: <https://www.gartner.com/en/articles/what-marketing-budgets-look-like-in-2022> (Last accessed: 02.03.2023).

Сокольська Т.,
д-р екон. наук, професор,
Білоцерківський національний аграрний університет
Поліщук С.,
канд. екон. наук, доцент,
Білоцерківський національний аграрний університет

ЕФЕКТИВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ФАКТОР ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Повномасштабна військова агресія росії проти України призвела не лише до величезних втрат людських життів, жахливих інфраструктурних руйнувань, а й суттєвого виснаження вітчизняної економіки, підриву макроекономічної стабільності та послаблення вітчизняного продуктивного капіталу. Очевидно, що післявоєнне відновлення нашої держави потребує впровадження особливих інструментів управління, серед яких на перше місце виступає науково-обґрунтована інноваційна політика, що сприятиме формування нових, конкурентоспроможних виробничих структур, прискорення науково-технічного, управлінського прогресу та посилення оборонних можливостей нашої країни.

Володіючи високоякісними людськими ресурсами (цей показник традиційно в міжнародних рейтингах України є найвищим), за весь період незалежності в Україні так і не було сформульовано ефективної інноваційної політики. Як наслідок, стан інституцій та інфраструктури відповідає 91 та 94 місцям України у зазначеному рейтингу [1]. І до сьогодні, існує законодавство, яке регулює інноваційну діяльність в Україні, є розгалуженим і розрізненим [2]. Інноваційна діяльність регулюється великою кількістю різноманітних нормативно-правових актів, що часто є суперечливими, а не доповнюють один одного. Крім того, більшість положень (навіть прогресивних) носять лише декларативний характер. Фінансування науково-технічної діяльності в Україні за останні п'ять років не перевищувала 0,4 % ВВП, тоді як законодавством передбачено 1,7 %. Частка цільового програмного фінансування наукових досліджень не перевищує 10 % загальних видатків на науку, замість 30% передбачених законом [1].

Водночас, наукова спільнота України посилено працює над формуванням бази даних завершених новітніх наукових розробок. І в цьому плані заслуговує на увагу проектна ініціатива НТУУ «Київський політехнічний університет ім. І. Сікорського» щодо створення Платформи повоєнної інноваційної трансформації України на базі Всеукраїнської інноваційної екосистеми «Sikorsky Challenge Україна»; ініціатива МОН щодо запуску вебплатформи «Наука і бізнес», Info Science Bot – науковий чатбот; Online Mentor Science&Business. В Білоцерківському національному аграрному університеті також сформовано перелік завершених наукових розробок щодо впровадження новітніх технологій в рослинництві і тваринництві. В цьому плані ми особливе місце відводимо залученню громад до цього процесу через оновлення та перегляд своїх стратегій розвитку, створення бізнес-інкубаторів, кластерів та написання грантових заявок на залучення міжнародних партнерів щодо розбудови логістичної інфраструктури.

Держава має відійти від практики стимулювання псевдонауки за принципом кількості публікацій, навіть і в «сумнівних виданнях». На перший план має виступати заохочення фундаментальних та прикладних досліджень, яке потребує державного фінансування. Видається доцільною інтеграція вітчизняної науково-інноваційної системи до Європейського дослідницького простору. І найголовніше, удосконалити інвестиційну стратегію, в частині спрощення надходження інвестицій через унеможливлення корупційних проявів, що перешкоджають їх притоку.

Список використаних джерел

1. Писаренко Т.В., Куранда Т.К., Кваша Т.К. та ін. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науково-аналітична записка, К.: УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.
2. Makhinchuk V. et all. Problems of legislative regulation of innovative activity in Ukraine. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues. Volume 24, Issue 2, 2021. <http://surl.li/ffypv>.
3. Tuzubekova M.K. et all. Role of innovation in economy development of the world and Kazakhstan. Journal of Contemporary Issues in Business and Government Vol. 26, №. 1, 2020. URL: <http://surl.li/ffyle>.

Титиш Б.,
аспірант ДТЕУ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН

Цифровізація сьогодні стала незамінним супутником людини у будь-якій сфері повсякденного життя. Особливо яскраво переваги цифровізації проявляються в умовах викликів, з якими людство стикається останніми роками. Одними з перших в умовах динамічного середовища адаптивні механізми віднаходять та використовують підприємці. Отже, саме їх поведінка може слугувати об'єктом для аналізу при дослідженні впливу цифровізації на розвиток конкурентних відносин.

Конкурентні відносини є одним із ключових механізмів, що стимулюють групи людей до пошуку тих чи інших інновативних рішень з метою досягнення переваг в умовах ринкового протистояння з іншими економічними агентами. Проте, попри наявність внутрішньої боротьби на здобуття вигідних ринкових позицій, все більший вплив має зовнішня нестабільність. Донедавна найбільшим потрясінням для багатьох сфер виробництва стала пандемія коронавірусу, яка буквально паралізувала базову потребу людей у переміщенні через вимушені карантини.

Так, консалтингова компанія McKinsey провела дослідження з метою виявлення впливу коронавірусу на ті чи інші зміни в роботі підприємств. Вплив шоку пандемії мав різносторонні прояви: з одного боку, частка клієнтів, з якими компанії взаємодіють через

цифрові канали, зросла з 36% до 58% для світу у цілому. Таке зростання за умов відсутності фактору пандемії зайняло би близько трьох років. Змінились також і послуги: частка послуг, що були повністю або частково адаптовані до надання через цифрові канали зросла з 35% до 55% глобально, що за нормальних умов зайняло би цілих 7 років [1].

Іншим цікавим результатом дослідження стало обчислення коефіцієнта акселерації, який оцінювали як відношення очікуваної потреби часи для тієї чи іншої зміни до фактичного часу на впровадження. Найшвидше компанії адаптувались до переходу співробітників на віддалений формат роботи – проти очікуваних 454 днів перехід у середньому зайняв 10,5 днів, що формує коефіцієнт акселерації зі значенням 43. При цьому перехід супроводжувався впровадженням засобів дистанційного зв'язку та цифрового документообігу, що не було б можливо без впливу цифровізації [1].

Іншим потужним потрясінням для глобального устрою стала агресія РФ проти України в 2022 році, яка була визнана одним з ключових викликів сучасності Всесвітнім Економічним Форумом [2, с. 5]. Попри те, що ця війна мала глобальний вплив, найбільшим шоком вона стала, безумовно, для економіки України. В цьому контексті цифровізація також продемонструвала нові можливості досягнення стійкості в умовах значної нестабільності. Так, серед усіх секторів економіки саме ІТ-галузь продемонструвала стійкість та зростання, що є критично важливим чинником для підтримки добробуту країни в подібний час. Серед експорту послуг частка сектору інформаційних технологій сягнула 45%. Більше того, сумарний експорт ІТ-послуг в \$6,6 млрд перевищує обсяги експорту металургічної галузі, яка у довоєнний період була однією з основних галузей на рівні з сільським господарством, майже на \$1 млрд [3]. Такий прояв стійкості та гнучкості інноваційно ємкого виробництва є ще одним підтвердженням важливості участі цифровізації у формуванні переваг не тільки для здобуття локальної вигоди економічними агентами, а і для підтримки національної економіки в цілому.

Таким чином, цифровізація є прикладом формування конкретних переваг шляхом впровадження інноваційних рішень як на рівні окремих суб'єктів господарювання, на мезо- та макроекономічному рівні. Зростання глобальної нестабільності лише посилює тренд на все більш широке впровадження інформаційних технологій в різних сферах організації економічної активності, а тому широка розробка та впровадження цифрових рішень є важливим фактором забезпечення стійкості та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. How COVID-19 has pushed companies over the technology tipping point — and transformed business forever. *McKinsey & Company*. 2020. URL: www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/how-covid-19-has-pushed-companies-over-the-technology-tipping-point-and-transformed-business-forever
2. Chief Economists Outlook. World Economic Forum report. Geneva: Centre for the New Economy and Society, 2022. 31 p.
3. IT стало єдиною сферою українського експорту, що зростала у 2022 році. *Forbes Україна*. 2023. URL: forbes.ua/news/it-stalo-edinoyu-sferoyu-ukrainskogo-eksportu-yaka-zrostala-u-2022-rotsi-13012023-11072

Fedorchuk O.,

doktor nauk ekonomicznych, profesor nadzwyczajny katedry Zarządzania zagraniczną działalnością gospodarczą przedsiębiorstw Narodowy Uniwersytet Lotniczy

Dehtiarenko M.,

doktor nauk prawnych katedra Prawa Rolnego i Gospodarki Gruntami Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

ZARZĄDZANIE POWOJENNĄ ODBUDOWĄ INFRASTRUKTURY TRANSPORTOWEJ SEKTORA ROLNEGO UKRAINY W KONTEKŚCIE EUROINTEGRACJI

Konflikt zbrojny w Ukrainie, zagrożenie pandemią, negatywny wpływ zmian klimatycznych oraz ograniczenie tradycyjnych zasobów produkcyjnych aktualizują problem zapewnienia zrównoważonego rozwoju krajowego sektora rolnego w oparciu o szerzenie się zwiększania efektywności zarządzania infrastrukturą, zazielenienia i przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju biznesu.

Procesy transformacyjne w dzisiejszych warunkach zwiększają potrzebę jednoznacznego wskazania obecności rozwiniętej infrastruktury transportowej sektora rolnego jako jednego z najważniejszych elementów odnawiania przewag konkurencyjnych, zapewniającego optymalne warunki pracy, powstawanie wartości dodanej i zwiększenie ogólnej wartości sektora rolnego.

Z kolei integracja europejska jest głównym i niezmiennym nurtem polityki zagranicznej Ukrainy, a dalszy rozwój i pogłębianie stosunków między Ukrainą a UE odbywa się na zasadach stowarzyszenia politycznego, dobrego sąsiedztwa, integracji prawnej i gospodarczej.

Sieci transportowe w rolnictwie oraz ich efektywne zagospodarowanie i odbudowa w czasie wojny i po jej zakończeniu odgrywają kluczową rolę w poprawie jakości życia mieszkańców kraju oraz zwiększeniu możliwości rozwoju przemysłu.

Dlatego jednym z kluczowych obszarów współpracy między Ukrainą a UE jest rozwój infrastruktury transportowej, zwłaszcza w sektorze rolniczym, gdyż jest to ważny warunek bezpieczeństwa żywnościowego [3].

Rozwojowi gospodarki narodowej towarzyszą ciągle, wieloskalowe przemiany dotyczące rozumienia systemów efektywnego zarządzania sektorem rolnictwa i jego infrastrukturą transportową.

Dziś światowe trendy nakazują ciągle doskonalenie zarządzania infrastrukturą transportową, w szczególności przyciąganie inwestycji [2]. Stan i poziom rozwoju infrastruktury transportowej jest jednym z najważniejszych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego zarówno krajów członkowskich Unii Europejskiej, jak i Ukrainy.

Celem zarządzania stabilnością sektora rolnego powinno być zapewnienie stanu równowagi wewnętrznej i równowagi wymiany z otoczeniem zewnętrznym, co przyczyni się do optymalnego dostosowania systemu do otoczenia zewnętrznego i stworzy warunki do ciągłego rozwoju [1].

Należy zauważyć, że organiczne powiązanie procesów zarządzania i ich spójność w zarządzaniu przez cele stwarzają przesłanki do ich wzajemnego rozwoju. Realizacja potencjału rozwojowego jest możliwa przy wykorzystaniu ich odpowiedniego wpływu na procesy działania jako głównych funkcji zarządzania dzięki wzajemnej spójności informacji i cech kompetencyjnych menedżerów [4]. Dlatego też zarządzanie zrównoważeniem sektora rolnego w systemie otwartym jest możliwe przy uwzględnieniu bezpośrednich efektów otoczenia zewnętrznego, takich jak ekonomiczne, społeczne, środowiskowe oraz sprzężenia zwrotnego z ukierunkowanych technologii zarządzania opracowanych w oparciu o różne poziomy kompetencji.

Należy zauważyć, że umiarkowana i zrównoważona polityka rozwoju obszarów wiejskich powinna przewidywać pewne reformowanie i stabilizację formowania się i organizacji społeczności wiejskiej lub wspólnoty terytorialnej. Uważamy, że dziś celowe jest odwołanie się do doświadczeń zagranicznych, zwłaszcza braterskiego narodu polskiego,

gdzie istnieją warunki do zwiększenia roli wspólnot terytorialnych w tworzeniu państwa.

Odbudowa infrastruktury transportowej sektora rolnego Ukrainy powinna opierać się na wszystkich opracowanych technologiach rozwojowych. Oznacza to, że wzrost gospodarczy sektora rolnego jest możliwy przy intensywności zmian ilościowych – progresywny rozwój, zrównoważone funkcjonowanie, priorytetyzacja zmian jakościowych i ilościowych – rozwój adaptacyjny, zrównoważony rozwój gospodarczy, rozwój strategiczny – rozwój transformacyjny, z akumulacją potencjału, połączeniem czynników zewnętrznych i pochodzenia wewnętrznego z zasobami, kompetencjami, możliwościami.

Список використаних джерел

1. Boiko V. Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionie Chersoniu. Rolnictwo i gospodarka zasobów: międzynarodowy dziennik naukowy. 2017. No. 3 (2). P. 22–29.
2. Васюткіна Н. Управління сталим розвитком підприємств: теоретико-методологічний аспект: монографія. К.: Ліра-К, 2014. 334 с.
3. Забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку: монографія / О. І. Протосвіцька та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 196 с.
4. Grontkowska A., Wicki L. Zmiany znaczenia agrobiznesu w gospodarce i w jego wewnętrznej strukturze. Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszaryw Wiejskich. 2015. No. 102(3). P. 20–32.

Федулова І.,

д-р екон. наук, проф.,

професор кафедри менеджменту ДТЕУ

Копецький А.,

аспірант кафедри менеджменту ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ В РОБОТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Україна через повномасштабне вторгнення РФ на свою територію переживає часи, які стали найскладнішим періодом у житті держави за весь період після Другої світової війни. Із завданням встояти і розвиватися далі стикнулися всі підприємства без виключення, у тому числі підприємства оптової та роздрібної торгівлі різних розмірів і форм власності.

Запровадження інновацій в роботі підприємства стає одним із кардинальних передумов успіху на ринку. Одночасно запровадження інновацій в торговельних підприємствах – це також виклик для менеджменту компанії, адже вимагає нестандартного мислення, розбудову нового бачення бренду, глибоке розуміння споживацької психології, врахування процесу інфляції у фінансовій системі держави, необхідності швидко реагувати на зміну соціальних парадигм, наприклад, зменшенням кількості споживачів через передислокацію великої кількості наших співвітчизників за кордон та інші процеси.

Інновації знаходять застосування в продукції, технологічних процесах, менеджменті торгової компанії. Інтерес до штучного інтелекту почав стрімко зростати з початку пандемії COVID-19. Запровадження штучного інтелекту здатне підвищити ефективність і надійність глобального ланцюжка поставок і пом'якшити ризики. Пандемія 2020–2021 рр. привернула увагу до того факту, що масштаби та потенціал використання штучного інтелекту для подальшого сприяння транскордонній торгівлі є набагато більшими, ніж вважалося раніше, і деякі міжнародні суб'єкти вже почали досліджувати та використовувати цю технологію, зокрема в митній сфері, для вдосконалення та прозорість процедур, а також для кращого управління ризиками та профілювання.

Якщо говорити про інновації в роздрібній торгівлі, вони пов'язані зі зміною портрету споживача продукції та його «шляху» до певного товару або послуги, з 2022 р. вони стали складнішими та комплексними, поруч з офлайн-форматом у більшості випадків став присутній онлайн-формат. Інтернет став грати ключову роль як засіб збільшення обсягів торгівлі та як один із передумов інновацій, які формуються на його основі.

Представники роздрібної торгівлі мають відстежувати екосистему контактних «точок», шукати відповіді на питання, якими каналами інформації споживач отримує дані про товар/послугу. І тут на допомогу приходять спеціальне програмне забезпечення, а також нові методи просування, реклама та ін. Наприклад інновацією останніх років для інтернет-магазинів одягу стали спеціальні програми віртуальних примірок за параметрами кожного окремого покупця. Використання такого програмного забезпечення зменшує загальну кількість повернень товару в магазин, отже зберігає кошти на логістику, а також сприяє підвищенню ступеня лояльності до магазину і бренду.

Серед інноваційних методів маркетингу в торгівлі також потрібно відмітити використання спеціальних партнерських програм

(affiliate program) – платформ, за допомогою яких будь-яких люди мають можливість рекламувати ваш товар, дотримуючись усіх умов [1]. Партнерська програма може запустити рекламну компанію на доступний йому товар і отримувати від кожного залученого покупця винагороду. Процес відстеження залучених покупців відбувається за допомогою реферальних посилань.

Іншим трендом в роздрібній інтернет-торгівлі є розрахунки у криптовалюти. При цьому мова йде про торгівлю не тільки товарами (автомобіль, продукти харчування, одяг та ін.), але й послугами (медичні послуги, салони краси, навчання на різноманітних курсах, туристичні послуги та багато інших).

Період з 24 лютого 2022 року продемонстрував ефективність використання українцями криптогаманців, які допомагали збирати великі кошти на придбання за кордоном спеціальної техніки, зброї, дронів для потреб збройних сил України. В Україні прийнято закон «Про віртуальні активи» [2], який створює умови для запуску легального ринку віртуальних активів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 N 2074-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MN025034>
2. Партнерська програма як метод просування бізнесу. КЕБЕТА. AGENCY. URL: https://kebeta.agency/article/partnerskaya_programma_kak_metod_prodvizheniya_biznesa

Хачатрян В.,

д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки та міжнародних відносин Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

Стратійчук В.,

д-р філос. з економіки, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Головним викликом для сучасної економіки України є війна, яка спричинила безліч негативних явищ: зруйнована інфраструктура, житлові будинки, освітні заклади, суб'єкти великого та малого

підприємництва, наразі виступають стимулом для швидкого післявоєнного відновлення та необхідності трансформації економіки країни.

В процесі дослідження перспектив розвитку економіки України після війни варто зауважити, що за умови використання лише традиційних інструментів та методів управління, інвестування та здійснення економічних процесів, для відновлення економіки України можуть знадобитися десятиліття. Наразі варто здійснювати пошук нових підходів, що дозволять побудувати траєкторію успіху та розквіту держави з меншими витратами ресурсів та часу.

Важливо використовувати інноваційні підходи та методи в такі переломні моменти для держави, адже саме їх використання свідчить про можливість розвитку, наявність інтелектуального капіталу, а також широкі перспективи для розвитку.

В сучасних умовах війни, незважаючи на постійні ракетні удари по регіонах країни, інноваційні інструменти вже активно впроваджуються в інвестиційну діяльність, що є пріоритетом розвитку практично всіх галузей економіки. Задля залучення іноземних інвесторів урядом України було створено спеціальну платформу Advantage Ukraine, де розміщено понад 500 інвестпроектів та можливостей у 10-ти галузях економіки. Даний інноваційний для української економіки проект було презентовано на відкритті Нью-Йоркської біржі у вересні 2022 року [1].

Також важливим внеском в інноваційний розвиток надважливої в умовах війни системи залучення іноземних інвестицій є створення Європейською Бізнес Асоціацією та Global Business for Ukraine інтерактивної Карті інвестиційних та бізнес-можливостей України для залучення нових інвестицій.

Даний інтерактивний інструмент допоможе потенційним інвесторам дізнатися про наявні інвестиційні можливості в різних регіонах України, їх деталі та характеристики, а також залишити заявку в разі зацікавленості. Карта містить інформацію про кожен регіон України – розмір, населення, оподаткування, освітні заклади, природні ресурси, розвинені галузі. Проекти на карті можна відсортувати за регіоном чи індустрією. Опис кожного проекту містить відомості про його ініціатора, статус, локацію, інвестиційну можливість, суму інвестицій та деталі щодо мети й термінів реалізації. Наразі на карті вже налічується 81 проект, які охоплюють 14 індустрій [2].

Важливу роль в інноваційності залучення іноземних інвестицій відіграють не лише державні програми, а й освітні, наукові програми та заходи, прикладом яких є захід «Science&Business Startup Hackathon», який був реалізований влітку 2022 року за підтримки Міністерства

освіти і науки України для науковців, стартапників та підприємців як з інноваційними ідеями, так і вже з наявними інноваційними проєктами подвійного спрямування. Подібні заходи є місцями для обміну досвідом з іноземними колегами, а також презентації сучасних, економічно вигідних та інноваційних українських проєктів, які знаходяться в пошуку джерел перспективного фінансування.

Таким чином, економіка України в умовах війни не може характеризуватися високими темпами економічного розвитку, проте наразі необхідно здійснювати пошук сучасних способів залучення іноземних інвесторів задля економічного, інфраструктурного та системного відновлення економіки України. На наш погляд, найбільш ефективним способом залучення іноземних інвестицій є використання інноваційних підходів для презентації перспективних та інноваційних проєктів, а також побудову ефективної та активної взаємодії бізнесу, уряду держави та наукових установ. Поєднання зусиль усіх суб'єктів даного складного механізму дозволить побудувати власну траєкторію для підвищення інвестиційної привабливості України в часи повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт платформи Advantage Ukraine. URL: <https://advantageukraine.com/ua/>.
2. Інтерактивна карта інвестиційних та бізнес-можливостей України. URL: <https://investmentmap.com.ua/>.
3. SCIENCE&BUSINESS STARTUP HACKATHON. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sciencebusiness-startup-hackathon>.

Khmoorova V.,
*Associate Professor of the Department of Management of
State University of Trade and Economics*
Volkova Y.,
Postgraduate State University of Trade and Economics

INSURANCE-BASED HEALTHCARE – TODAY OR THE FUTURE INNOVATIVE COMPONENT

«Insurance medicine» is a term often used in Ukraine meaning health insurance or insurance based healthcare. This type of insurance covers

potential costs associated with healthcare and is a form of social protection in most modern developed countries.

Outdated and ineffective at the current stage, healthcare system of Ukraine is constantly transforming during recent years. However, Ukraine is still facing strong influence of the soviet-based system which influence is still present in a number of aspects of the current healthcare system of Ukraine that is characterized by a rather hierarchical and territorially-branched system of inefficient infrastructure facilities. In the state of very limited resources, financing of medical institutions based on according to the old model is extremely ineffective. Being formally free-of-charge for consumers, current-state healthcare system of Ukraine actually forces people to spend on medical services almost as much money as being directly financed by state budget. This especially applies to all kinds of laboratory tests and diagnostics procedures. These services are usually provided by private medical diagnostic institutions. Network of private hospitals is rather poorly developed, although their number began increasing recently as patients prefer to receive quality services, which, as a rule, are provided in private hospitals.[1]

The main problem of healthcare system of Ukraine is permanent underfunding on all levels. This includes both low salaries of medical personnel and lack of necessary medical equipment, medicines and equipped hospital beds. At the same time, even financial resources allocated for medicine, are used inefficiently.

Ukraine is a country with free market economy model and this free market also applies to healthcare system. During the years of independence a significant number of private medical institutions appeared: from rather small laboratories and diagnostic offices to large clinics. Medical treatment in these institutions is by no means free and sometimes even very expensive, which is why it is beyond the reach of most Ukrainians. [2]

This problem of unaffordability of medical care could be solved by the introduction and development of insurance-based healthcare, but it has not yet been possible to make this concept widespread in Ukraine. The healthcare system reformation, which was initiated by ex-minister Ulyana Suprun, had to become a basis of transition to the insurance-based system. But even after years, there is still no working and widespread model of insurance-based healthcare system.

State insurance uses budget funds. This is the money of the tax-payers who pay for medical treatment of the patients in need. The patient will not pay for the services as there is a guaranteed package of services at the primary level and emergency medical care is 100% free of charge at the secondary level. State insurance will provide special targeted

subventions to the hospitals or other medical facilities for the services actually provided. There will no longer be a subvention that will just pay for the hospital walls despite actual amount of medical services provided and number of patients served. A parliament promised to agree on the corresponding bill of law last year and to start the system itself no later than 2023.

Nowadays there are two main problems with the introduction of insurance-based healthcare in Ukraine. The first is the law basis: Ukraine still lacks fully prepared law on insurance-based healthcare. The profile law committee does not provide any further information about possible future terms of such a law project. But even then it would have to through all the bureaucratic instances and gain approval of profile specialists to ensure the best conditions for insurance-based healthcare. The second problem concerns a certain state of economy known as a «shadow economy»: actual income of which taxes are not paid. The introduction of the insurance-based healthcare system is possible only when at least 70 percent of the actual income of individuals and legal entities is brought out of the shadows.

It should be noted that healthcare cannot be free from any financing. Work of medical personnel, equipment, medicine, maintenance of healthcare facilities have a cost.

Let's see how insurance-based healthcare system functions in Germany. This country is the originator of a phenomenon known as «state social health insurance». It was introduced back in the 1880s thanks to Chancellor Otto von Bismarck and is considered one of the most effective systems in the world today. The vast majority of German population – more than 90% – have state health insurance policies. State health insurance is mandatory for people whose yearly income as of 2022 is no more than €64 350 (€5 362.5 per month). Those whose income is higher have the right to use only private insurance. At the same time, private insurance policies can be used by citizens in addition to public ones (primarily, to speed up processes and provide greater comfort).

State insurance at the same time does not mean that all healthcare costs are covered by the state. It certainly participates in it's financing, but contributions are mandatory for people and for legal entities that have employed personnel. Usually, employees and employers share these contributions paying 7,3% of the employee's income each. At the same time, self-employed citizens pay these contributions in full on their own.

The amount of contributions (amount of money needed to be paid) depends on the level of income of individuals but the range of medical services provided and covered by insurance does not depend on the actual

amount of the contribution. Both public and private medical services are available to insured citizens.[2]

In order for insurance-based healthcare system to work in Ukraine to its full extent, it is necessary to determine the type of insurance-based system to be implemented and develop laws that will regulate the legal component.

References

1. Barzylovych A.D. Mechanisms of state regulation of the provision of medical services in Ukraine. Public administration and customs administration. 2020.
2. Mykola Tkachuk. <https://apostrophe.ua/ua/article/society/2022-01-25/strahovaya-bez-straha-i-upreka-kakaya-sistema-zdravooohraneniya-nujna-ukraine/43952>

Ціпуринда В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту ДТЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Головною проблемою підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України є приведення у відповідність стратегії їх інноваційного розвитку до стратегії інноваційної моделі розвитку економіки держави відповідно до викликів воєнного часу.

В умовах криз, особливо у викликах воєнного часу, треба спиратися на активізацію процесів колективного сприяння ефективності підприємства, його підрозділів, створення малих робочих груп, націлених на підвищення продуктивності, якості та культури. Це всеосяжний процес участі персоналу в управлінні на всіх рівнях знизу вгору, що потребує єдності та узгодженості.

Для досягнення високого рівня ініціативності персоналу та мотивації у реалізації нововведень необхідно забезпечити чітке бачення кожним працівником свого місця та ролі на кожному етапі, а також перспектив розвитку його особистості та професійного зростання на підприємстві. Необхідна установка ціннісних орієнтирів, формування цілісного світогляду на основі універсальних закономірностей розвитку та узгодження індивідуальних цілей з цілями підприємства і суспільства, що дозволить розкриттю ініціативи та відповідальності кожного на своєму місці.

Під особливим контролем держави має бути створена та гнучка податкова система. Тому проблема приведення системи державного управління системою оподаткування відповідно до вимог моделі економічного зростання потребує вивчення алгоритму впливу універсальних діалектичних законів на економічні процеси узгодженого розвитку багаторівневих систем (людини, підприємства, суспільства, міжнародного співтовариства).

Наприклад, широко відома в математиці крива розподілу поля помилок у розрахунках (гаусіана) відображає одну з універсальних закономірностей узгодженого розвитку систем і вивчається у багатьох наукових дисциплінах, але, на жаль, в управлінні податковою системою недостатньо глибоке розуміння алгоритму дії цієї закономірності, що надавало б можливість уникати виникнення тіньової економіки та криз (рис. 1):

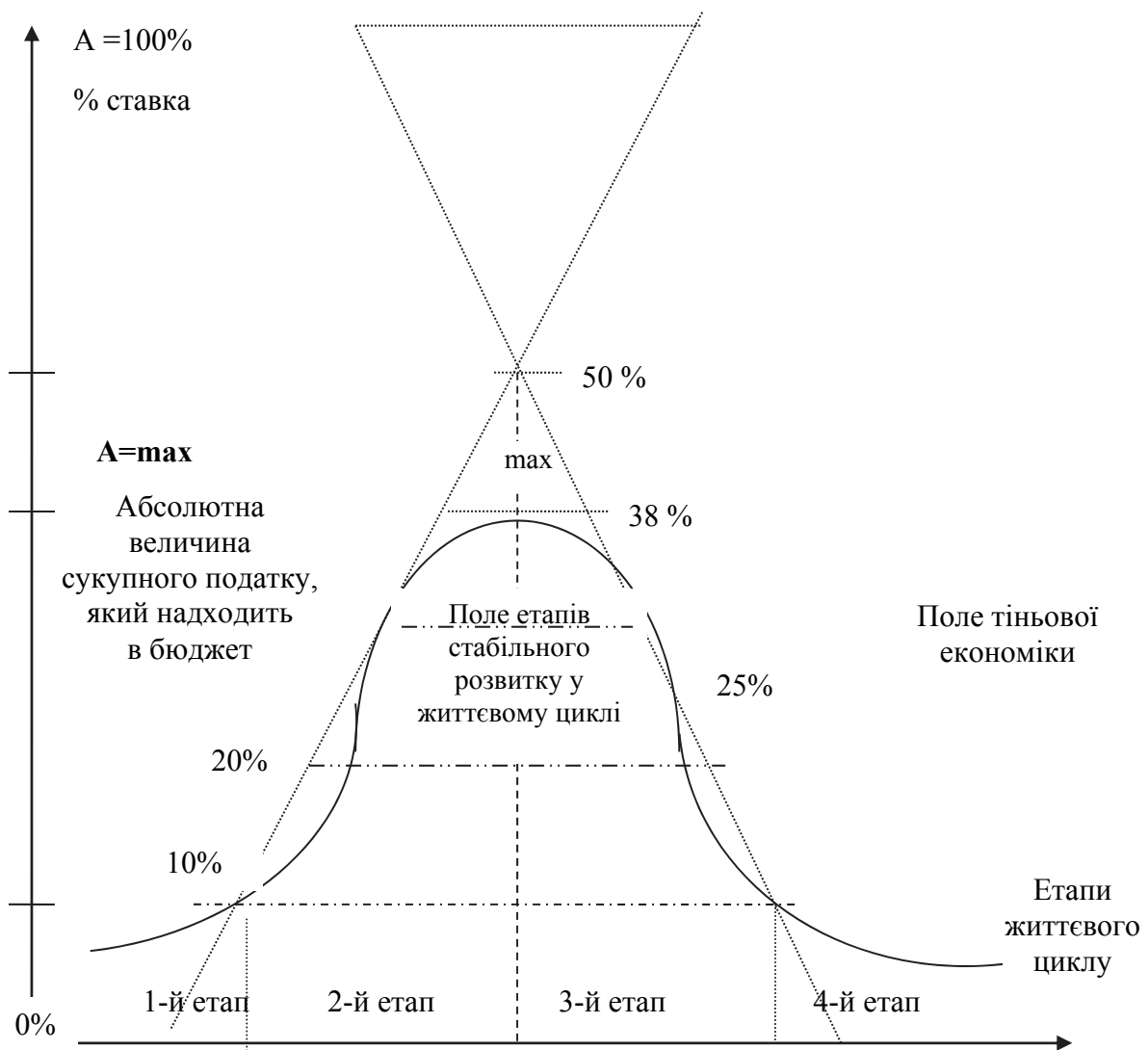

Рис. 1. Динамічна модель гнучкої податкової системи

Ця закономірність відома у фізиці, як крива зростання напруженості магнітного поля [2, с. 5–6]; у фізіології – як крива сприйняття кольорової гама зором людини [2, с. 6–8]; у біології – як крива енерго-обміну клітини в організмі людини [4, с. 58–59]; у медицині – як крива насичення киснем організму при диханні [4, с. 59–60]; в економічній теорії – як крива Лаффера (залежність абсолютної величини податку, що надходять до бюджету, від розміру відсоткової ставки [5, с. 73–75]).

Звідси очевидно, що держава має забезпечити гнучку законодавчу базу для ефективного розвитку підприємств, у тому числі й за системою гнучкого оподаткування, коли на 1-му етапі структуроутворення, перспективного розвитку та адаптації підприємства до зовнішнього середовища держава має забезпечити лише 10% (перетин кривої на графіці) сукупного податку від прибутку підприємства. на 2 м і 3 етапах, коли підприємство увійшло в необхідний ритм діяльності сукупний податок повинен становити не більше 38%. І на 4-му етапі він також повинен становити не більше 10%, оскільки підприємство має кардинальні інноваційні зміни за рахунок накопичених власних ресурсів. Безпідставне збільшення сукупного податку підприємств неминуче спричиняє збільшення поля тіньової економіки.

Список використаних джерел

1. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. Л.І. Федулової. – К.: Основа, 2005. – 552 с.
2. Колесник М.А. Формування нової парадигми природничої освіти: універсальна картина світу. – 2018. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, № 3. – 3–17.
3. Маліцький Б.А., Попович О.С., Соловійов В.П., Артемова В.Я., Єгоров І.Ю. Обґрунтування інноваційної моделі структурної перебудови економіки України. К.: ЦДПН, 2005. – 64 с.
4. Поляков В.А. Модели управления предприятием. Организационный механизм. – Минск.: ВЭВЭР, 2010. – 176 с.
5. Федулова Л.І. Управління інноваційним розвитком підприємства // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 2. – С. 122 – 135.
6. Френц М. Открытые и закрытые инновации: сравнительный анализ национальных практик / М. Френц, Л. Ламберт // Форсайт. – 2008. – № 3 (7). – С. 16–31.

Shved Y.,
PhD Student, Kyiv State University of Trade and Economics
Director, Transaction Advisory Services, RSM Canada

CAPITAL CONCENTRATION IN HIGH PRECISION ARMS PRODUCTION: IMPACT OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

The Russo-Ukrainian war revealed the critical importance of the advanced military technologies and bolstered the demand for their implementation for all the major armies. A good indicator for this is growth in U.S. largest defense contractors' share price by \$35 billion since the Russian invasion of Ukraine began a year ago [1]. European manufacturers experienced an even more impressive increase in capitalization (2–3 times for Rheinmetall and SAAB, over 60% for Thales, Leonardo, and BAE) [2].

However, this war did not only highlight an imperative of military technologies in general, but even more importantly a necessity of mass production of high precision weaponry, not only limited to primary offensive weapons like fighter jets, tanks, or battleships, but also portable arms used in day-to-day combat and often having relatively short life span in the battlefield. Some reports, e.g. [1] claim that in response to the conflict in progress key technologies of interest include drones, air defense, shoulder-fired missiles, high precision artillery, and communication equipment. Specific technologies mentioned as being ordered in high volumes include Raytheon Technologies' precision-guided 155 millimeter artillery rounds, Javelin missiles, and HIMARS mobile rocket launchers. Also, drones of all capabilities (e.g. reconnaissance or battle), as well as anti-drone equipment, are also of priority for potential buyers. This boost in demand is driven not only by Ukraine's key supporter in this war, i.e. the US government, but also European NATO members neighboring Russia, including the Baltic states, Poland, and Finland who are enhancing their military capabilities in response to Russia's animosity [1], [2].

Worth noting that NATO members' military production since 1991, i.e. collapse of the Soviet Union, largest rival before that, was impacted by the cease of this rivalry and what Francis Fukuyama characterized as the end of history, i.e. era of western liberal democracies dominance. As a result, the arms production in the US and to an even greater extent in Europe negated mass production of arms and focused on high precision technologies, but with limited volumes of supply as being redundant in the absence of a direct threat [3]. As a result, the industry top winners (in addition to USA) will be the countries which did not have an opportunity

to enjoy the absence of rivalry and were forced to continue combat in the last 30 years, develop mass production, and accumulate significant volumes of weaponry including high precision arms, namely Israel, Turkiye, and Republic of Korea. Taiwan based world's largest semiconductor manufacturer TSMC, also being a major defense contractor, is another winner in this situation.

Increase in arms production in these and other countries allied with USA and NATO supported with record high military budgets will strengthen their manufacturers consequently initiating capital concentration drive in the sector. The new reality of the defense industry will be opposite to the 1990-s when market players had to merge to maintain profitability through the economy of scale. The new era in the arms production will likely remind the after WW1 and WW2 times when the old players (e.g. Rheinmetall) were strengthening their positions, however, new innovative producers were entering the market to gain their shares thanks to the technologies offered (e.g. Sikorsky in helicopter production, or Thales in defense communication).

Perhaps drones production is the subsector where the most dynamic capital concentration is expected given its high segmentation and technologies still in the process of development, with top end producers (e.g. General Atomics, with almost 70 years of operation history and exemplary MQ-9 Reaper in use for decades) competing with newer players like Baykar who develop their market presence thanks to lower cost and mass production. Ukrainian manufacturers may also gain a notable position in the market with the weapons tested in combat and lower than market cost. This will factor their investment attractiveness and involvement in the sector's capital concentration. Examples may include Ivchenko-Progress as drone engines producer, and Luch Design Bureau as lower cost high reliability missiles manufacturer.

References

1. Reuters: Ukraine war spurs European demand for U.S. arms, but not big-ticket items. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-war-spurs-european-demand-us-arms-not-big-ticket-items-2023-02-17/>
2. Bloomberg: The Post-Cold War Era Is Gone. A New Arms Race Has Arrived. URL: <https://www.bloomberg.com/news/features/2023-02-17/war-in-ukraine-russia-s-invasion-kicked-off-new-global-weapons-race>
3. KPMG: The impact of the Russia-Ukraine war on Aerospace & Defense. URL: <https://advisory.kpmg.us/articles/2022/russia-ukraine-war-impact-aerospace-defense.html>

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ: ЗМІНА ЦІННОСТЕЙ, ПРІОРИТЕТІВ, ТРЕНДІВ

Бовш Л.,

канд. екон. наук, доц., доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу ДТЕУ

Полтавська О.,

канд. екон. наук, доц., доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу ДТЕУ

ТРЕНДЕНЦІЇ В РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ У ВОЄННИЙ ЧАС

Сфера ресторанного бізнесу дуже чутлива до глобальних трендів та тенденцій, та гнучка в реакціях на зміни мікро- й макросередовища. Вона здатна адаптувати власні бізнес-процеси та змінювати ресторани концепти і формати відповідно до умов ринку швидко і без значних втрат. Проте виклики коронавірусної пандемії та повномасштабного військового вторгнення подолати змогли більш сильні та креативні ресторатори, які й стали трендерами вітчизняного ринку воєнного таймфрейму.

Форсайт-дослідження в ресторанному бізнесі довоєнного часу демонстрували тенденції до здорового харчування, цифровізації сервісів та комунікацій (рис. 1).

Рис. 1. Тенденції в ресторанному бізнесі у воєнний час

Джерело: розроблено авторами за [1; 2].

Перераховані тенденції корелюють з глобальними [3]. Так, впровадження гнучких форматів і концептів спостерігається вже під час локдаунів коронавірусної пандемії: кафе, кав'ярні, пекарні, кондитерські, стріт-поінти й стріт-фуди. Їхніми перевагами є незначні обсяги інвестицій та строк окупності, висока мобільність в адаптації до викликів агресивного середовища, зокрема блекаутів, військових загроз тощо. Мультиканальність визначає можливості до поєднання офлайн та онлайн вітрини ресторану. Безконтактні сервіси оптимізують послуги управління чергою (wait list), доставки, бронювання столиків та здійснення оплати. Щодо роботизації, варто зазначити що сьогодні діють два типи: front of the house, які працюють із гостями та back of the house – закривають завдання на кухні [2]. Інсайтами автоматизації процесів стали роботизовані руки (Miso Robotics) та автомати з приготування салатів (Spruce), що сприяють стандартизації якості продукту у мережевих закладах. Інклюзивність, у свою чергу, забезпечується персоніфікованим підходом до гостей та впровадженням ресторанних «фішок»: відвідування з домашніми улюбленцями, їжа в банках тощо. Вітчизняним трендом стало поширення національних кухонь (переважно грузинської, азійської) та монокухні, що представлені, наприклад, мережею Gastro Family [4]. Остання активно впроваджує франчайзинг як в Україні, так й інтегруючись в європейський ресторанний ринок.

Характеризуючи статистичні дані розвитку ресторанного бізнесу у воєнний час варто зазначити й те, що динаміка чисельності суб'єктів ресторанного бізнесу в Україні знаходиться на природньому рівні (близько 10% скорочення щорічно [5]). Так, у березні 2022 року (перші дні війни) працювало лише 13% закладів, а на початок 2023 року більшість відновила свою роботу і показник зріс до 72–75%. В цілому, за 2022 рік було закрито близько 7 тис закладів, а відкрито – близько 2 тис.од. [6].

Отже, тенденції розвитку ресторанного бізнесу у воєнний час відповідають глобальним впливам та характеризують позитивні перспективи, які для стратегування бізнесу будуть детально опрацьовані в подальших наших аналітичних дослідженнях.

Список використаних джерел

1. *Restorator* (2023). Тренди ресторанного бізнесу в реаліях України: погляд Всеволода Поліщука. URL: <https://www.restorator.ua/post/trends>

2. Силівейстр В. ТОП-13 трендів у ресторанному бізнесі у 2022 році. URL: <https://joinposter.com/post/restaurant-trends> (дата звернення: 01.03.2023).
3. *McKinsey* (2023). Cooking up extraordinary growth for restaurants during a downturn. URL: <http://surl.li/fbrdv>
4. *Gastro Family*. Сім'я ресторанів. URL: <http://borysov.com.ua/> (дата звернення: 01.03.2023).
5. Прасад А. (2023). В Україні з початку війни закрилося близько 7000 ресторанів та кафе – асоціація Forbes.ua. URL: <http://surl.li/fbtxs>
6. *Bit.ua* (2021). Зради та перемоги українського ресторанного бізнесу у 2021 році. URL: <https://bit.ua/2021/12/restoranu-2021/>

Гамова І.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри журналістики
та реклами ДТЕУ*

ІННОВАЦІЙНА ЕКОСИСТЕМА МАРКЕТПЛЕЙСІВ

Поява інноваційних технічних доробок спричинив зародження нового середовища, яке включає МЕТА-всесвіт, NFT (сертифікати цифрової власності) та ін. У результаті цих перетворень, відбуваються зміни глобалізаційних масштабів на всіх рівнях економічної діяльності та пришвидшує процеси в інноваційній екосистемі маркетплейсів.

У 2021 році середній місячний трафік Amazon.com становив майже 3,68 мільярда відвідувачів (2022 р – 5,7 млрд відвідувачів), eBay.com – 1,01 мільярда відвідувань. Amazon є найбільшим підприємством в Інтернет та онлайн-сервісом у світі з ринковою капіталізацією приблизно 1 трильйон 80 мільярдів доларів США станом на червень 2022 року. Друге місце посіла платформа е-торгівлі Alibaba.com з ринковою капіталізацією 304,1 мільярдів доларів США.

Якщо дивитися на провідні підприємства е-торгівлі в усьому світі, на відміну від провідних країн, Amazon є явним лідером ринку, істотний відрив від AlibabaGroup становить 72 %. Згідно даних Statista станом на 2022 рік AlibabaGroup була найбільшим роздрібним продавцем е-торгівлі в усьому світі, маючи приблизно 780 мільярдів доларів США річних онлайн-продажів. У цей період Amazon був другим за величиною роздрібним продавцем е-торгівлі з обсягом онлайн-продажів близько 691 мільярдів доларів США [2].

Рис. 1. Ринкова капіталізація провідних підприємств е-торгівлі з капіталізацією в усьому світі, червень 2022 р.

Джерело: складено автором за [1].

Однак прогнози передбачають, що до 2027 року Amazon випередить Alibaba, а річний обсяг онлайн-продажів перевищить 1,2 трильйона доларів США (рис. 2).

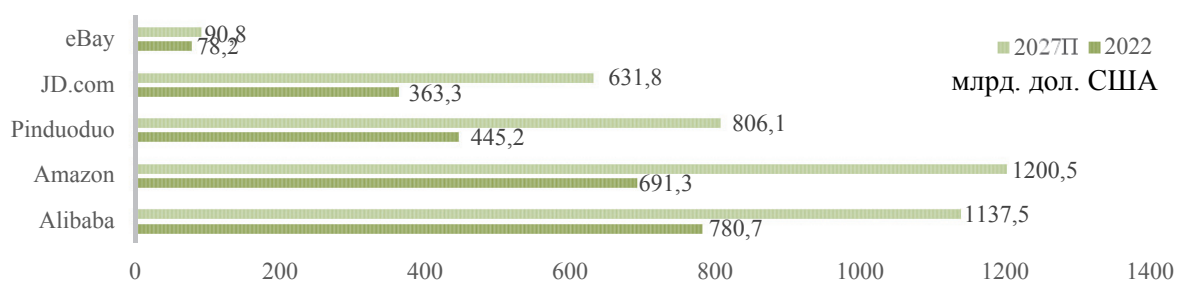

Рис. 2. Провідні роздрібні підприємства е-торгівлі у світі у 2022 р. та прогнозами на 2027 р.

Джерело: складено автором за [3].

До бенчмаркінгу відносяться наступні інтернет-магазини: Alibaba, Amazon, Pinduoduo, JD.com, eBay. У 2022 році китайський ринок е-торгівлі став найбільшим у світі, а продажі в Інтернет становлять майже половину роздрібних продажів країни. Велика Британія посідає друге місце з найвищим відсотком роздрібних продажів онлайн – 36 %, друге місце – Південна Корея (32 %) і Данія – 20 %. У 2022 році перспективні ринки е-торгівлі будуть зосереджені в Азії [4].

Можна дійти висновку, що найбільші роздрібні інтернет-магазини у світі відповідно і впливають на розвиток роздрібної е-торгівлі. Хоча гіганти роздрібної е-торгівлі Alibaba Group і Amazon домінують на світовому ринку онлайн-покупок, вони не є найбільшими гравцями на багатьох ринках е-торгівлі, що швидко розвиваються. З точки зору

місячного трафіку веб-сайту, сінгапурський інтернет-магазин Shopee є провідним сайтом е-торгівлі в Сінгапурі зі значним відривом. Ця тенденція ще більш помітна в Аргентині, де Mercado Libre отримує майже в десять разів більше трафіку, ніж його найближчий конкурент Amazon.

Список використаних джерел

1. Market cap of leading large cap e-commerce companies worldwide as of June 2022. 2022. URL: <https://www.statista.com/statistics/245340/leading-large-cap-e-commerce-companies-market-cap>.
2. Annual retail e-commerce sales growth worldwide from 2017 to 2026. 2022. URL: <https://www.statista.com/statistics/288487/forecast-of-global-b2c-e-commerce-growth>.
3. Annual net sales of Amazon in selected leading markets from 2014 to 2021. 2022. URL: <https://www.statista.com/statistics/672782/net-sales-of-amazon-leading-markets>.
4. Retail e-commerce sales worldwide from 2014 to 2026. 2022. URL: <https://www.statista.com/statistics/379046/worldwide-retail-e-commerce-sales>.

Жуковська В.,
д-р екон. наук, професор кафедри менеджменту ДТЕУ
Курмазенко В.,
здобувачка вищої освіти ДТЕУ

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ HR-ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ЗМІН

Суттєве пришвидшення процесів розвитку передових технологій сприяє значному посиленню їх проникнення в усі сфери економічного та соціального життя, зокрема у процеси ведення бізнесу. При цьому цифрові перетворення змінюють способи здійснення управлінської діяльності, трансформують процеси управління змінами, ведуть до появи цифрового мислення та революціонізують досвід працівників, вимагаючи актуалізації існуючих HR-технологій [1].

Диджиталізація HR-процесів дозволяє компаніям відстежувати, контролювати та оцінювати ефективність, крім того, створює прогностичний аналіз для вдосконалення та зміцнення кадрових процесів та покращення прийняття рішень.

Варто акцентувати увагу на напрямках диджиталізації для трансформації процесу HR-менеджменту, які можуть передбачати: застосування інтегрованих мобільних додатків й автоматизація HR процесів; цифрову інтеграцію з хмарними системами; HR-аналітику та Big Data; застосування VR-технологій; штучний інтелект [2].

В українських компаніях впровадження диджиталізації здійснюється непослідовно. Прослідковується розбіжність щодо необхідності та обсязі застосування серед керівництва, що вимагає аналізу та оцінки вже існуючого досвіду. Цифровізація активно долучає інтегровані мобільні додатки до застосування в управлінні персоналом. Цифрові мобільні інструменти забезпечують виконання переліку функцій: таймменеджмент, онлайн рекрутинг і навчання, відстеження та оцінка якості роботи, розвиток і кар'єрне зростання, нарахування компенсацій та пільг, управління продуктивністю із застосуванням гейміфікації, вимірювання та підвищення залученості, забезпечення зворотного зв'язку, синхронізація з іншими підрозділами та багато інших [3]. Сьогодні велика частина компаній використовують різні платформи щодо диджиталізації HR процесів (табл. 1).

Цікавим є приклад групи компаній «АГРОСПЕРІС», яка надала можливості комунікації з персоналом в умовах віддаленості: Zoom-наради, АП-Портал для навчання персоналу, спілкування у Facebook, Viber та HR-бот, що є найбільш перспективним прикладом комунікації в сучасних умовах. Його використання значно полегшує роботу HR-менеджера, а також працівників, які хочуть швидко отримати відповідь на питання (оформлення відпусток, відряджень, авансових звітів, розрахунковий лист, довідки).

Таблиця 1

Платформи диджиталізації HR-процесів

Кадровий процес	Назва платформи диджиталізації
Формування профілів кандидатів	LinkedIn, Switch, JobSnap, Jobr, Work.ua, Robota.ua
Підбір кандидатів через соціальні мережі	Facebook, Instagram, Твіттер, Viber, Telegram
Рекрутинг	Zoom, Skype, GoogleHangouts, Teams
Навчання та розвиток	VR, MR, AR технології
HR-аналітики	Workable, Zoho People, BambooHR, CakeHR, OrangeHRM, Hurma System
Моніторинг залучення	Продукти eNPS і Gallup Q12, Hurma, BambooHR
Мікроклімат	Опитувальники, анонімні анкети, Google-форми
Оцінка навичок	TestDome, Codility, Tests4Geeks, Prometheus

Джерело: складено автором

Компанія «АП-Портал» розробила проєкт гейміфікації персоналу, де співробітник може дистанційно навчатися, а також приймати участь у різних мотиваційних заходах. Наразі лідером серед диджиталізації HR процесів в Україні та світі є саме рекрутинг – процес співбесіди, відбору, найму та адаптації працівників, завдяки чому спрощується проведення етапів найму кандидатів.

Отже, диджиталізація HR-процесів є важливою технологією для організації, що надає багато переваг, сприяє оптимізації завдань, знижує ризик помилок і створює простір для критичних завдань, на яких HR може зосередитися. Хмарна революція оптимізує процеси HR-менеджера і дозволяє йому та його команді зосередитися на людях.

Список літературних джерел

1. Бей Г.В., Середа Г.В. Трансформація HR-технологій під впливом цифровізації бізнес-процесів. *Економіка і організація управління*. 2019. № 2 (34). С. 93–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2019_2_12.
2. Digital Transformation and the Evolution Of HR Trends URL: <http://infosystems.mu/digital-transformation-and-the-evolution-of-hr-trends>.
3. Рудакова С.Г., Данилевич Н. С., Щетініна Л. В., Касяненко Я.А. Digital HR – майбутнє кадрового адміністрування. *Бізнес Інформ*. 2020. № 1. С. 265–270.

Кавун-Мошковська О.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри торговельного
підприємництва та логістики ДТЕУ*

КЛЮЧОВІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Попри суворі реалії сьогодення в країні, де оголошено воєнний стан та йдуть бойові дії, представники вітчизняного бізнесу не лише продовжують працювати, але й намагаються впроваджувати сучасні технології інноваційного характеру, максимально швидко адаптуватися до роботи в воєнний час та не втрачати своїх конкурентних позицій на ринку, відслідковуючи основні тренди у світовій роздрібній торгівлі, – Big Data, прогнозна аналітика в режимі реального часу, платформи прямої взаємодії зі споживачем, інструменти віртуальної і доповненої реальності, штучний інтелект, digital-маркетинг.

На зміну омніканальності приходить New Retail – підхід, який передбачає оцифрування та оптимізацію всіх складових, з якими взаємодіє клієнт. Роздрібні торговці переходять до D2C-продажів. Клієнтський сервіс еволюціонує у клієнтський досвід. CRM трансформуються в CDP (Customer Data Platform) – платформи даних користувача, що дозволяють зібрати по кожному клієнту дані з онлайн- та офлайн-джерел, отримавши 360-градусний профіль клієнта.

Все більше компаній вкладають кошти у цифрову трансформацію процесу аналітики даних, віддаючи перевагу хмарним ресурсам, наприклад рішенням Microsoft Azure, які дозволяють підтримувати безперебійну роботу корпоративної торговельної мережі, масштабувати бізнес завдяки додатковим ресурсам, які доступні за моделлю оплати pay as you go, організувати бізнес-процеси, коли команди працюють в різних містах України та за її межами [1].

У надто складних умовах, в яких опинилася країна, відбувається своєрідна трансформація відносин між державою та бізнес-представниками, а також всередині конкурентного середовища. Роль амбасадорів вітчизняних підприємців на міжнародному та національному рівні взяли на себе АТ «Укрпошта», Міністерство цифрової трансформації, Міністерство закордонних справ України, а також окремі бізнес-структури. Так, ІТ-компанія EVO за підтримки Visa, комунікаційної агенції Vanda та інформаційного сприяння Міністерства цифрової трансформації й Міністерства закордонних справ України створила маркетплейс Made with bravery, на якому продаватимуться унікальні та автентичні речі, виготовлені в Україні [2].

Компанія EDIN створила безкоштовний сервіс Є-Товар (каталог доступних пропозицій від вітчизняних постачальників) для запобігання дефіциту необхідних товарів для населення України та оптимізації постачання [3].

В Україні запрацював маркетплейс SHOPPING.UA, створений для підтримки національних виробників, популяризації українського одягу та взуття, підтримання вітчизняних брендів. На порталі зареєстровано понад 300 українських виробників, послуга для яких є безкоштовною [4].

У березні 2022 р. АТ «Укрпошта» домовилася зі світовими маркетплейсами Etsy, eBay, Joom, Wish та Shopify про скасування реферальної комісії для продавців-експортерів з України. А з 6 вересня до цієї ініціативи долучився маркетплейс Amazon [5].

Отже, сучасні цифрові технології та впровадження інноваційних підприємницьких ініціатив забезпечать формування нового образу роздрібною торгівлі України та зміцнять її стійкість до випробувань сьогодення.

Список використаних джерел

1. Топ-5 хмарних рішень Microsoft Azure зі специфікаціями для ритейл-компаній України. URL: <https://rau.ua/novyni/novini-partneriv/top-5-hmarnih-rishen-microsoft/>
2. Для просування українського експорту бізнес за підтримки Мініцифри та МЗС запустив маркетплейс. URL: <https://ua-retail.com/2022/09/dlya-prosuvannya-ukra%97nskogo-eksportu-biznes-za-pidtrimki-mincifri-ta-mzs-zapustiv-marketplejs/>
3. EDIN запускає безкоштовний сервіс «Є-Товар» для постачальників і виробників товарів. URL: <https://ua-retail.com/2022/04/edin-zapuskaye-bezkoshtovnij-servis-ye-tovar-dlya-postachalnikov-i-virobnikov-tovariv/>
4. В Україні запрацював маркетплейс, створений для підтримки українських виробників. URL: <https://ua-retail.com/2022/09/v-ukra%97ni-zapracyuvav-marketplejs-stvorenij-dlya-pidtrimki-ukra%97nskix-virobnikov/>
5. Укрпошта домовилася зі світовими маркетплейсами про скасування комісії для продавців з України. URL: <https://ua-retail.com/2022/03/ukrposhta-domovilasya-zi-svitovimi-marketplejsami-proskasuvannya-komisi%97-dlya-prodavciv-z-ukra%97ni/>

Краус Н.,

*д-р екон. наук, проф., професор кафедри фінансів
Київського університету імені Б. Грінченка*

Краус К.,

*канд. екон. наук, доц., доцент кафедри управління
Київського університету імені Б. Грінченка*

«АНАТОМІЯ» ШЕРИНГУ У ПРОЖЕКТОРІ «РЕПУТАЦІЙНОЇ» ЕКОНОМІКИ

Популярність до шерингу пов'язується із кризовими явищами в різних країнах та в різний час. Не виключенням є і Україна сьогодні. Економіка «шерингу» (англ. дієслово «to share», означає «ділитися») або економіка спільного використання/користування в умовах воєнного стану стає популярною і є такою, що все частіше запитується економічними агентами українського бізнес-середовища та й загалом українцями. Під «анатомією» шерингу, ми пропонуємо розуміти

деяке вчення про зміст, будову шерингового бізнесу та характерні особливості роботи суб'єктів господарювання в системі економіки спільного користування. Спільне використання розглядається даним типом економіки як спільне використання ресурсу та простору, як процес поділу і розподілу спільного або почергового використання обмежених за своєю сутністю благ. Якісно представлена та доступно розкрита концепція шерингової економіки була в 2010 році Рейчел Ботсман в її праці «Що моє – твоє: стрімке зростання спільного споживання». В книзі дослідниця наголосила на ключовому складнику даного виду бізнесу, а саме на довірі. Вона означила довіру філософією економіки спільного користування та головною валютою майбутнього.

В умовах воєнного стану спільне використання є одним з ключових компонентів взаємозв'язку і взаємодії між людьми та відповідає за зміцнення соціальних зв'язків й безпосереднє забезпечення благополуччя індивідуума, дозволяє вирішувати екологічні питання. Зокрема ідея, що покладена в основу шерингової економіки полягає саме в спільному використанні людьми і суб'єктами господарювання речей, товарів та навіть послуг. Винайм власності чи оренда є яскравими і влучними прикладами, що демонструють роботу економіки шерингу. З перших днів війни мільйони українців втрачають своє житло, роботу, власні транспортні засоби, предмети домашнього вжитку і з цих причин так чи інакше тисячі людей користувались в продовжують користатися товарами та послугами шерингової економіки.

В рамках заявленої проблеми до розгляду варто зазначити і той факт, що в XXI столітті ми стаємо свідками того, що для багатьох підприємців ключовими стають прозорість ведення бізнесу, високий рівень міжособистісної довіри, дотримання принципів відкритості, безконфліктності, комунікативності та активної участі у вирішенні соціальних і гуманітарних питань. Таким чином, ми поневолі формуємо структурні елементи шерингу, що дають поштовх до зародження деякої «репутаційної» економіки. Ознаки та загальні характеристики «репутаційної» економіки ми зробили спробу представити на рис. 1.

Говорячи про так би мовити про «анатомію» шерингу варто зауважити, що зростає вплив співробітників, споживачів, партнерів як носіїв та поширювачів інформації про компанію, що працює на засадах економіки спільного користування. Співробітники трансформувалися у впливових амбасадорів бренду шерингового бізнесу. Рівень довіри до бізнес-суб'єктів шерингу формується за рахунок інформації в соціальних мережах та сервісах.

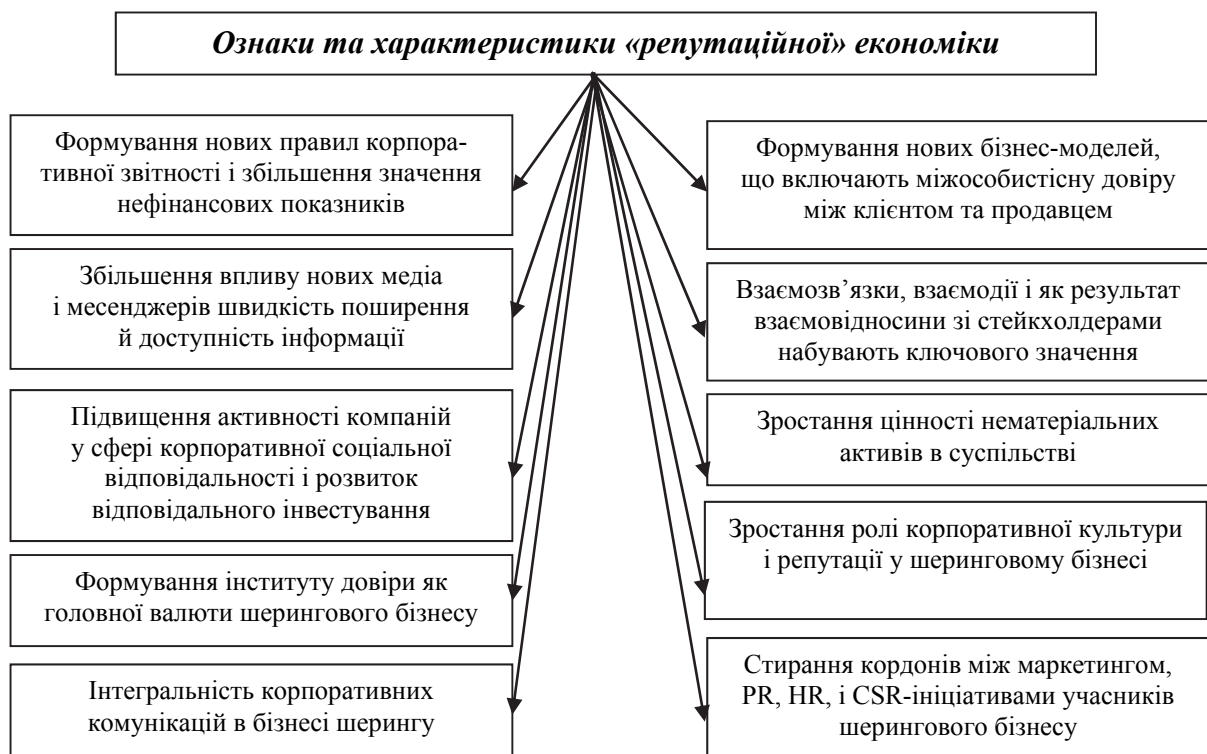

Рис. 1. Ключові ознаки «репутаційної» економіки, що зароджуються на базі шерингового бізнесу

Це найшвидший інструмент поширення інформації і він формує образ шерингового бізнесу в очах клієнтів, споживачів. Системна робота з цільовою аудиторією в соціальних мережах здатна як підірвати репутацію так і зміцнити рівень довіри. Відсутність належної уваги та нехтування відгуками споживачів впливає на дохідність шерингу.

Кульганік О.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри економіки
та міжнародних відносин
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*

СУЧАСНЕ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Торговельно-економічні відносини України та Британії мають тривалу та успішну історію. Велика Британія розвинена країна з високим рівнем доходів, третя економіка Європи, один із світових

фінансових центрів. Найбільші галузі – виробництво електрообладнання, транспорту, електроніки, металів, хімікатів і вугілля. Основні торговельні партнери – країни ЄС і США.

Повномасштабна війна в Україні внесла свої корективи в економіці країни. За оцінками НБУ у 2022 році економіка України скоротилася на 30,3 % [1, с. 17]. Ключовими викликами є: обмежені можливості експорту, падіння виробництва, зниження попиту на продукцію, порушення виробничих процесів та ланцюгів постачання, ріст числа безробітних, міграція мільйонів українців у сусідні країни, масштабний енергетичний терор, послаблення стійкості державних фінансів, загрози валютній стабільності.

Велика Британія є шістнадцятим за розміром торговим партнером України серед європейських країн. Частка Великої Британії складає 3,5 % від загального товарообігу з країнами Європи. Загалом, основним фактором, який визначає розвиток двостороннього торговельно-економічного співробітництва є Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, яку було підписано 8 жовтня 2020 року та яка набрала чинність з 1 січня 2021 року, замінивши у двосторонніх відносинах Угоду про асоціацію Україна – ЄС.

У двосторонній торгівлі в 2021 році обсяг торгівлі товарами та послугами склав 3,59 млрд. дол. США, що на 41 % більше обсягів 2020 р. Обсяги експорту українських товарів та послуг склали 1,88 млрд. дол. США та збільшилися на 45 %, обсяги імпорту збільшилися на 36 % та склали 1,7 млрд. дол. США. Сальдо у торгівлі товарами та послугами за цей період позитивне для України і складає 171 млн дол. США. Обсяг торгівлі товарами у 2021 р. склав 2.2 млрд доларів США, що на 57 % більше обсягів 2020 р [2]. Обсяги експорту українських товарів перевищили 1 млрд дол. США та збільшилися на 62 %, обсяги імпорту збільшилися на 52 % та склали 1.1 млрд дол. США. У структурі експорту товарів з України до Великої Британії переважали поставки: чорних металів – 26,6 % (обсяги поставок збільшилися в 2.4 рази); жирів та олії тваринного або рослинного походження – 16,6 % (обсяги збільшилися на 80 %); насіння і плодів олійних культур – 15,1 % (обсяги збільшилися на 49 %); зернових культур – 13,4 % (збільшилися на 24 %); електричних машин – 7,5% (обсяги збільшилися на 10%). В структурі імпорту товарів з Великої Британії до України переважали поставки: засобів наземного транспорту крім залізничного – 22,6% (обсяги збільшилися на 55,4%); реакторів ядерних, котлів, машин – 15,4% (збільшилися на 57,7%);

різноманітної хімічної продукції – 8 % (збільшилися на 91%); фармацевтичної продукції – 7,4% (обсяги зменшилися на 4,3%) [2].

Велика Британія 25 квітня 2022 р. оголосила про нові заходи у сфері торгівлі, що запроваджуються з метою економічної підтримки України у її спротиві російській військовій агресії. Зокрема, Велика Британія в односторонньому порядку застосовуватиме нульову ставку ввізного мита на всі товари українського походження та скасує всі тарифні квоти в рамках Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії. Україна матиме змогу наростити експорт за товарними позиціями, що традиційно завозилися на британський ринок. Зокрема йдеться про борошно, зерно, молочну продукцію, м'ясо птиці та напівфабрикати, томатну пасту, мед, кукурудзу, пшеницю, соки, гриби, цукор тощо.

Отже, міжнародна підтримка Великої Британії частково впливає на стабілізацію економічної ситуації в Україні. Зокрема, надання спроможності українським експортерам додаткових можливостей конкурувати на британському ринку та збільшення торговельних потоків у складних умовах.

Список використаних джерел

1. Інфляційний звіт Національного банку України за січень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4 (дата звернення: 27.02.2023).
2. Торгівля та інвестиції. URL: <https://uk.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/881-ukrajina-velika-britanija/4750-trade-in-goods-and-services-between-ukraine-and-the-united-kingdom/torgivlya-ta-investiciyi> (дата звернення: 27.02.2023).

Мельничук О.,
канд. екон. наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ТРЕНДИ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Транспортні послуги є одним з важливих складових будь-якого бізнесу. Транспортні та логістичні компанії є ключовими постачальниками послуг у сучасних інтегрованих глобальних торговельних мережах, а ефективне національне законодавство у транспортному

та логістичному секторі є важливим для країн для забезпечення торгових потоків і підтримки економічної діяльності.

Тематика міжнародної торгівлі послугами активно висвітлюється у працях Рахман М. С., Заїки О. В., Кульганік О.М., Хачатрян В.В. Ткачук О.М., Менчинська О.М., Стратійчук В.М.

Промисловість і наукові кола співпрацюють, щоб розробити інноваційні та стійкі практики. Перш за все, вантажні перевезення та процеси ланцюга поставок продовжуватимуть змінюватися протягом 2023 року, оскільки будуть прийняті більш екологічно стійкі практики. Ці практики впливають на все: від транспортних засобів, таких як перехід на електричні фургони для доставки, до змін у ширшому ланцюжку постачання, таких як переміщення розподільних центрів для мінімізації відстаней.

Наземний транспорт відіграє важливу роль у стійкості міжнародних перевезень вантажів в умовах війни. За даним держкомстат України [1] загалом за 2022 рік питома вага морських перевезень у перевезеному обсязі імпортованих товарів склала 24 %, залізничних – 33 %, автомобільних – 35 %. Чорноморська зернова ініціатива дала можливість збільшити частку морських перевезень у експорті до 54%, залізничного транспорту – до 33,8 %, автомобільного – до 12 %.

Війною в Україні зруйновано усі, роками напрацьовані, логістичні маршрути. Від початку воєнного стану державою зосереджено свої зусилля на створенні найоптимальніших умов для вивезення українських товарів за кордон:

- Створено можливість отримання тимчасової Ліцензії на міжнародні вантажні перевезення на період дії воєнного стану;
- Зменшено кількість документів для отримання тимчасової Ліцензії на міжнародні вантажні перевезення на період дії воєнного стану;
- Зменшено термін розгляду заяви на отримання Ліцензії;
- Створено цілодобову підтримку перевізників в месенджерах [2].

Для подачі заяви та документів на Ліцензію створено програму «ШЛЯХ», яка в подальшому, після отримання Ліцензії, є кабінетом перевізника, в якому працює Ліцензіат. Попри проблеми, які існують, значна частина компаній продовжує працювати.

Європейська Комісія презентувала комплекс заходів, які допоможуть Україні експортувати сільськогосподарську продукцію. Комісія окреслює план дій зі створення «Шляхів солідарності», щоб забезпечити Україні можливість експортувати зерно, а також імпортувати необхідні їй товари – від гуманітарної допомоги до кормів для тварин і добрив. Комісія створить логістичну платформу для узгодження запитів і попросить країни-члени встановити спеціальні

контактні пункти для «Шляхів солідарності» (за принципом «єдиного вікна»). Угода про автомобільний транспорт з Україною також усуне затримки. Щоб заохотити операторів перевезень у ЄС відправляти транспортні засоби до України, Комісія також розгляне варіанти додаткових фінансових гарантій [2].

Інститут маркетингу (Естонія) у співпраці з ДУ «Офіс з розвитку підприємництва та експорту» [3] запустили проєкт з підтримки бізнесу «Biz For Ukraine» для українських компаній, які мають можливість надавати послуги для іноземних компаній.

Офіс з розвитку підприємництва та експорту [3] пропонує українським компаніям долучитись до нової ініціативи Європейської мережі підприємств (Enterprise Europe Network) у співпраці з European Cluster Collaboration Platform та за підтримки European Commission and EISMEA – The Supply Chain Resilience (SCR) platform. Платформа була створена, зокрема з метою підтримки, компаній та економіки України для подолання зривів ланцюгів постачання спричинених відкритим воєнним нападом росії на територію та народ України.

Отже, транспортні послуги є реальністю нашого життя, і без ефективного та доступного транспорту стає неможливим будь-який вид бізнесу, тому питання стосовно розвитку транспортних послуг є актуальними і потребують додаткових досліджень.

Список використаних джерел

1. Зовнішня торгівля. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт ДУ «Офіс з розвитку підприємництва та експорту».

Миколайчук І.,
канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту ДТЕУ
Ткаченко Є.,
здобувачка вищої освіти ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНІ HR-ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ ТОРГІВЛІ

Сучасний світ змінюється дуже швидко, і щоб встигати за змінами, компаніям необхідно постійно шукати нові інноваційні

рішення та людей з новими ідеями, з новими нестандартними підходами, які здатні зруйнувати усталені стереотипи. У нинішніх складних для нашої країни реаліях багато працівників переглянули свої цінності та зрозуміли, що для кожного є найважливішим. Час стає головною цінністю для кожного співробітника, тому саме завдяки інноваціям можна заощадити час на справах, які можна автоматизувати та ефективно розподілити.

Мета дослідження – обґрунтувати важливість інноваційних технологічних трендів в HR-менеджменті, які впливають на ведення торговельного бізнесу та якісні параметри HR-процесів.

Розглядаючи інноваційні HR-технології з позиції тих, що підвищують ефективність організації, доцільно відзначити їх нову роль у способах впливу на персонал [1]. Найбільш помітними є наступні напрямки використання HR-технологій у провідних торгових компаніях:

1. Рекрутинг – впровадження чат-бота, який може виконувати функції організації дзвінків та зустрічей, задавати правильні запитання та переміщувати кандидата на наступний етап співбесіди.

2. Онлайн-навчання та розвиток – можливості для індивідуального розвитку, побудова сценаріїв кар'єрного шляху працівника на основі індивідуального потенціалу, виявлення прогалин у кваліфікації та перегляд робочих компетенцій.

3. Підвищення безпеки даних – передбачає використання нових методів збереження конфіденційних даних співробітників у «хмарі», зміни законодавства щодо захисту даних у сфері кібербезпеки.

4. Віддалена робота – формування феномену Remote team, що стає нормою для різних індустрій. З'являється все більше HR-платформ для хмарного зберігання даних (Cloud-based HR) [2].

Перехід від традиційної «продуктової» компанії до технологічної, пошук нових моделей управління на основі формування Digital-стратегії передбачає такі особливості розвитку підприємств торгівлі: змінюються запити споживачів: швидкість і зручність купівлі товарів/послуг, перевірка рекомендацій, онлайн-оплата; швидкість – необхідність прийняття рішень у режимі реального часу; потреба зберігання, обробки та аналізу величезних обсягів даних (Big Data) і пріоритет інформаційної безпеки; міжфункціональна робота; зміни в продажах: від продавця-людини до продавця-робота; перехід від «цільової аудиторії» до персоналізації; цифрова трансформація бізнесу – цифровізація: платформи, сервіси, мобільні додатки, соціальні мережі тощо [3].

Досліджуючи інноваційні технології управління персоналом, доцільно акцентувати увагу на хмарних рішеннях для управління персоналом і зарплатою. За словами експертів, незабаром системи управління ІТ-бізнесом стануть набором інтегрованих хмарних сервісів. Їх перевагою є значне підвищення ефективності роботи співробітників, а недоліком – тривалість процесу впровадження хмарних рішень у великих компаніях і складність вибору необхідної технології з варіантів, які пропонує ринок. Організації, які приділяють належну увагу передовим технологіям роботи з персоналом, завжди випереджають тих, хто ігнорує інноваційну складову управління персоналом, а додаткові витрати на їх впровадження приносять значний дохід [4].

Отже, інновації в HR-процесах насправді не замінюють традиційні технології управління, а навпаки, допомагають організаціям стати більш «людяними», оскільки дозволять HR-фахівцям зосередитися на вивченні ринку праці та розробці стратегій, на реальних контактах з людьми завдяки їх вивільненню від рутинних завдань, що буде виконувати програма.

Список використаних джерел

1. Василик А.В. Сучасні виклики та інноваційні практики управління персоналом. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32609002.pdf>
2. 8 інноваційних та технологічних HR-трендів. 2020. URL: <https://www.ekol.com/uk/8>
3. Могильна, Л., Орехова, А., & Хромушина, Л. (2022). Використання інноваційних ІТ-технологій для HR-менеджменту. Економіка та суспільство, (44). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-56>
4. Mykolaichuk I, Rasulova A., Salimon O. Digitalization of HR management at enterprises in the service field: transformation of technologies and modern challenges. Modern Science – Modern veda. Praha. Česká republika, Nemoros. 2022. №3. С. 23-38.

Шевчун М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту ДТЕУ

Безус А.,
канд. техн. наук, доц., доцент кафедри менеджменту ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з основних характеристик економіки є інтенсифікація інноваційних процесів, які є чинником забезпечення довгострокового економічного зростання підприємств. Розвиток інновацій та інноваційної діяльності у наш час є провідним, пріоритетним напрямом економічної політики всіх країн світу, поряд із такими фундаментальними питаннями, як якість освіти, розвиток різноманітних як традиційних, так і нетрадиційних видів енергії тощо. Очевидно, що зростання економіки, перехід на якісно нові види торгівлі не можуть відбуватися без інноваційного розвитку, розробки новітніх технологій, впровадження нових інформаційних баз. У цьому процесі інноваційна діяльність виступає посередником між науковими та дослідницькими організаціями, підприємствами та кінцевими споживачами.

Теорія стратегічного управління базується на загальній методології управління системами, процесами, організаціями, ресурсами тощо. Ефективність стратегічного управління залежить від кардинального напрямку, а саме зростання, розширення, збереження чи розвитку. Оскільки розвиток організації є багатоаспектним, а саме економічний розвиток, інноваційний розвиток та розвиток окремих складових, які безпосередньо впливають на перші дві складові, доцільно розглядати стратегічне управління інноваційним розвитком із системної позиції [1].

Правильно вибрана та відповідно змістовна інноваційна стратегія – як набір конкретних стратегічних рішень, що забезпечують інноваційний процес усіх рівнів підприємства та всіх складових бізнес-процесів – є засобом гарантування довгострокового успіху будь-якого підприємства та забезпечення його конкурентна стабільність. Для цього інноваційна стратегія має бути чітко класифікована та детально розбита за окремими компонентами, щоб обґрунтувати її місце в структурі корпоративного стратегічного портфеля та системи, що забезпечує її конкурентоспроможність [2].

Сьогодні одними з найпоширеніших стратегій інноваційного розвитку підприємства є наступальна та імітаційна. Стратегія

наступальних інновацій забезпечує загальний напрямок до інтенсивного зростання, спрямованого на збільшення присутності бізнесу або організації в найбільш перспективних секторах ринку шляхом витіснення існуючих конкурентів у цих галузях. Наступальна інноваційна стратегія спрямована на розвиток і освоєння власних інновацій, пошук джерел унікальних конкурентних переваг, яких раніше не було на ринку.

Для більшості малих і середніх підприємств важко реалізувати наступальну інноваційну стратегію. У свою чергу, середні та малі підприємства, які не володіють значним інноваційним потенціалом, можуть використовувати стратегії, побудовані на імітації розробок галузевих лідерів, проявом яких є захисні інноваційні стратегії, орієнтовані на підтримку вже досягнутих позицій підприємства за рахунок запобігання діям конкурентів з розширення часткою.

Повною відсутністю вибору шляхів власної інноваційної діяльності характеризується імітаційна стратегія інноваційного розвитку. Доцільність застосування даної стратегії визначена низьким інноваційним потенціалом організацій, які мають можливості розгортання власних заходів щодо інноваційного розвитку та не мають альтернатив у виборі засобів протидії більшим конкурентам. Завдання цієї стратегії полягає у відстеженні застосовуваних конкурентами нововведень та його повної чи часткової адаптацію своєї діяльності.

Результатом інноваційної діяльності та розвитку підприємства буде безперервна та прогресивна зміна його якості, а від обраного інноваційного напрямку, ефективної стратегії та рівня інноваційного розвитку залежатиме те, чи буде інноваційний процес революційним чи еволюційним, яке в подальшому буде співвідношення інтелектуальних ресурсів і людського інтелектуального капіталу, якими володіє та/або наймає торговельне підприємство. Рациональне поєднання напрямку інновацій та розвитку і елементів інтелектуального капіталу підприємства може гарантувати переваги економічного розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Пригара О. Ю. Механізм розробки інноваційної стратегії розвитку підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 2. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2018/53.pdf.
2. Інноваційний розвиток підприємства: навчальний посібник /за ред. П.П. Микитюка. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.

ЧИ ЗМОЖЕ ЧАТ GPT ЗАМІНИТИ ЛЮДСЬКИЙ ІНТЕЛЕКТ?

Що таке Chat GPT та чому всі про це говорять?

Чат GPT (англ. Generative Pre-trained Transformer) – генеруючий попередньо навчений перетворювач на основі чату, було представлено компанією Open AI наприкінці листопада 2022 р. Він заснований на архітектурній моделі GPT-3, яка була представлена в травні 2020 р. як мова прогнозування третього покоління. Модель із серії GPT-n [1].

Іншими словами Chat GPT – це чат-бот, який створений на базі революційної мовної моделі для відтворення людиноподібної мови, що здатний брати активну участь в обговореннях і генерувати відповідні відповіді на запити, як людина. Завдяки навчанням з «учителем» чат-бот може аналізувати великі обсяги даних та робити прогнози.

Цей чат-бот набув величезної популярності, тому що він перевершив усі попередні обмеження штучного інтелекту (англ. Artificial Intelligence).

Які нові можливості з'явилися у ChatGPT? Наприклад, його можна використовувати для просування сайту чи написання контенту. Зокрема, можна легко та швидко проводити дослідження ключових слів. Все, що потрібно зробити, це відкрити чат-бот, написати кілька цільових ключових слів, за якими хочемо ранжуватись, і почекати, поки він завантажить список пов'язаних ключових слів.

ChatGPT може стати повсякденним помічником з письма. Можна покращувати якість та стиль листа, якщо дотримуватися пропозицій та відгуків чат-бота. Більше того, чат автоматично виправить орфографічні та граматичні помилки. Крім створення контенту, чат-бот може також виконувати лінгвістичні завдання, такі як перефразування, узагальнення, переклад та відповіді на запити.

Не дивно, що Chat GPT чи аналогічний інструмент на основі AI може трансформувати маркетинг, відкриваючи нові можливості. Завдяки своїй мовній моделі, неймережам AI може генерувати текст, зображення, інший цифровий контент тощо, який важко відрізнити від матеріалу, створеного людиною.

Не дивно, що ця технологія швидко набула значного розголосу та, зокрема, охопила нішу швидкого заробітку в інтернеті. Зокрема в youtube можна знайти десятки та навіть сотні відео, які розповідають

як можна швидко заробити з ChatGPT. Так, наприклад, запропоновані стратегії заробітку передбачають використання ChatGPT для створення індивідуальних тренувань, планів харчування або пропонують продавати посібники, створені чат-ботами на освітніх сайтах, таких як Udemu. Одна зі стратегій передбачає використання ChatGPT для відповідей на популярні запитання на сайтах, зокрема Quora. Інші, використовують додаткові інструменти AI, наприклад, для написання книжок, проілюструвавши їх за допомогою генератора зображень, що базується на штучному інтелекті, а потім продати результат на платформі Amazon [2].

Загалом, переваги, які надає нова технологія дійсно вражаючі та корисні, але чи є недоліки, які можуть нанести суттєвий негативний вплив бізнесу чи суспільству загалом?

Наразі, цілком покладатися на цю технологію надто ризиковано. Найбільшою проблемою бездумного використання чат-боту, на нашу думку, є неспроможність AI розпізнавати фейки, пропаганду тощо, що у підсумку може мати катастрофічні наслідки, зважаючи загострення відносин, які відбуваються по всьому світу.

Сліпе тиражування контенту, створеного ChatGPT може призвести до ще більшого засмічення мережі низькоякісними матеріалами. І хоча алгоритми Google дозволяють виявляти контент, створений AI, а їх використання суперечить їх рекомендаціям, багато веб-майстрів вже тисячами тиражують веб-сторінки згенеровані AI.

Щоб уникнути проблем, згаданих вище, та більш ефективно використовувати Chat GPT, важливо розуміти, що чат-бот не є людиною і не може бути сумісним із людським інтелектом.

Уявімо, наприклад, що всі тексти в інтернеті згенеровані AI. У такому разі, AI буде навчатись на своїх же текстах. Звідки буде братись нова інформація? Хто буде створювати сенси?

AI – в першу чергу інструмент. Потрібно вивчати його можливості для своєї професійної діяльності, оновлювати підходи до роботи, щоб вивільняти час на користь більш креативної роботи.

Список використаних джерел

1. [Без автора]. Що таке чат GPT і як їм користуватись. URL: <https://gofreelance.online/shho-take-chat-gpt-i-yak-yim-korystuvatys/> (дата звернення: 01.03.2023)
2. JAMES VINCENT. Hustle bros are jumping on the AI bandwagon. URL: <https://www.theverge.com/2023/2/2/23582772/chatgpt-ai-get-rich-quick-schemes-hustlers-web> (дата звернення: 01.03.2023).

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ ТА СТАРТАПАМИ

Бойко М.,

*д-р екон. наук, проф., завідувачка кафедри
готельно-ресторанного бізнесу ДТЕУ*

Кулик М.,

*канд. екон. наук, доцент кафедри
готельно-ресторанного бізнесу ДТЕУ*

Романчук Л.,

*канд. екон. наук, доцент кафедри
готельно-ресторанного бізнесу ДТЕУ*

ЕТАПИ РОЗРОБКИ ІННОВАЦІЙНОЇ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ В СФЕРІ ГОСТИННОСТІ

В залежності від завдання та цілей маркетингової стратегії, готель може обрати напрямок територіального розширення зони дистрибуції, тим самим завойовуючи нові ринки і зміцнюючи свої лідерські позиції. Або варіантом маркетингової стратегії буде збільшення вартості готелю, для створення франшизи або майбутнього продажу [1].

Як правило, на першому етапі керівництво (власник) бере на себе відповідальність за реалізацію маркетингової стратегії. Вони повинні вибрати тип маркетингової стратегії і вирішити, якою має бути компанія в майбутньому (через 5–10 років), а також скласти план дій на цей період. Коректна постановка конкретних і зрозумілих цілей буде запорукою успішного розвитку готелю.

На другому етапі здійснюється оцінка ринку. Знаючи можливості та обмеження ринку, можна визначити цілі маркетингової стратегії в цифрах. Дані, необхідні для розрахунків:

1) річний приріст ринку, виміряний у відсотках, частка нових площ на ринку;

2) ризики, з якими може зіткнутися готель, і ступінь їх впливу на споживчий ринок;

3) маркетингові стратегії готелів-конкурентів, вплив поведінки конкурентів на готель [2]. Оцінку ринку здійснюють співробітники департаменту розвитку та маркетингу. Також на цьому етапі використовується SWOT аналіз.

Третій етап – розробка загальних принципів роботи для всього колективу. Всі стратегічні цілі і завдання готелю повинні бути доведені до співробітників. Вони також вказують чіткі шляхи досягнення цілей. На цьому етапі керівництву необхідно провести ряд робіт з колективом і дати роз'яснення працівникам – як діяти і на чому зосередити свою увагу. Система мотивації повинна базуватися на принципах, вироблених під час підготовки маркетингової стратегії. Надалі вони повинні стати критеріями оцінки всієї системи управління. Відповідальність за реалізацію цього етапу створення маркетингової стратегії покладається на HR департамент та маркетинговий департамент. Кожен співробітник повинен бути обізнаний з основними цінностями готелю, що є додатковим стимулом для його ефективної роботи (адже він/вона буде відчувати себе частиною спільної справи). Повідомлення цілей маркетингової стратегії всій команді забезпечить дотримання всіма встановлених принципів. Велика важливість це проведення загальних зборів за участю співробітників і топ-менеджменту – цей захід дасть можливість обговорити корпоративні цінності та познайомити з ними весь колектив [3].

На четвертому етапі формується план реалізації маркетингової стратегії. Все, що було вирішено на попередніх етапах, має бути задокументовано. Річний план виступає як документ з усіма домовленостями щодо визначення джерел фінансування, ключових показників ефективності (KPI) тощо. Також необхідно встановити контрольні точки, в яких будуть оцінюватися проміжні результати виконаної роботи. Виконавцями на цьому етапі маркетингової стратегії є топ менеджери, а також HR департамент.

При складанні плану можна застосувати метод Smart. Це означає, що всі цілі будь-якого типу маркетингової стратегії повинні бути конкретними, вимірними, досяжними, актуальними та обмеженими у часі. Крім усього іншого, вони повинні бути адекватними з урахуванням специфіки роботи співробітників. Кожна ціль повинна мати свій дедлайн [4].

Таким чином, в даний час існує багато видів маркетингових стратегій, які готель може застосовувати в залежності від ринкової кон'юнктури і свого положення на ринку. Розробка інноваційної маркетингової стратегії – це програмний цільовий підхід, реалізація якого відбувається поетапно.

Список використаних джерел

1. Aladag O. F. et al. Strategy implementation research in hospitality and tourism: Current status and future potential //International Journal of Hospitality Management. – 2020. – Т. 88. – С. 102556.

2. Anning-Dorson T., Nyamekye M. B. Be flexible: turning innovativeness into competitive advantage in hospitality firms //International Journal of Contemporary Hospitality Management. – 2020.
3. Achmad W., Yulianah Y. Corporate social responsibility of the hospitality industry in realizing sustainable tourism development // Enrichment: Journal of Management. – 2022. – Т. 12. – №. 2. – С. 1610–1616.
4. Fahlepi R. Decision support systems employee discipline identification using the simple multi attribute rating technique (SMART) method // Journal of Applied Engineering and Technological Science (JAETS). – 2020. – Т. 1. – №. 2. – С. 103–112.

Ганечко І.,

*канд. екон. наук, доцент кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ*

Афанасьєв К.,

канд. екон. наук, директор консалтингової компанії «Глобус»

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Розвиток штучного інтелекту (ШІ) може серйозно змінити правила гри для бізнесу. Такий продукт, як ChatGPT переносить технології в нові сфери діяльності. У листопаді 2022 року компанія Open AI дала можливість користувачам англомовного сегменту тестувати ChatGPT. Новий ШІ чатбот, якому можна задавати питання та отримувати відповіді мовою спілкування, досить швидко (за п'ять днів) набрав перший мільйон користувачів. Для порівняння, соціальній мережі Facebook знадобилося 12 місяців для цього, а компанія Twitter працювала 24 місяці для досягнення першого мільйону користувачів [1]. Вірусне розповсюдження чатботу з штучним інтелектом через два місяці дало 100 млн. постійних користувачів [2]. В сфері цифрової комунікації «людина-комп'ютер» наступив новий етап розвитку.

В Україні існує декілька способів отримати доступ до ChatGPT, найбільш доступним вважається встановлення додатку до браузера Google Chrome з назвою Merlin, цей чатбот здатен відповідати на питання українською мовою.

На даному етапі все ще відбувається випробування ШІ, проте можна виокремити ряд функцій ChatGPT, які сприятимуть розробці та просуванню інноваційних проєктів.

По-перше, чатбот може писати програми мовою програмування Python з додаванням коментарів. Слід звернути увагу, що на результат, який видає ChatGPT, впливає правильність постановки задачі та глибоке розуміння предметної області, стосовно якої задається питання. Звичайно, отримані програми чи блоки коду на Python потрібно перевіряти, але це значно прискорює роботу та оптимізує час розробників.

По-друге, чат-бот спроможний розписати етапи стратегії захисту інтелектуальної власності інноваційного проєкту чи стартапу, а також допомогти в написанні листів на юридичну тематику. Для реалізації IP стратегії засновникам проєкту доцільно співпрацювати з юридичною компанією, яка спеціалізується технологічних проєктах та має успішний досвід у сфері LegalTech.

По-третє, аналіз ринку та/або сегменту, на який може вийти інноваційний проєкт, оцінка його привабливості, збір статистичних даних та обґрунтування необхідності виходу проєкту на ринок також можна виконати з допомогою чатботу. Під час проведення такого аналізу слід перевіряти посилання на сторінки та/або документи, які видає чатбот ШІ, оскільки посилання можуть бути застарілими, а інформація не актуальною. Проте перевага використання ChatGPT – прискорене отримання необхідних даних та джерел їх генерації для подальшого аналізу даних та прийняття рішення підприємцем про вихід проєкту на ринок.

Останнім часом спостерігається тенденція інтеграції різних браузерів та пошукових систем з чатом ChatGPT. Відповідно, в майбутньому можливе використання чатботу в якості служби підтримки технологічного продукту інноваційного проєкту, що дозволить мінімізувати витрати на службу підтримки проєкту.

Перспективним, на нашу думку, є використання чатботу ШІ в інноваційних проєктах у сфері навчання. Переваги полягають у можливості застосування останніх найкращих розробок з багатьох дисциплін як в анголомовному так і в україномовному сегментах. Недоліки пов'язані із можливістю використовувати чатбот під час здачі екзаменів та заліків, що ускладнить об'єктивність оцінювання знань та навичок здобувачів освіти. Наприклад, в США з цією проблемою почали боротися; так, в департаменті освіти Нью-Йорку заборонили використання чатботу на пристроях у публічних школах [3].

Таким чином, технології штучного інтелекту можуть стати досить ефективним інструментом для підприємців та допомогати їм швидше розвивати бізнес, масштабувати інноваційні проєкти і досягати поставлених цілей.

Список використаних джерел

1. Website of the INSIDER. «Here's How Long It Took 15 Hot Startups To Get 1,000,000 Users». URL: <https://www.businessinsider.com> (дата звернення: 12.02.2023).
2. Website of the The Guardian. «ChatGPT reaches 100 million users two months after launch». URL: <https://www.theguardian.com> (дата звернення: 12.02.2023).
3. Website of the PIX11. «ChatGPT banned for students in New York City public schools». URL: <https://pix11.com/news/local-news/chatgpt-banned-for-students-in-new-york-city-public-schools/> (дата звернення: 12.02.2023).

Гут Л.,
*доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Чернівецького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*

ВПЛИВ ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ НА ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

В сучасних умовах необхідність інноваційної підприємницької діяльності обумовлена: потребами підвищення техніко-технологічного рівня виробництва; збільшенням витрат і погіршенням економічних показників діяльності підприємства; моральним старінням техніки і технології; підвищенням ефективності виробництва на основі впровадження нової техніки; економічною доцільністю посилення інтенсивних факторів розвитку виробництва на основі використання досягнень науково-технічного прогресу у всіх сферах економічної діяльності; важливістю розвитку творчості винахідників і раціоналізаторів та використання їхніх пропозицій.

Інноваційний процес характеризується інноваційним циклом, який охоплює період від пошуку нових ідей до їхнього прикладного використання у виробництві і одержання конкретних результатів, в якому виділяють життєвий цикл інновації – це період від впровадження інновації у виробництво до припинення її використання, коли

спостерігається активний попит населення на дане нововведення, після чого відбувається перехід нововведення до розряду рядових виробів, процесів, продуктів, що відповідно потребує згортання неефективного виробництва при відсутності активного попиту споживачів і розпочати впровадження нового нововведення.

За масштабністю і силою впливу на ефективність діяльності підприємств в інноваційному процесі використовуються локальні та глобальні інновації. Локальні інновації ведуть переважно до прогресивних перетворень у діяльності підприємств і справляють відповідний вплив на ефективність їхнього функціонування [2, с. 366]. Як локальні, так і глобальні інновації різної спрямованості можуть забезпечувати максимально можливий прогресивний вплив на виробництво за умови, якщо вони використовуються підприємствами постійно, комплексно і гармонійно. Найбільший, за наслідками, безпосередній вплив на результативність (ефективність) діяльності підприємства справляють технічні і організаційні інновації.

Для оцінки ефективності на результативність діяльності підприємств окремих глобальних і локальних заходів необхідно застосувати методику виявлення інтегрального впливу управління інноваціями на ключові показники виробничо-господарської діяльності підприємств за той чи інший проміжок часу: приріст обсягу виробленої продукції; приріст продуктивності праці; приріст фондоозброєності праці; приріст фондоддачі; приріст рентабельності виробництва.

Вивчення досвіду організації інноваційної діяльності підприємств дозволило визначити такі основні їх способи реалізації інвестиційних проєктів:

- на основі внутрішньої організації, коли інновація створюється і освоюється спеціалізованими підрозділами підприємства;
- на основі зовнішньої організації при укладанні контрактів на створення і освоєння інновації;
- на основі зовнішньої організації за допомогою заснування венчурну фірму, яка для реалізації інноваційного проєкту залучає додаткові сторонні засоби (кошти).[1, с. 15]

Відносна рідкість використання першого способу пояснюється недостатнім науковим потенціалом різних галузей економіки. Найчастіше підприємства самостійно розміщує замовлення на розробку нового продукту, а освоює її власними силами. В умовах війни підприємства мають можливість залучати грантові кошти. Міжнародні організації, зокрема USF разом із урядом, здійснюють підтримку проєктів подвійного призначення для підвищення обороноздатності країни та післявоєнної відбудови: надаються гранти у розмірі \$35 000

для стартапів в галузі оборонної сфери, будівництва, кібербезпеки, медицини та підтримки психічного здоров'я, освіти, що сприятиме створенню нових робочих місць і формуванню доходів бюджетів.[2]

На реалізацію інноваційного процесу здійснюють вплив такі фактори: високий ризик і невизначеність шляхів досягнення цілей; неможливість детального планування та орієнтації на прогностичні оцінки; необхідність переборювати опір підприємства, як у сфері економічних відносин, так і інтересів учасників інноваційного процесу; залежність від соціально-економічного середовища, у якому підприємство функціонує і розвивається. [3, с. 94–97].

Отже, інноваційна підприємницька діяльність – це особливий процес організації господарювання, що базується на постійному пошуку нових можливостей покращання техніко-технологічних факторів виробництва.

Список використаних джерел

1. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: начальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.
2. Фінансування українських стартапів під час війни: де шукати інвестиції <https://ain.ua/2022/11/16/finansuvannya-ukrayinskyh-startapiv-pid-chas-vijny>
3. Заїка С. О. Фактори формування інноваційного потенціалу підприємств / С. О. Заїка // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. Том 20. Випуск 6. 2015. С. 94–97.

Dovuuch M.,
Ph.D, OTGONTENGER UNIVERSITY
e-mail: dovuuch@otgontenger.edu.mn.

MANAGEMENT OF INNOVATIVE PROJECTS AND START-UPS

ABSTRACT

In the new century of development of market economy and technological development, the issue of competitiveness and development of innovation has been strongly discussed among nations, enterprises, and

people. In other words, there is a widespread tendency to explain any progress, work, and achievements in connection with innovation and competitiveness indicators. Although the all countries of the world have implemented many projects and programs to achieve development, their results vary, often they end up producing papers and writing reports, while only a few projects have produced results. However, if the innovation projects can be implemented, the results are real in the medium and long term. Therefore, for developing countries, there is a real need to implement innovative projects in large numbers and effectively. As for Mongolia, the Government has adopted the Law on Innovation (2012), the Government's Policy on Innovation (2018), and the National Innovation System Development Program (2020) in order to pay more attention to the development of innovation.

ONE. INTRODUCTION

Developing countries try to support start-ups in every way to expand their economies and develop businesses. However, start-ups are not always successful, and most of them stop operating after a while. Only a few of the start-ups are able to expand and continue to operate sustainably. The main reasons for the failure of start-ups are poor market research, failure to choose the right time, failure to consider risks, and failure to prepare a good business plan. But a start-up business based on an innovation project is quite possible or more likely to succeed.

The products created as a result of the innovation project are able to meet human needs and have high demand in the market, so the business can be successful, stable and grow.

All countries of the world implement many projects and programs to achieve development, and innovation projects are one of them. As a result of innovation projects, there are many research and analysis works, useful models and new ideas, but the problem of turning them into products and services or developing them into businesses is important.

TWO. KEYWORDS

Innovation, innovative project, start-ups, business development, challenge and opportunities of business

THREE. METHODOLOGY

In this study, document and evidence-based, historical and logical methods, statistical method, analysis and synthesis methods will be used.

How to Pick the Right Project Management Methodology

There is no right or wrong in project management, it's all what your needs are. So start by understanding your needs.

- How is your business structured?
- What is the size of your organization?
- What are your goals?
- How complex is your project?
- What do you expect from final deliverables?
- Do your clients/customers prefer a particular methodology?

Taking care of your needs, choosing the right methodology is a vital step in your project journey.

Startup Project Management Tips for Entrepreneurs

- Set realistic goals
- Transform Setbacks into Success
- Put Yourself First (Self-evaluation)
- Milestone Planning
- Regularly communicate with your team
- Set scope, budget and time

Project Management Tools for Startups:

Project management tools offer many high-level bucket features. Some of the things you can use a tool for:

- Managing tasks
- Planning
- Keeping files and documents
- Managing inventory
- Resource scheduling
- File-sharing
- Bug reports
- Budgeting and invoicing

FOUR. INNOVATION PROJECT AND START-UPS

Nowadays, innovation is understood in a very broad context. This is due to raising and paying attention to the issue of innovation development in each sector. Innovation has become an important indicator for measuring competition between countries, determining development policies, and business development.

«Innovation activities» means actions aimed at introducing innovations into use, improving economic efficiency, competitiveness, productivity, and improving social services.²

A business should be run according to a specific plan, especially as a start-up business is very sensitive and risky, so it should be planned very well in advance.

In 2007, the Government of Mongolia first approved a national innovation system development program. As a result of the program, it was concluded that the government's support for monitoring and evaluation is insufficient. The reasons for this are explained as follows. It includes:

- 1) Legal framework is not well developed
- 2) The innovation infrastructure for knowledge and technology transfer is poorly developed
- 3) Implementation of research and development results is not enough.
- 4) The mechanism of cooperation between the state and other stakeholders is not clear
- 5) Financial and other support from the government is insufficient

The previously approved program for the development of the national innovation system had poor results. Therefore, the National Innovation System Development Program 2020 has been approved and implemented. Mongolia has decided to finance its innovation policies and programs from certain sources. It includes:

- ✓ State and local budgets
- ✓ Foreign loans and aid
- ✓ Foreign and domestic investment
- ✓ Foreign and domestic government securities
- ✓ Concession Agreement
- ✓ Other sources.

Of these, the most used sources are state and local budget funds. 5–10 billion MNT are included in the current budget and projects are financed. But this is a very small amount compared to the budget expenditure.³

² Article 3 of the Law on innovation of Mongolia (2012).

³ Although Mongolia's budget spending has grown rapidly in recent years, the amount of spending on science and technology has increased very little. However, social welfare costs have increased significantly. For example: The 20,000 MNT given to each child per month was increased to 100,000 MNT.

FIVE. RESEARCH AND ITS RESULTS

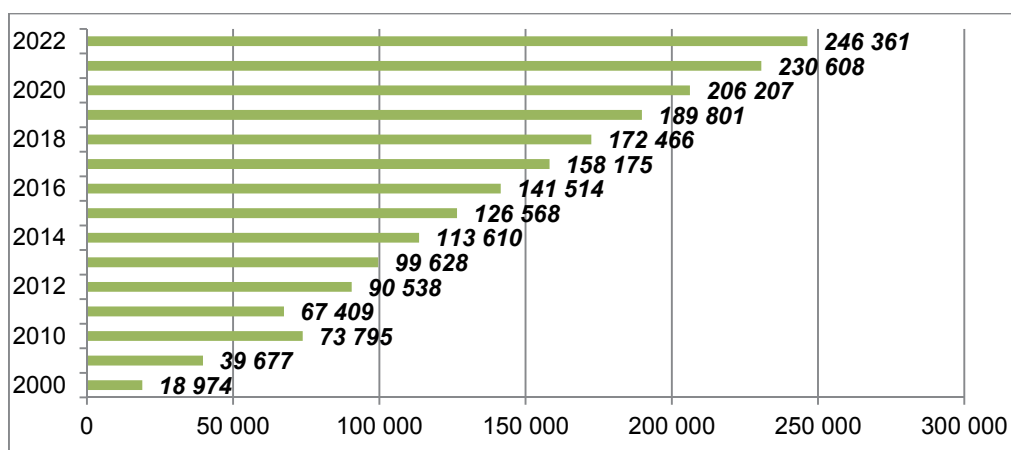

Figure 1. Number of registered entities

The number of registered enterprises increased 10.8 times in the 23 years from 2000 to 2022. But between 2011 and 2022, the average annual growth is 12.7%. Since 2012, the number of enterprises has been growing every year. This proves that people are interested in establishing enterprises and doing business.

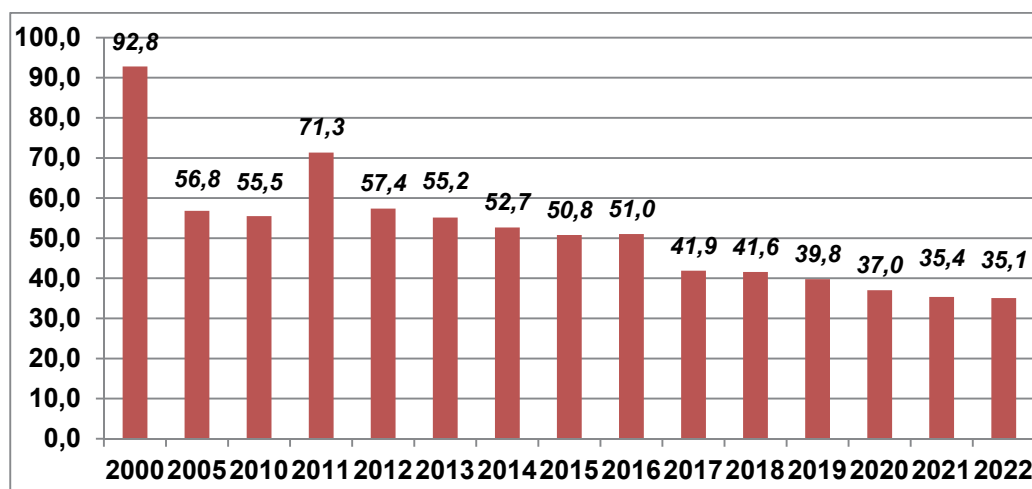

Figure 2. Percentage of active entities

In 2000, 92.8% of registered enterprises were operating, while at the end of 2022, only 35.1% of registered enterprises were operating. There are indications that the operations of other enterprises have been disrupted or stopped in some way.

Although the business environment has become unfavorable due to the covid epidemic in recent years, it can be concluded that the business environment in general is unfavorable.

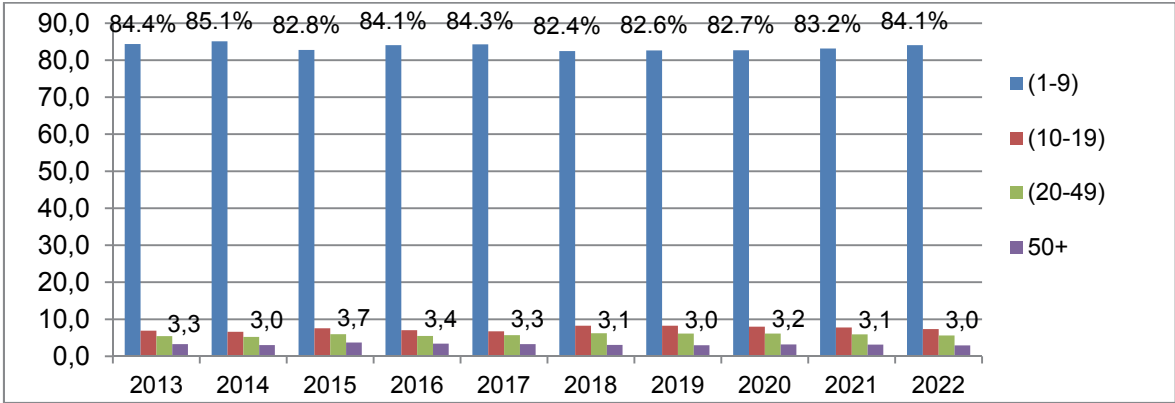

Figure 3. Active entities, by employment size group and by percent

If we consider the operating enterprises by the number of employees (1–9), the largest percentage (82.4%-85.1%) of enterprises with employees. Enterprises with 50 employees are 3 percent of registered enterprises. The number of enterprises with more than 50 employees decreased from 2564 in 2021 to 2556 in 2022. This is due to the fact that small enterprises are unable to expand and increase the number of employees.⁴

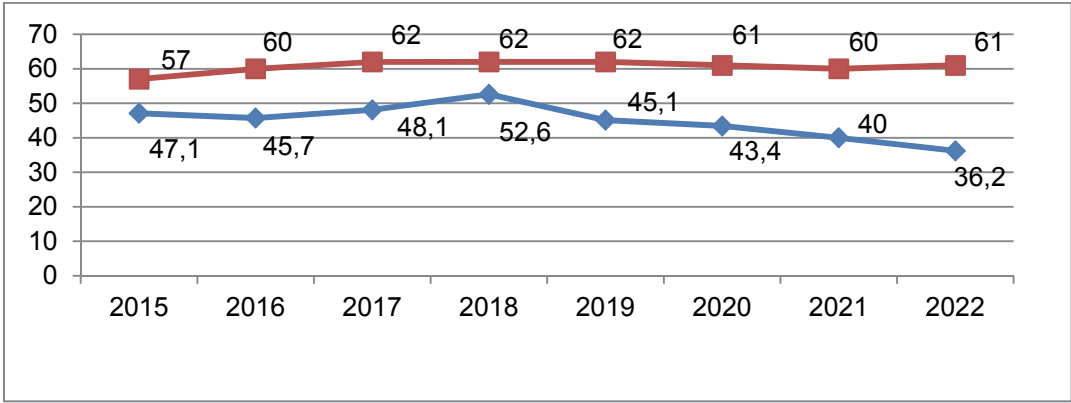

Figure 4. Competitiveness of Mongolia

The Global Competitiveness Survey has been published annually since 1989. Mongolia has been on the list of the report since 2015. In this

⁴ The Mongolian National Chamber of Commerce and Industry annually selects the TOP 100 enterprises. These companies are highlighted and honored according to certain criteria, and the 100 companies are listed with almost unchanged number of positions up or down.

report, the world’s countries are evaluated by 4 main groups of indicators such as economic strength, governance efficiency, profitability of business organizations, and infrastructure, and the list is made every year by ranking them by points.⁵

Mongolia’s competitiveness is ranked 61st out of 65 countries in the world as of 2022, which shows its weak competitiveness. Considering the score, it is noteworthy that it has decreased in the last 4 years in a row. Mongolia’s competitiveness has not improved in recent years, but quality indicators have decreased. Business development plays a very important role in improving Mongolia’s competitiveness.

Table 1

Innovation index of Mongolia

Year	Rank	Score	Total country
2018	53	35.9	126
2019	53	36.29	129
2020	58	33.4	131
2021	58	34.2	132
2022	71	28	132
Average	59	33.5	130

Source: Global innovation index (2018–2022) ranking

In 2018, Mongolia ranked 53rd out of 126 countries in the world on the Innovation Index with 35.9 points. As of 2022, it is ranked 71st with 28 points. Looking at this, Mongolia’s score and place in the innovation index has decreased. This is directly related to the decrease of some indicators of our country and the strong entry of other countries

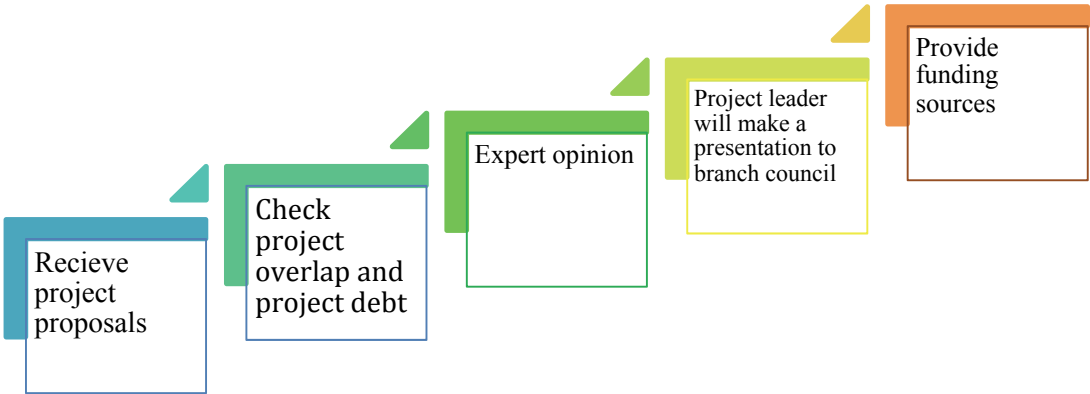

Figure 5. Stages of project financing

⁵ P. Tsagaan, Chairman of the Management Board of the Center for Economic Policy and Competitiveness Research, said that Mongolia's competitiveness is weak and like a horse, and it is true. In fact, we have not developed in recent years, but rather we are in a backward state.

The process of receiving and funding innovation projects from the Science and Technology Fund goes through 5 stages. Project proposals are received and reviewed for project duplication and project arrears. At the next stage, the opinion of the expert will be taken. If the proposal is approved, the project leader will make a presentation to the branch council. Project funding will be provided if the project leader successfully discusses and defends the project to the branch council.

There are 3 main types of project funding from the Science and Technology Fund. It includes:

- 1) Financing with repayment terms
- 2) Grant funding
- 3) Providing innovation grants ⁶

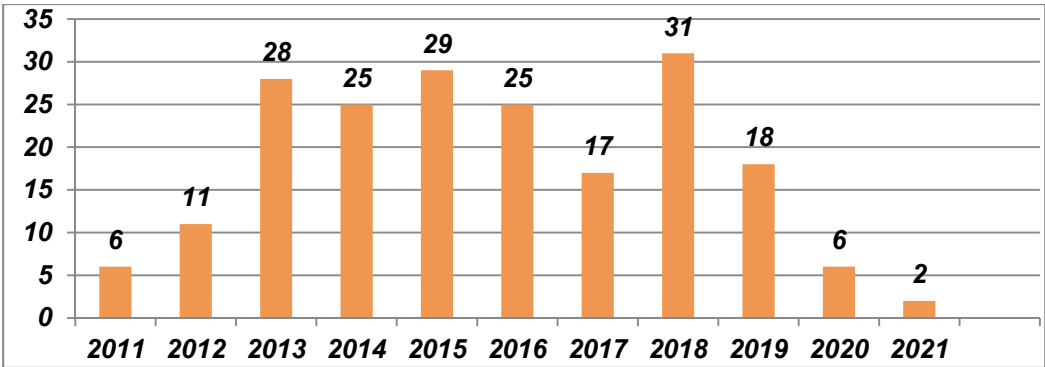

Figure 6. Numbers of projects financed by the science and technology fund
Source: www.stf.gov.mn

The total number of innovation projects financed by the Science and Technology Fund between 2011 and 2021 is 198. Funding for innovation projects will be included in the state budget of the current year, and an average of about 10 billion MNT is budgeted and allocated per year.

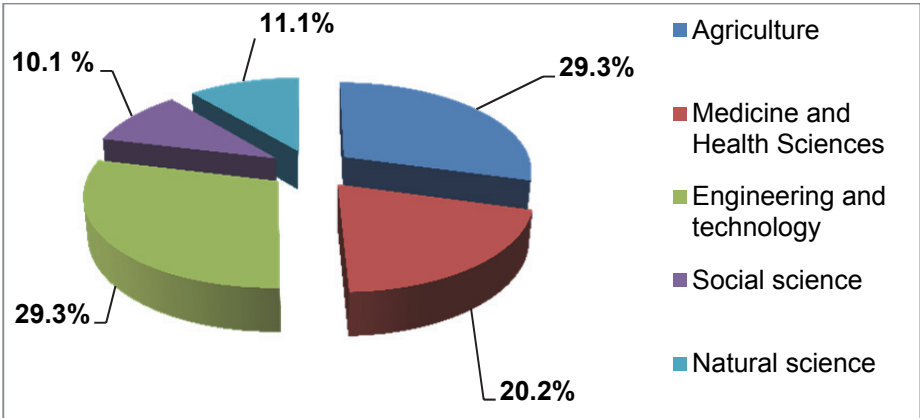

Figure 7. Projects financed by the science and technology fund, by sector and percent

⁶ Article 12.3 of the Law on Innovation.
166

Considering the projects financed by the Science and Technology Fund by sector, Agriculture 29.3%, medicine and health sciences 20.2%, engineering science and technology 29.3%, social sciences 10.1%, natural sciences 11.1 % respectively. The largest number of projects were implemented in the agricultural sector and the engineering science and technology sector. However, the fewest projects have been implemented in social sciences and natural sciences.

SIX. CONCLUSION

Developing countries do not have the financial resources to deal with domestic problems by issuing large sums of money. On the other hand, it can be solved through effective cooperation between the public and the private sector, developing start-ups by supporting business development and financing innovation projects.

Supporting today's business development, especially creating favorable conditions for start-up businesses, and providing financial support will create an opportunity to increase employment and achieve high economic growth. There is a continuing trend of startups starting up all over the world in many forms and forms, but most of them go out of business after a short period of time. This is due to the competition for the market and risk factors. However, it is concluded that starting a start-up business with calculation and research based on an innovation project can lead to success and long-term sustainable and growth of the business.

In the case of Mongolia, the science and technology fund has financed quite a few innovation projects, but only 10% of them have been able to develop into start-ups because the funds are spent on conducting research and writing reports. Therefore, there is a need to pay special attention to start-ups through refinancing of innovation projects.

Finally, if developing countries can successfully launch start-up businesses based on innovation projects, there is a chance to achieve high development based on ensuring economic growth, significantly increasing investment, improving competitiveness, and increasing foreign exchange reserves.

Reference

1. Global innovation index (2018-2022) ranking
2. Government's Policy on Innovation (2018)
3. Law on Innovation of Mongolia (2012)
4. National Innovation System Development Program (2020)
5. <http://www.data.stf.gov.mn/>
6. <https://mn.wikipedia.org/>
7. www.1212.mn

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану абсолютно всі галузі української економіки консолідували наявні ресурси та зусилля заради єдиної мети – перемоги у війні з російською федерацією. Інноваційна сфера, як одна з найбільш динамічних у розрізі вітчизняної економіки, не стала виключенням та оперативно зреагувала на нові потреби ринку.

Повномасштабна війна на території нашої держави внесла свої корективи зокрема і в діяльність технологічного сектору, змістивши пріоритети до напрямків *military tech* та *deep tech*, а також посиливши активну співпрацю з європейськими ініціативами, що, власне, і підтверджується дослідженням, опублікованим з урахуванням здобутків ключових гравців інноваційної екосистеми в листопаді 2023 року. Відтак, TA Ventures, Українським фондом стартапів та Міністерством цифрової трансформації України було представлено мапу стартапів, що наразі є найбільш пріоритетними для інвестування, оскільки спрямовані на відбудову держави в цілому та української економіки зокрема [1].

Як влучно відзначає Подра О.П., «саме стрімкий розвиток інновацій є детермінантою, що змінює структуру економіки, спричиняє виникнення нових виробництв, їх автоматизацію, в тому числі на основі розвитку та використання «штучного інтелекту» [2].

У Глобальному інноваційному індексі 2022 року, який характеризує показники створення знань та отриманих патентів в економіці країни, Україна посідає 57 місце, утримуючи 4-ту позицію серед 36 країн економічної групи *lower-middle income* [3].

Інноваційний розвиток суспільства ґрунтується на впровадженні інноваційних проєктів у різних сферах економіки. Сам інноваційний проєкт є поняттям, яке відображене в нормативно-правовій площині і трактується в ЗУ «Про інноваційну діяльність» як комплекс заходів і процедур, необхідних для розроблення, створення та реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції, що відображені у комплекті документів, складених відповідно до вимог законодавства [4]. Власне, цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним

шляхом. Водночас, враховуючи прагнення України до інтеграції в Європейський дослідницький та інноваційний простір, першочергово необхідно впровадити у сферу інноваційної діяльності України понятійний апарат, який використовується на міжнародному та європейському рівнях.

Водночас, на думку Бліщук К.М. та Третяк Г.С., «Закон «Про інноваційну діяльність», не враховує усі нюанси інноваційної діяльності суб'єктів, а необхідним є впровадження інноваційних інструментів шляхом функціонування бізнес-інкубаторів, індустріальних парків, технологічних парків та кластерів, відповідно до чого потрібно уніфікувати нормативно-правову базу» [5]. Вважаю важливим запровадити вдосконалення законодавчого регулювання у сфері інноваційної діяльності та оновлення інституційної структури управління у цій сфері, що сприятиме розвитку інноваційного потенціалу держави та підвищенню конкурентоспроможності економіки.

Український фонд стартапів, як ключова державна інституція з метою підтримки та розвитку інноваційної екосистеми України, активно працює над імплементацією нових механізмів підтримки саме тих інноваційних проєктів, що наближають нашу перемогу. Зокрема, запущено дієвий механізм підтримки проєктів подвійного призначення задля підвищення обороноздатності держави та післявоєнної відбудови України. Власне, програма підтримки проєктів подвійного призначення представляє собою механізм надання безповоротної фінансової допомоги від держави у розмірі до

35 тис. дол. для проєктів з критично важливих у воєнний час галузей: оборона, кібербезпека, охорона здоров'я, освіта та інфраструктурна відбудова [6].

Нагальною потребою постала необхідність пришвидшення темпів та модернізації моделей взаємодії між стейкхолдерами оборонної індустрії. З метою спрощення взаємодії Міністерства оборони України з виробниками БПЛА було розроблено функціонал на Веб-порталі Фонду, за допомогою якого кожен розробник, який володіє готовим продуктом, може подати заявку до Міністерства оборони України на допуск до експлуатації свого виробу [7].

Як висновок, варто зазначити, що інноваційна екосистема швидко та ефективно реагує на виклики воєнного часу. Зокрема, *military tech* наразі є пріоритетною спрямованістю для нашої держави, оскільки постає вкрай важливим елементом не лише захисту, але й відбудови та економічного розвитку України в цілому.

Список використаних джерел

1. Коновалова Х. ТА Ventures, Ukrainian Startup Fund та Мінцифри представили мапу стартапів. SPEKA. 2022. URL: <https://speka.media/ta-ventures-ukrainian-startup-fund-ta-mincifri-predstavili-mapu-startapiv-vzxo7p>.
2. Подра О. П. Інноваційний розвиток та людський капітал України: тенденції, проблеми та перспективи. 2020. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/dec/22748/200991menpidpr-133-144.pdf>
3. Global Innovation Index 2022. What is the future of innovationdriven growth? URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf>
4. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
5. Бліщук К.М., Третяк Г.С. Інноваційний розвиток національної економіки України: проблеми та перспективи. URL: <https://era.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/135/132>
6. 35 тисяч доларів отримують кращі проекти з підвищення обороноздатності країни. Державний концерн «Укроборонпром». 2022. URL: <https://ukroboronprom.com.ua/news/35-tysiach-dolariv-otrymaiut-kr-ashchi-proiektu-z-pidvyshchennia-oboronozdatnosti-krainy>.
7. Албул С. Розробники дронів можуть отримати гранти від Фонду розвитку інновацій. Укрінформ. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3680695-fond-ukrainskih-s-tartapiv-teper-pracuvatime-j-na-oboronu-smigal.html>.

Лукашова Л.,

д-р екон. наук, професор кафедри торговельного підприємництва та логістики ДТЕУ

МАЛЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Суб'єкти малого підприємництва (СМП) відіграють надзвичайно важливу роль в економіці України. За даними Державної служби статистики України станом на кінець 2021 року СМП становили близько 99,1% усіх суб'єктів господарської діяльності, що відповідало 1937827 одиниць (частка СМП в структурі суб'єктів підпри-

ємництва залишалася майже незмінною, починаючи з 2010 року та коливалася в межах 98,7 – 99,2%), з них на долю суб'єктів мікропідприємництва припадало 96,1% [1]. Кількість зайнятих у СМП працівників у 2021 році відповідала 48% від загальної кількості зайнятих працівників. Обсяг реалізованої СМП продукції склав 26,1% загального обсягу реалізованої продукції, що є одним з найвищих показників за останнє десятиріччя.

Зважаючи на вразливість даного прошарку суб'єктів підприємництва порівняно з суб'єктами великого підприємництва слід зазначити, що СМП найбільше постраждали від війни, про що свідчить більша частка суб'єктів малого підприємництва, які припинили свою діяльність ще навесні 2022 року, а саме 22% [2]. Більшість національних СМП продовжують працювати, але не на повну потужність, що відповідає 10 – 60% довоєнних обсягів. Наприкінці 2022 р. – початку 2023 р. ситуація погіршилася внаслідок енергетичної кризи та вимушених простоїв багатьох СМП незалежно від виду економічної діяльності.

Стабілізація господарської діяльності та підвищення ефективності функціонування національних суб'єктів малого підприємництва в умовах війни передбачає переформатування українського бізнесу, зокрема:

1. *Релокацію суб'єктів підприємництва у західні регіони України.* На даний час Міністерством економіки України розроблено Програму релокації підприємств [3], що передбачає переміщення підприємств (незалежно від організаційно-правової форми та розміру) з територій, які наближені до зони бойових дій, або безпосередньо знаходяться у зоні бойових дій в більш безпечні регіони України. До програми може долучитися будь-який суб'єкт підприємницької діяльності, який знаходиться в регіоні, що постраждав від бойових дій. Станом на 26.07.22 в рамках Програми із зони активних бойових дій в безпечні регіони України переміщено 692 підприємства, 69% яких вже відновили свою роботу, 326 компаній знаходяться на етапі переїзду. Усього зареєстровано 1763 заявки від підприємств. Запущено цифрову платформу з релокації.

2. *Бронювання працівників, які мають стратегічне значення для суб'єкта підприємництва.* Суб'єкти малого підприємництва можуть бронювати працівників лише у випадках, якщо вони засновані на державній формі власності або їх діяльність спрямована на задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань або населення, і на строк не більше 6 місяців [4].

3. *Участь в програмах пільгового кредитування суб'єктів малого підприємництва.* 24% усіх пільгових кредитів за програмою «Доступні кредити 5–7–9%» отримані суб'єктами малого підприємництва за період дії воєнного стану [5].

В рамках Угоди про надання кредиту та гранту для реалізації проекту «Рефінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств України через фінансовий сектор», що фінансується Урядом Федеративної Республіки Німеччина, буде залучено 7 млн. євро кредитних коштів та 0,4 млн. євро грантових коштів на 30 років з 10-річним пільговим періодом [6].

4. *Новий формат трудових відносин з найманими працівниками:* застосування віддаленої, дистанційної роботи, гнучких графіків за умови збереження трудових взаємовідносин; організація роботи віртуальних офісів, надання переваги відрядній оплаті праці над погодинною.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Експрес оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2022, 77 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-10/UA_Rapid_Assessment_of_War_on_MSMEs_in_Ukraine_0.pdf/.
3. Програма релокації підприємств. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv->.
4. Деякі питання бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану: постанова КМУ від 03.03.2022 р. № 194. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-bronyuvannya-vijskovozobovyazanih-v-umovah-pravovogo-rezhimu-voennogo-stanu-194>.
5. Мінфін: За час дії воєнного стану в межах Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» видано 10 945 пільгові кредити на 41,89 млрд грн. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-chas-dii-voiennoho-stanu-v-mezhakh-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9-vydano-10-945-pilhovi-kredyty-na-4189-mlrd-hrn>.
6. Україна отримає від KfW 7,4 млн євро для пільгового кредитування малих та середніх підприємств. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrymaie-vid-kfw-74-mln-ievro-dlia-pilhovoho-kredytuvannia-malykh-ta-serednikh-pidpriemstv>.

Пурденко О.,
*канд. екон. наук, доц., доцент кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ*

Мельник В.,
*канд. екон. наук, доц., доцент кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ*

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Управління інноваційними проектами є надважливим аспектом у нормальних економічних умовах, а в умовах війни значно підвищується його актуальність. В умовах військового стану, можливості для розвитку бізнесу та інновацій можуть бути обмежені через різні фактори, однак, у той же час, війна може створити нові можливості для розвитку інноваційного підприємництва, таких як військові технології, медичні засоби, безпека тощо.

Війна вимагає швидких та ефективних рішень, які можуть бути здійснені шляхом використання інноваційних методів та технологій. Наприклад, інноваційні технології можуть допомогти в управлінні складними логістичними процесами, моніторингу безпеки, військовому зв'язку та телекомунікаціях.

Питання управління інноваційними проектами в умовах війни досліджували багато науковців у різних галузях, включаючи бізнес, менеджмент, економіку та інженерію. Деякі з науковців, які проводили дослідження в цій галузі, включають:

Бабій І.М. – науковий дослідник в галузі економіки та управління проектами, досліджувала питання розвитку інноваційного підприємництва в умовах соціально-економічної нестабільності [1].

Заїка Юлія – науковий дослідник в галузі економіки та управління проектами, досліджувала питання розвитку інноваційного підприємництва в антикризових умовах [2].

Ці науковці та багато інших проводили дослідження в галузі управління інноваційними проектами в умовах війни та економічної нестабільності, надаючи важливі рекомендації та підходи для розвитку інноваційного підприємництва в цих умовах.

Управління інноваційним підприємництвом в умовах війни є складним завданням, але можливим з утриманням певних стратегій та підходів. Деякі з цих підходів включають. Аналіз та розуміння ринку потреб клієнтів: в аспекті того, що війна може змінити попит на певні товари та послуги, інноваційні підприємства повинні досліджувати

потреби та бажання клієнтів. Вони повинні розуміти те, що може бути вигідним для ринку в умовах війни, які продукти можуть бути популярними серед споживачів та які бізнес-моделі можуть працювати найефективніше. Інвестиції в дослідження та розробки: умови війни можуть досягти швидкого реагування на зміни ринку та потреб клієнтів. Інноваційні підприємства повинні бути готові до цього та завдяки інвестиціям у дослідження та розробки, щоб розширити свої можливості та створити нові продукти та послуги. Збереження кадрів: умови війни можуть призвести до зменшення чисельності співробітників та ускладнення управління персоналом. Інноваційні підприємства повинні забезпечувати та підтримувати збереження своїх кадрів, щоб зберегти вміння та знання.

Своєчасне реагування на виклики в умовах війни сприяли появі нових інноваційних проєктів в Україні, зокрема: People's Project – благодійний фонд, який допомагає збирати кошти для військових та ветеранів в Україні [3]; Літак – платформа, яка з'єднує волонтерів з людьми, які потребують допомоги в Україні [4]; Raccoon.World – український стартап, який розробляє терапію віртуальної реальності для пацієнтів з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР) [5]; Delfast – українська компанія, яка виробляє електробайки для військових і силових структур [6]; UA.RPA – український стартап, який розробляє рішення на базі дронів для різних галузей промисловості, включаючи сільське господарство та оборону [7].

Наведений вище перелік не є вичерпним, і засвідчує той факт, що за умови ефективного і раціонального управління інноваційні проєкти можуть бути реалізовані навіть в надскладних умовах війни. Адже, управління інноваційними проєктами в умовах війни є дуже важливою та актуальною темою, і в першу чергу має сприяти ефективному використанню ресурсів, забезпечити безпеку та успішне виконання стратегічних завдань.

Список використаних джерел

1. Бабій І.М. Теоретичні засади управління інноваційними проєктами в умовах соціально-економічної нестабільності. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2016. № 243(2). С. 33–40.
2. Заїка Юлія. Інноваційний менеджмент підприємств в антикризових умовах. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 1, No. 5, 2022, pp. 62–67.

3. Краудфандингова платформа Край. [Електронний ресурс] Посилання: <https://kray.com.ua/en/>
4. Благодійний фонд People's Project. [Електронний ресурс] Посилання: <https://www.peoplesproject.com/>
5. Платформа Літак [Електронний ресурс] Посилання: <https://airplane.org.ua/>
6. Сайт Raccoon.World [Електронний ресурс] Посилання: <https://raccoon.world/>
7. Сайт Delfast [Електронний ресурс] Посилання: <https://delfastbikes.com/>
8. Сайт UA.RPA [Електронний ресурс] Посилання: <https://uarpa.com/>

Хлоп'як С.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри туризму
та рекреації ДТЕУ*

ТУРИСТИЧНІ МОБІЛЬНІ ДОДАТКИ НА ОСНОВІ NO CODE ПРОГРАМУВАННЯ

Постіндустріальне суспільство генерує стійку тенденцію до збільшення споживання мобільних сервісів. Зростають продажі смартфонів та обсяги мобільного трафіку. У 2022 році глобальні доходи від мобільних додатків сягнули 430 млрд доларів США і, за оцінками Statista Digital Market Outlook, до 2025 року перевищать 600 млрд дол. Динамічний ринок розробників мобільних додатків активно стимулюється власниками Google, Apple, Microsoft через організацію технічних конкурсів та створення вигідних умов співробітництва.

Протягом 2019–2022 років у світі щорічно завантажувалося понад 200 млрд. мобільних додатків, з яких близько 6% у сфері туризму, розваг, спорту і навігації. Серед додатків туристичного спрямування варто виділити онлайн-путівники, гіді, програми для орієнтування, картографічні ресурси, презентації регіонів, каталоги галузевих виставок, промо-презентації туристичних послуг тощо.

Разом з тим багато секторів економіки сьогодні відчувають очевидний дисбаланс попиту та пропозиції на ринку послуг ІТ-спеціалістів. Обмежені можливості для виходу у життя інноваційних

мобільних додатків дотепер були пов'язані з великими трудовими витратами команд розробників, що традиційно використовують для цього складні мови програмування. На адаптованих платформах типу Android Studio створювати мобільні додатки простіше, але знання коду все одно потрібне.

Один з шляхів вирішення цієї проблеми, зокрема для відносно нескладних завдань сфери малого та середнього бізнесу, що охоплює і більшість туристичних підприємств, лежить в площині освоєння технологій візуального або no-code-програмування.

No-code-платформи дозволяють звичайним користувачам ПК створювати веб-сайти та мобільні додатки без необхідності написання програмного коду. І хоч вони не здатні забезпечити абсолютно всі складові програмних проєктів, правильний підбір та використання стеку no-code-інструментів спрощують і прискорюють вирішення деяких завдань, від яких раніше розробники з різних причин відмовлялися. Графічний інтерфейс no-code-платформ дає можливість створювати мобільні додатки різного призначення простим перетягуванням і налаштуванням на робочій поверхні функціональних блоків.

Сфера мобільних розробок переживає зараз майже те саме, що відносно нещодавно відчувала індустрія створення web-сайтів. Перші платформи та рушії для конструювання сайтів як альтернатива мовам програмування на початку були негативно сприйняті фахівцями: критиці піддавалися «кривий» код, низький рівень безпеки, тривалий час завантаження. Однак у теперішній час практично всі сайти продукуються на платформах подібних до Wordpress або Joomla.

Мобільний додаток на no-code-платформі, в т.ч. з підключеною платіжною системою, може бути створений навченим співробітником туристичної організації за 2–3 тижні, тоді як раніше для отримання хоча б MVP (мінімальний життєздатний продукт) робочій команді програмістів доводилося писати код місяцями.

Інструментів для візуального програмування вже достатньо багато і всі вони активно розвиваються. Серед 100–150 no-code-сервісів з розробки IT-продуктів є платформи для створення FrontEnd (наприклад, Webflow Tilda); роботи з базами даних (Google Excel); кроспрограмих інтеграцій (Albato); конструювання чат-ботів; прийому платежів; організації розсилок, IP-телефонії та ін. Найбільш популярними сервісами для створення мобільних додатків є Bubble, Glide, Adalo, Bravo Studio, Thunkable, Airtable, Integromat, Directual.

Трьома основними складовими розробки на no-code-платформі є:

- *FrontEnd* – зовнішній вигляд додатка (кнопки, шрифти, форми, дашборди та ін.). Оскільки переписувати один і той самий код під однакові опції нераціонально, в певний момент часу з'явилися цілі бібліотеки різних скриптів і кодів під однотипні елементи у додатках;
- *BackEnd* – бази даних. Якщо клієнти реєструються у додатку і виконують у ньому якісь дії, все це повинно фіксуватися і зберігатися;
- *функціональні доповнення* («фічі») – пуш-сповіщення на телефон; можливість зробити чат (для спілкування з техпідтримкою або користувачів між собою); еквайринг (прийом платежів); пошук або створення особистого кабінету користувача зі статистикою тощо.

В галузі туризму мобільні додатки no-code можуть знайти найбільш ефективне застосування в діяльності туристичних агентств, круїзних компаній (для пасажирів різних маршрутів і рейсів), органів місцевої влади (просування дестинацій).

Серед беззаперечних переваг і можливостей таких розробок:

- спрощення комунікації з клієнтами та підвищення їх лояльності;
- збір аналітики – статистика за каналами витрат, обсягами продажів, роботою окремих менеджерів, виявлення «вузьких місць»;
- автоматизація бізнес-процесів та економія трудових витрат – реклама, обробка замовлень, електронні рахунки, клієнтські розсилки.

ЗАХИСТ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ І МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ

Дорошенко Д.,
*начальник відділу розвитку креативних секторів економіки
Департаменту розвитку інноваційного
та креативного секторів УКРНОІВІ*

ІНІЦІАТИВА ДЕРЖАВИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах воєнного часу з особливою нагальністю постають питання збереження культурної спадщини країни, вся територія якої перебуває під загрозою постійних атак з боку країн-агресорів, і відтак, фонди культурної спадщини якої, що зберігаються в музеях, архівах, бібліотеках підпадають під ризик фізичного знищення і їх остаточної втрати. При цьому загрозу для таких фондів становлять не тільки повітряні атаки, але й можливість окупації територій, на яких знаходяться установи зі збереження культурної спадщини, і подальше викрадення їх фондів – як це, зокрема сталося із оригіналами полотен Івана Айвазовського і Архипа Куїнджі, викрадених окупаційними військами з музею ім. Куїнджі в Маріуполі [1].

Слід зазначити, що попри те, що відлік російської агресії проти України ведеться з 2014 року, до 2022 року на законодавчому рівні не було прийнято належних мір зі збереження об'єктів культурної спадщини України в умовах війни. В тому числі не надавав необхідних правових інструментів для цього і прийнятий 1994 року Закон України «Про авторське право і суміжні права», який зі змінами був чинним до кінця 2022 року. Зокрема, норми закону жодним чином не передбачали можливості оцифрування об'єктів авторського права, що зберігалися у фондах архівів і музеїв України і які за строком дії майнових авторських прав не перейшли у суспільне надбання. Ст. 22 Закону передбачала лише можливість репрографічного відтворення архівами і бібліотеками без згоди автора одного примірника твору за умови дотримання низки вимог [2].

З набранням чинності нового Закону 1 січня 2023 року, вперше було вирішено питання оцифрування об'єктів авторського права, що знаходяться у фондах музеїв архівів і бібліотек. Стаття 24 Закону

передбачає можливість відтворення примірника твору, який не перейшов у суспільне надбання, будь-яким способом, в будь-якому форматі та на будь-якому носії для збереження або заміни загубленого, пошкодженого чи непридатного примірника твору [3]. Таким чином, оцифрування твору з метою його збереження більше не є порушенням майнових прав автора твору, а відтак, новий закон значно розширює можливості установ зі збереження культурної спадщини до забезпечення частини фонду, що не перейшла у суспільне надбання, від загрози її остаточної втрати.

В той же час, для держави постає критична необхідність донесення і роз'яснення норм нового закону, що стосуються оцифрування об'єктів авторського права в умовах воєнного часу, до працівників відповідних установ. Таким інструментом зокрема можуть бути програми розроблені, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, яким на сьогодні виступає ГО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій». Так, за ініціативою УКРНОІВІ було запроваджено програму із роз'яснення норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» для представників креативних секторів економіки, до яких зокрема відноситься функціонування бібліотек, архівів і музеїв [4].

В практичній площині, такі програми мають включати як роз'яснення проблемних питань авторського права і суміжних прав, так і розробку рекомендацій стосовно норм оновленого законодавства для представників креативних індустрій для довгострокового застосування. Зокрема, вже на початку 2023 року, УКРНОІВІ спільно із Державною архівною службою України організував зустріч із представниками архівів України, надавши відповіді на широкий перелік питань щодо авторського права і суміжних прав у архівній справі, застосування норм нового закону у роботі архівів, і зокрема у процесі оцифрування об'єктів авторського права тощо [5]. За результатами зустрічі для представників відповідного сектору економіки працівниками УКРНОІВІ були підготовлені методичні рекомендації із застосування норм Закону в архівній справі, які згодом були розповсюджені серед архівних установ України. Аналогічні програми готуються і для представників музейної справи, арт-ринку України тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що в умовах війни важливим є не тільки своєчасне реагування законодавця на потреби культурного середовища країни, але й оперативне донесення особливостей нового законодавства до учасників відповідних відносин,

з метою якнайшвидшого практичного застосування норм законодавства у роботі зі збереження культурної спадщини країни. Ініціатива держави в такому діалозі стає критично важливою.

Список використаних джерел

1. З Маріуполя окупанти викрали оригінали картин Куїнджі та Айвазовського / Суспільне. Новини. 15 липня 2022 URL: <https://suspilne.media/260815-z-mariupola-okupanti-vikrali-originali-kartin-kuindzi-ta-ajvazovskogo> (дата звернення – 01.03.2023).
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ. ВВР. 1994, № 13, ст. 64
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-ІХ. ВВР. Голос України від 31.12.2022 – № 267.
4. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій. КМУ. Розпорядження від 24 квітня 2019 р. № 265-р
5. Державна система правової охорони інтелектуальної власності. Авторське право в архівній справі: перша зустріч проекту «34 полюси творчості», 19 січня 2023 URL: https://ukrpatent.org/uk/news/main/Copyright-archival-matters-1-meeting-34-Poles-of-Creativity-project-19012022?fbclid=IwAR3uDtpDrktcfPA6SP4EMFTEIMTfEB7AukNyv3_2YiYW0HnhXW8n-G035Xg (дата звернення – 01.03.2023)

ІННОВАЦІЙНА ФУНКЦІЯ БІЗНЕС-ОСВІТИ

Глушко Т.,
д-р філос. наук, професор кафедри філософії
УДУ імені Михайла Драгоманова

ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ БІЗНЕС-ОСВІТИ: РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Бізнес – це те, що одні люди роблять для щастя інших
К. Мацушіта

Потреба поствоєнного відновлення інфраструктури вже сьогодні вимагає симбіозу державних господарських програм та бізнес-рішень

у сфері розробки перспективних довгострокових економічних стратегій. Бізнес, як господарська еліта суспільства, котра значною мірою репрезентує його середній клас, є важливим стратегічним соціальним інститутом розвитку національної економічної системи. Адже бізнес активно розвивається сам й видозмінює економічну систему в цілому, визначає специфіку національного економічного середовища країни. Бізнес, як стратегічний феномен, орієнтується на створення легітимних економічних способів вирішення соціально значимих проблем.

Філософія бізнесу, як система світоглядного осмислення принципів продуктивності такої ініціативної економічної діяльності як бізнес, передбачає, що під категорію «бізнес» підпадають виключно компанії, зайняті у сфері безпосереднього виробництва товарів або послуг (марксова формула постійного капіталу $G-T-G'$), а ніяк не фінансовими операціями як такими (формула тимчасового капіталу $G-G'$), оскільки фінанси є не ціллю, а лише засобом вдосконалення спільного добробуту. Сучасні вітчизняні дослідження підтверджують цю позицію, зважаючи, що «природне бажання краще жити веде до успіху, тільки коли воно конвертується в зусилля з метою щось для цього створювати» [2, 123]. Крім того, ефективність бізнесу можлива здебільшого коли економічна система ґрунтується на «власному неповторному культурному «фундаменті» [2, 33] та за умови врахування того факту, що будь-який успішний бізнес вимагає уникнення практик непотизму [3, 329].

Власне, бізнес-освіта в сучасній Україні здебільшого обмежується суто теоретичною економічною підготовкою та технократичними інструкціями, що передбачають засвоєння усталених алгоритмів бізнес-діяльності, часто випускаючи з поля зору такий важливий, на наш погляд, елемент бізнес-освіти як «філософія бізнесу». Сутнісні ж виміри останньої якраз й полягають в тому, щоб сформувати навички *креативно-стратегічного мислення* на основі самостійної аналітики економічних процесів, а також *здатності до прийняття обґрунтованих управлінських рішень* та відповідальності за них. Зокрема це стосується й формування навичок ефективного використання такого інтелектуального інструменту як теорія ігор [4]. Адже ефективність бізнесу для суспільства та національної економічної системи в цілому, передбачає, наш погляд, не тільки втілення принципів досконалої конкуренції, а й створення кооперативних стратегій взаємодії національних компаній, зважаючи, що кількість інновацій не має переважати над їх якістю [5, 32]. Крім того, бізнес-освіта має сформувати чітке уявлення не тільки про механізми фінансово-економічної діяльності, а й про те, що не вільна торгівля сама по собі,

а «виключно технологічні досягнення є єдиним джерелом зростання багатства» [3, 123].

Таким чином, важливим для ефективного розвитку національного бізнес-середовища є формування креативних стратегій для прискореного досягнення стандартів більш досконалого технологічного укладу, а в умовах сучасного світу, це шостий уклад, який передбачає в тому числі й стратегії зеленої економіки, зокрема її циркулярну модель для сталого економічного розвитку, зважаючи на екологічну відповідальність бізнесу. Крім того, активний розвиток штучного інтелекту так само вимагає від нас врахування потенціалів його розвитку та їх продуктивного застосування у сфері бізнес-активності, що передбачає відповідний рівень розвитку людського капіталу.

Список використаних джерел

1. Matsushita K. The Principles of Success. Tokyo: PHP Institute Inc., 2003. 24 p.
2. Дубровський В. Від гідності до успіху: як побудувати економічне диво на українському ґрунті. К.: Дух і Літера, 2017. 200 с.
3. Райнерт Е. Як багаті країни стали багатими... І чому бідні країни залишаються бідними / пер. з англ. Я. Сінайко. К.: Саміт-Книга, 2019. 416 с.
4. Глушко Т. Філософські засади бізнесу крізь призму теорії ігор. *Вісник Національного авіаційного університету*, 2019. № 1 (29). С. 10-15. <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/101%3A334>
5. Раджу Н., Прабху Д. Економічні інновації: Як створити більше з меншими ресурсами. К.: K.FUND, 2015. 208 с.

Калініченко О.,

аспірант кафедри менеджменту ДТЕУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Повномасштабна військова агресія росії викликала значні збитки для всіх сфер економіки України. Вища освіта не стала виключенням. Згідно дослідження Київської школи економіки, станом на

березень 2023 року в ході військових дій було пошкоджено 324 інфраструктурні об'єкти закладів вищої освіти (з них повністю зруйновано – 204). Загальна сума збитків завданих сфері вищої освіти сягає \$3,872 млрд [1]. До нематеріальних втрат освітнього середовища можна віднести наступні:

- значний відтік науковців, викладачів, здобувачів закордон;
- неможливість провадження повноцінного освітнього процесу з метою забезпечення життя та здоров'я його учасників.

В той же час, можна стверджувати, що наразі сфера вищої освіти знаходиться в певній точці біфуркації [2]. Під дією зовнішніх факторів система виявилась не готовою до швидкої адаптації. Але, враховуючи проголошену міжнародними партнерами підтримку розбудови української економіки, заплановані фінансові ресурси на відновлення, значну кількість грантових проектів, які відкриваються для України, саме зараз виникають нові можливості до пришвидшеної трансформації сфери вищої освіти та повноцінного входження до Європейського освітнього середовища.

Забезпечення трансформаційних процесів відбувається шляхом функціонування ефективної інноваційної інфраструктури, як загальнонаціональної, так і в рамках кожного закладу вищої освіти. Трансформація вищої освіти може відбуватись на основі еволюційного переходу від моделі «Університет 1.0» до моделі «Університет 5.0» (рис. 1).

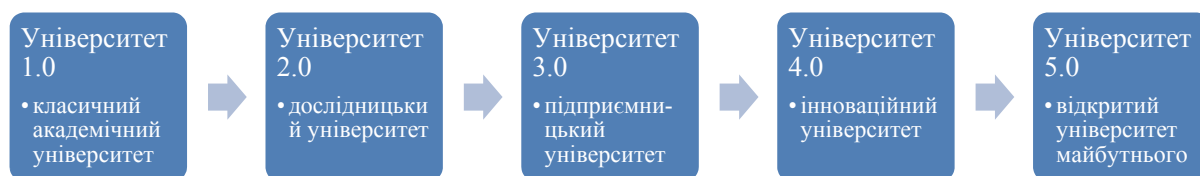

Рис. 1. Еволюційний розвиток моделей вищої освіти

Джерело: авторська розробка на основі контент-аналізу джерел [3, 4, 5].

Для досягнення рівня Університет 5.0 заклад вищої освіти повинен відповідати наступним вимогам:

- відкритість освітньої системи, інклюзивність та діджиталізація освіти;
- міждисциплінарний підхід, що дозволить здобувачам бути готовими розв'язувати задачі, що потребують широкого кола знань та навичок з різних сфер;

- інтеграція до освітнього процесу сучасних технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання, інтернет речей тощо;
- співпраця з бізнес-середовищем для розширення практичних можливостей дослідницької та інноваційної діяльності;
- активна кооперація з міжнародними університетами та організаціями;
- орієнтація на глобальні виклики та добробут суспільства в рамках Сталого розвитку людства.

Післявоєнна відбудова має здійснюватись із використанням сучасних рішень та технологій, успішного зарубіжного досвіду, консультацій західних партнерів. Вона відкриває якісно нові перспективи для освітньої сфери. Випереджаючий тип біфуркаційного розвитку вищої освіти на основі інноваційності та відкритості – ключ до успішного відновлення та інтеграції до Європейського освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Київська школа економіки. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report.pdf
2. Маслій Н. Біфуркаційна модель розвитку сфери зв'язку та інформатизації під впливом кризових явищ. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Львів. 2018. № 6 (134). С. 132–138.
3. Хаустова В.Є., Решетняк О.І. Університет майбутнього: виклики для вітчизняної вищої освіти. Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 2021. С. 15–22. URL: https://www.researchgate.net/publication/356391402_Universitet_majbutnogo_vikliki_dla_vitciznanoi_visoi_osviti_University_of_the_Future_Challenges_for_Ukrainian_Higher_Education.
4. Федотова, І. В. Університет нового покоління, як новий тренд освіти. Вища освіта за новими стандартами : виклики у контексті діджиталізації та інтеграції в міжнародний освітній простір : зб. матеріалів Міжнар. наук.-метод. конф. 2022. С. 21–25. URL: <https://dspace2.khadi.kharkov.ua/handle/123456789/5565>
5. Полякова Г. А., Білоконенко Г. В. Розвиток освітнього середовища інноваційно-активного університету: особливості та критерії. Проблеми економіки. 2020. № 4 (46). С. 279–293. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-4_0-pages-279_293.pdf

Raksha N.,
PhD in Economics, Adjunct Professor in Business Management
Key West University, Jacksonville, USA
Adjunct Professor in Business Communications
United International Business School, Switzerland
ORCID: 0000-0001-9492-3970

THE IMPORTANCE OF INNOVATIONS IN THE BUSINESS EDUCATION PROCESS

Abstract: Innovative teaching method in business education involves the use of digitals and innovations and communication technologies (ICT) based tools in teaching and learning. The global technological revolution especially in the areas of business has prompted the need for business education instructional delivery to be technology base if the program is to achieve its goal of sustainable socio-economic development. The paper examines the need for the adoption of innovative teaching methods in business education and the challenges to effective utilization of this method in business education. Some recommendations among others were Educational institutions should adopt fully innovative teaching technologies in business education, educational institutions should regularly organize relevant training for lecturers to constantly update their knowledge and skills, training institutions should partner with private sectors to provide adequate pedagogical innovative technologies and stable power supply for lecturer and students and finally Government should increase grants given to educational institutions to enable them provide needed ICT technologies and other infrastructural facilities for effective training of students.

Keywords: Innovation, Business education, Digital Technology, Distance Learning, Innovations and Communication Technologies.

Nowadays the world of business education looks very different to the way it looked at the beginning of the pandemic, with remote learning becoming a new normal.

Just like businesses, educational institutions have had to adapt in order to comply with lockdown restrictions, while maintaining a quality service. Although this has been challenging, Covid-19 has created opportunities for digital innovations within Business Schools and wider education.

Digital technology has played a vital role for faculty and students alike. Platforms such as Zoom and Teams have replaced the traditional

classroom, and the tech industry has been quick to come up with solutions. From startups to multinationals, these companies are working to improve the world of online learning, developing education technology at a rapid pace.

This gives Business Educational Institutions an opportunity to reflect on how innovations will affect the day-to-day delivery of teaching going into the future. It falls on Schools to continue to be flexible and to adapt to the post-Covid-19 world, taking the valuable skills and lessons learned and developing them further.

Takeaways for business professors looking to innovate

Having reviewed and evaluated the teaching practices of business professors in European some Business Schools and American open University, here you could find takeaways that we believe can support business educators looking to innovate in their classes.

1) Professors are using a range of different active learning pedagogies that put students at the center.

Engaging and active student-centered learning experiences support the development of nowadays important skills, such as autonomy, creativity, and collaboration, which are key skills for future business leaders. Innovative educators use a multitude of different pedagogies, with game-based learning, experiential learning, and art-based learning among the pedagogies that we have seen being used by many innovative professors. Some examples of these pedagogies are the following:

In game-based learning, students learn through not only playing games but by creating their own games. In experiential learning, students might, for example, manage the social media ad accounts of actual local companies, learning post-MBA job-ready skills. In art-based learning, business students might co-create works of art that are exhibited in a well-known museum. (For more details about these pedagogies, please refer to the Business Education Innovations report).

2) Personalization of the learning journeys for students is allowing each to maximize their learning

More professors are making efforts to personalize at least some part of the learning experience, which in turn leads to higher engagement and higher levels of learning for each student. Examples of personalization include a game-based learning course where the exercises are designed for each student according to a specific pain point that they experience or a crisis simulation course where students in small groups receive regular feedback according to the different decisions they make throughout the course.

3) *Great content is readily available, transformative learning experiences are not*

With MOOCs and other online sources, students can access almost limitless great content at no or little cost. One of the key potential elements of differentiation the business schools cast is developing unique and transformative learning experiences that can be found only in the classroom of a particular professor.

4) *Environmental, social, and corporate governance (ESG) topics are being embedded into the course design.*

Having a multi-stakeholder approach to business management – as opposed to a pure profit maximizing approach that only takes shareholders’ interests into account – has been underway for a long time. The environmental and social impact of businesses is huge and can no longer be ignored by any business leader. Innovative business educators are finding creative ways to integrate these dimensions into their courses – such as using an art creation process to help students question topics around sustainability or an experiential learning course that partners students with local companies and communities.

5) *While students are the center of the learning experience, innovation starts from the professor.*

For professors to begin innovating, they first need to reach within themselves to discover their starting point and identify and address potential blocks.

Areas seemingly little related to business, such as improvisation theatre, sports or board games, can be wonderful bases to build a course on. For example, a business professor uses improvisation theatre and clown techniques to teach ‘embodied leadership’, which can be applied when handling difficult conversations under uncertainty and disruption, such as performance appraisal talks or bringing bad news like firing people or making decisions under conditions of discontinuity and surprise. (More details on this, p. 29 of the report).

Another potential block can be financial resources. Not all innovations we have discovered are simple to replicate. Some do involve a fair bit of time and resources. That said, there are a great number that rely on tools and products which are widely available and cost very little, such as popular Learning Management Systems or well-known board games. Finances are therefore not an insurmountable block for the implementation of innovative strategies, one must be prepared to try something different and to be creative in coming up with new approaches.

6) *Professors don’t do it alone – it may take a village to bring an innovative idea to life.*

It might be the professor who comes up with an idea but it is rarely the professor alone who makes their idea become reality. Innovative professors engage a range of partners, both internal and external to their schools, to make their innovation possible and successful. These partners might include a group of teaching assistants who help manage real-time crisis management responses, the Olympics committee for supporting innovation projects or local companies and organizations opening up their social media and ad accounts for students to manage.

Conclusions:

Business schools and educators have a big task at hand – preparing a new generation of business leaders who are ready and equipped to tackle increasingly complex and challenging business, social and environmental problems. Old ways of business education will not achieve this. Business schools and educators need to start creating transformative learning experiences that will prepare future business leaders both personally and professionally for these challenges. Business education can and must rise to the occasion. We strongly hope and believe that these innovations and learnings can serve as an inspiration for this change.

References

1. Business Education Innovations report <https://www.businesseducationinnovations.com/>

Рязанцева В.,

канд. фіз.-мат. наук, доцент кафедри статистики та економетрії ДТЕУ

НОВІ ФОРМАТИ СПІВПРАЦІ БІЗНЕСУ, ОСВІТИ І НАУКИ

Одною з тем, за якою працюють останні 5 років освітяни і науковці є інтеграція в інноваційний європейський простір. Три головні вектори в цій сфері – це краща інтеграція в грантовий простір, доступ до більшої кількості фондів і програм розвитку, а також краща внутрішня співпраця між дослідниками та бізнесом.

Є чимало аналітичних звітів і статей на цю тему, велика робота проводилася Українським кластерним альянсом. УКА – це мульти-галузева загальнонаціональна спілка підприємств, бізнес-об'єднань,

кластерів та кластерних організацій України, що прагнуть до підвищення своєї конкурентоспроможності шляхом впровадження засад кластерної кооперації, індустріальних, цифрових та зелених інновацій автоматизації та ефективної взаємодії з державою.

Головними напрямками розвитку Українського кластерного альянсу у 2023 році буде продовження й інтенсифікація програми інноваційного фандрейзингу й розширення кількості доступних програм у підтримці. Крім фандрейзингу УКА буде розвивати численні міжнародні партнерства, що були започатковані в 2022 році. Третій напрям – це створення спеціальних програм для України, перша з яких вже готується для просування на Європейську комісію.

Університети та НДІ є інтегральною, складовою частиною інноваційних систем, які в свою чергу зміцнюють, розвивають та спрямовують кластери. З іншого боку кластери є ефективними інструментами розвитку систем та її більш свідомими суб'єктами – саме вони формують її контури задають вектори та параметри розвитку. Іншими словами, університети позиціонуються скоріше в ролі виконавців замовлення щодо розвитку інноваційних програм, а також підготовки кадрів, тоді як кластери та бізнес-асоціації мали б бути замовниками. Подібний розподіл підтверджується практиками та досвідом ЄС, а також України. Наприклад, саме так зараз розподіляються ролі в Україні між ІТ-галуззю та місцевими університетами в підготовці кадрів та навчальних стандартів. Регіональні Органи Виконавчої Влади та Органи Місцевого Самоврядування мали б доповнювати цю картину, й особливо це важливо для напряму смарт-спеціалізації, який є засадничим для сучасних регіональних економічних стратегій.

В контексті поточного стану варто також розуміти, що війна може відкинути нас в інноваційному розвитку на багато років назад. Вона привнесла масу нових викликів, таких як стрімке падіння попиту на інновації на вітчизняному ринку, зменшення державного фінансування й втрата кадрів. З іншого боку, війна стимулювала небачену раніше підтримку України й відкриває масу нових можливостей. Отже, чи зможемо ми протистояти загрозам й ефективніше реалізовувати нові можливості залежить від нас самих, точніше – від нашої готовності змінюватись.

Швидкість рішень – головна зміна в поведінці учасників спільноти в 2023 році. Зміни вже йдуть і їх багато. Однак, чинник часу є критичний. Дуже влучно цю тезу про кризу часу сформулював для

учасників Давоського форуму наш Президент в 18 січня 2023 року – «Від ... закликів до рішучих, ефективних та спільних дій слід додати ще один. Це закликає до швидкості. Швидкості ухвалення рішень» [1]. Паралелі між військовим контекстом (швидкістю поставок зброї) та економічно-інноваційним очевидні. Як в першому, так і в другому випадку, учасники мають приймати швидкі рішення.

На численні виклики Український кластерний альянс очікує прийняття важливих рішень та демонструє цю динаміку та швидкість. Організації кластерного типу об'єдналися в березні 2022 року без жодного бюджету, виключно на волонтерських засадах. За рік їх було вже більше 50, тобто була створена ефективна управлінська структура, яка почала надавати сервіси кластерам та малим та середнім підприємствам. УКА зібрав майже 1 млн. євро на підтримку інноваційних підприємств та стартапів, розвинув мережу зарубіжних партнерів, включно з топ-асоціаціями та Європейською комісією, й завдяки їм має вже цілу низку форумів та проектів на 2023 рік які підкріплюються фінансово. Все це – про реакцію на виклики. Тільки в об'єднанні та співпраці ми можемо бути сильнішими й більш адекватно реагувати на загрози та можливості.

Отже, подібну швидкість реакції сьогодні мають демонструвати наші партнери по розвитку інноваційних систем – університети, НДІ, агенції розвитку та владні структури. Саме там ми перезапустимо нашу співпрацю в новому форматі й приймемо важливі рішення на 2023 рік. [2]

Список використаних джерел

1. <https://suspilne.media/361682-vistup-zelenskogo-na-vsesvitnomu-ekonomichnomu-forumi-u-davosi-nazivo/>
2. <https://www.clusters.org.ua/blog-single>

Fayvishenko D.,
Doctor of Sciences (economic)
Head of the Department of journalism and advertising

BUSINESS EDUCATION: INNOVATION COMPONENT

Business education is an important component of economic development, but the conditions of business functioning and requirements for specialists are constantly changing in the world. That is why the innovative component in the business world is becoming more and more relevant, as it allows to respond to modern challenges and ensures business development in the future.

The innovative component in business education covers such aspects as innovative approaches to learning and the development of new programs, the use of the latest technologies and teaching methods, increasing the level of competence of teachers and students in the field of innovative management and innovative activities.

One of the main areas of development of the innovative component in business education is the use of the latest technologies, such as online courses and web seminars, interactive learning platforms, mobile applications, and others. The use of these technologies makes it possible to provide access to knowledge.

One of the key success factors is the ability of companies to innovate and use advanced technologies. In this process, business education plays a big role, which helps to improve the qualifications of employees and promotes the development of innovative approaches in business.

Business education is a learning process aimed at training specialists for work in the field of business and economics. The task of business education is to form knowledge, abilities and skills necessary for effective business management.

In scientific studies, it is noted that in recent years there has been an increase in the volume of innovative activities of companies, which requires employees to have a higher level of qualification and knowledge in the field of innovation. However, not all employees have sufficient knowledge to work with innovative technologies. In this regard, business education is an important tool for the formation of knowledge about innovation and the development of qualified personnel.

In addition, business education also promotes the development of innovative approaches in business. In particular, some studies show that improving the skills of employees in the field of innovation can have a positive effect on the innovative activity of the company, which can be an important factor for its success.

The innovative component of business education can be implemented using various methods and approaches. One of them is the use of innovative teaching methods, such as electronic platforms, interactive exercises and other technologies that help attract the attention and interest of students. In addition, an important aspect is also the development of specialized courses and programs for employees, allowing them to acquire practical skills and knowledge of innovative technologies.

One of the examples of innovative business education are master's programs in innovative media management, which include the study of modern technologies and practices, as well as training in practical skills for working with innovative projects and products.

So, we can conclude that business education is an important component of successful innovative development of companies. It allows you to improve the qualifications of employees and provide them with knowledge about innovations and advanced technologies. It also promotes the development of innovative approaches in business, which can become an important factor for the company's success.

References

1. European Commission (2022). European Innovation Scoreboard 2022.
2. Chesbrough, H. W. (2020). Open innovation: The new imperative for creating and profiting from technology. Harvard Business Review. <https://hbr.org/2020>
3. Kim, W. C., & Mauborgne, R. (2005). Blue ocean strategy: How to create uncontested market space

ДОСВІД БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ ТА ГАЛУЗЕВИХ ОБ'ЄДНАНЬ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Биковець В.,
*перший віцепрезидент, генеральний директор
Спілки підприємців малих, середніх
і приватизованих підприємств України*

МАЛИЙ І СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Мале і середнє підприємництво є основою економіки будь-якої держави. Його роль в українській економіці визначається часткою підприємств від загальної кількості зареєстрованих, від кількості зайнятого населення та суми генерованої доданої вартості в Україні.

За останніми (ще довоєнними) офіційними даними Державної служби статистики України, серед усіх зареєстрованих підприємств частка підприємств малого і середнього бізнесу становила 99,9%, тоді як на великі підприємства припадало лише 0,1%. Це цілком відповідає структурі підприємств країн Європейського Союзу, що дає змогу порівнювати їх з Україною.

До початку війни 72,6% зайнятого населення України працювало саме в малому і середньому бізнесі, тоді як на великих підприємствах – лише 27,4% зайнятого населення.

60,1% доданої вартості в Україні створювалося суб'єктами малого та середнього бізнесу.

Таким чином, малий та середній бізнес відіграє важливу роль для української економіки, що проявляється у найбільших відносних частках;

- від загальної кількості зареєстрованих підприємств (99,9%);
- від загальної зайнятості населення (72,6%);
- від загальної створеної доданої вартості в Україні (60,1%).

З початком повномасштабної війни, ситуація для малого і середнього бізнесу, як і для економіки України в цілому, кардинально змінилася. На жаль, статистика на сьогодні не дає вичерпної інформації з цих питань.

В зв'язку з окупацією частини території України, воєнними діями, постійними бомбардуваннями та обстрілами населених пунктів, більшість проблем і негативних чинників, які не давали нормально розвиватися малому та середньому бізнесу в мирний час, відійшли на другий план.

Разом з тим, найбільшими проблемами, з якими зіткнулися бізнеси на початку повномасштабної війни, стали наступні:

- фінансові труднощі (брак обігових коштів, відсутність платоспроможних клієнтів, зростання цін на сировину і матеріали);
- непрогнозованість ситуації;
- відсутність інвестицій;
- логістичні та/або комунікаційні проблеми, наприклад, для експортерів це черги на західних кордонах; неможливість здійснювати експорт морем, повітряним транспортом; складні митні формальності;
- високий рівень стресу серед працівників.

Ці висновки були зроблені за результатами численних спілкувань з представниками бізнесу, проведених опитувань, анкетування тощо.

Разом з тим, починаючи з 24 лютого 2022 року – дня вторгнення російської федерації в Україну – бізнесове життя не зупинилося.

Цікавий факт: з 24 лютого п.р. в Україні було відкрито 221 876 компаній та 177375 нових фізичних осіб-підприємців (ФОП). Майже половину з них відкрили жінки.

Якщо говорити про адаптацію до війни, то більшість підприємців (58%) вважають, що пандемія Covid-19 дала їм досвід швидкого пристосування до надскладних умов.

Поки Збройні Сили України захищають кордони країни, українці в тилу об'єдналися на волонтерському фронті.

Безкорисну і суттєву допомогу почали надавати і бізнеси. Окрім очевидного позитивного ефекту – внеску у спільну перемогу, це вплинуло і на атмосферу всередині трудових колективів. Так, більшість вважають, що спільне волонтерство та допомога армії змогли підвищити командний дух компаній у складний період.

Щоб захистити своїх співробітників, п'ята частина власників МСБ перемістили компанії у більш безпечні західні регіони України, деякі за кордон а 17% видали працівникам одноразові виплати. Для підтримки ментального здоров'я своїх співробітників в умовах сильного стресу 16% керівників надавали безкоштовну психологічну допомогу.

Попри повномасштабну війну, сьогодні 38% керівників українських малих і середніх підприємств мають намір вже в цьому і наступному році наймати більше персоналу.

Масовані обстріли, відключення світла, майже не зменшили кількість підприємств малого і мікробізнесу. Це видно, зокрема, на прикладі кафе, ресторанів та інших закладів торгівлі і громадського харчування, сфери побуту. Але ситуація позначилась на їх обігах і організації роботи.

Відключення світла змушують рестораторів адаптувати роботу закладів: зменшувати години роботи, скорочувати меню, готувати лише холодні страви, розпалювати гриль на вулиці, працювати при свічках.

Проте ті підприємці, хто встиг вже встановити генератори, почуваються краще і, навіть, бачать зростання у касах. Заклади стають водночас і робочими хабами, де можна попрацювати за ноутбуком, поки вдома немає світла, і пунктами незламності, в яких можна зарядити телефони та зігрітися.

Може виникнути питання щодо того, як український бізнес оцінює державну політику щодо малого і середнього бізнесу в умовах війни.

На жаль, оцінки державної політики щодо підтримки бізнесу продовжують поступово погіршуватися.

Представники бізнесу найчастіше ставлять нейтральні оцінки державній політиці з підтримки бізнесу (51%). Однак частка негативних оцінок постійно зростає. Що менший розмір підприємств, тим частіше вони оцінюють цю політику негативно і рідше – нейтрально.

Найбільш очікуваними подіями та змінами для бізнесу є закінчення війни, деокупація всіх територій України та припинення девальвації гривні.

Ключову роль у вирішенні багатьох проблем бізнесу в цій ситуації мали б відігравати бізнес-асоціації, які в більшості країн світу є важливим і дуже дієвим елементом інфраструктури підтримки підприємництва, невід'ємною частиною громадянського суспільства, показником його спроможності до самоорганізації, захисту своїх прав і представлення своїх інтересів.

Бізнес-асоціації – це:

- реальна можливість взаємовигідної корпоративної співпраці однодумців та колег на чисто прагматичних засадах;
- спільне вирішення багатьох проблем, з якими підприємець знаходиться один на один;

- можливість власними руками формувати сприятливі умови для успішного вирішення проблем економічного розвитку.

На жаль, нинішня ситуація вплинула не тільки на бізнес, а й на діяльність бізнес-асоціацій в Україні.

Не зважаючи на це, в Україні є багато бізнес-асоціацій, які:

- дійсно активно працюють і лобіюють інтереси підприємництва;
- орієнтовані на своїх членів;
- надають їм істотну допомогу і суттєву підтримку в умовах воєнного стану.

Разом, як говорить прислів'я, і ворога легше здолати.

Наукове електронне видання

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
XIV МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕС-ФОРУМУ**

(Київ, 23 березня 2023 року)

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Тел. (044) 513-74-18
Електронна пошта knute@knute.edu.ua
79E-23

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7656 від 05.09.2022.